

Pilootprojekt
„PROFESSIONAALNE EESTIKEELNE ÕPETAJA VENE
ÕPPEKEELEGA RÜHMAS“ TRU20124
Küsitluste kokkuvõte

Projektis osalenud eestikeelsete õpetajate, venekeelsete õpetajate, juhtide ja lastevanemate ootuste ja hoiakute hindamise kokkuvõte

(2020. aastal liitunud lasteaedade rühm)

Koostajad: Evelyn Neudorf, Aino Ugaste, Maire Tuul, Piia Varik, Tiia Õun

Kooli õpetajate ja juhtide ootuste ja hoiakute kokkuvõte

(2020. aastal alustanud rühm)

Koostaja: Airi Kukk

Kooli eestikeelsete õpetajate hinnangud laste keelelisele arengule

Koostajad: Piret Baird, Reili Argus

Lasteaiarühmade laste keeleoskuse hindamise kokkuvõte

(2018. aastal alustanud rühm)

Koostajad: Saskia Keskpäik, Piia Varik, Tiia Õun

SISUKORD

LASTEAIA ÕPETAJATE, JUHTIDE, VANEMATE KÜSITLUSE KOKKUVÕTE ...	3
Lasteaia eestikeelsete õpetajate ootused ja hoiakud	4
Lasteaia venekeelsete rühmaõpetajate ootused ja hoiakud	13
Lasteaia venekeelsete lasteasutuse juhtkonna ootused projektile	21
Lasteaia venekeelsete koolieelsete lasteasutuste lastevanemate ootused projektile	27
Kokkuvõte	33
KOOLI ÕPETAJATE JA JUHTKONNA KÜSITLUSE KOKKUVÕTE	36
Kooli eestikeelsete õpetajate ootused ja hoiakud	37
Kooli juhtkonna liikmete ootused ja hoiakud	48
Kokkuvõte	33
KOOLI LASTE KEELEOSKUSE HINDAMINE	58
Kooli eestikeelsete õpetajate hinnangud laste keelelisele arengule	59
Kokkuvõte	67
LASTEAIA LASTE KEELEOSKUSE HINDAMINE	68
Õpetajate hinnangud laste keeleoskusele	69
Kokkuvõte	83
LISAD	84

**Projektis osalenud eestikeelsete õpetajate, venekeelsete õpetajate, juhtide ja
lastevanemate ootuste ja hoiakute hindamise kokkuvõte**
(2020. aastal liitunud lasteaedade rühm)

Koostajad: Evelyn Neudorf, Aino Ugaste, Maire Tuul,
Piia Varik, Tiia Õun

LASTEAIAGA EESTIKEELSTE ÕPETAJATE OOTUSED JA HOIAKUD

Pilootprojektiga „Professionaalne eestikeelne õpetaja vene õppekeele rühmas” alustati 2018. aastal, kus liitusid lasteaiad Tallinnast ja Ida-Virumaalt. 2020. aastal liitusid projektiga uued lasteaiad ja käesolev küsitlus on läbi viidud 2020. sügisel pilootprojektiga liitunud lasteaiarühma 57 eestikeelse õpetaja hulgas ajavahemikul september kuni november 2020. Enamus õpetajatest on varasemalt töötanud lasteaias ja üle pooltel õpetajatest on emakeeleks eesti keel. Uuringus selgitati nende ootusi projektile ja hoiakuid varajase keeleõppe osas. Esmalt paluti õpetajatel paluti etteantud väidete põhjal anda hinnang, miks nad on valinud õpetaja töö (skaala 1=ei ole nõus, 5=olen nõus). Vastustest selgus, et kõige enam olid vastajad nõus väidetega, et „meeldivad lapsed“ (4,89), „sobib õpetaja tööaeg“ (4,56), „motiveerib ametiga kaasnev puhkus“ (4,11). Mõnevõrra vähem oldi nõus väidetega, et „motiveerib saadav palk“ (3,59), „on olnud endal motiveerivad õpetajad“ (3,44), „lapsena soovisin saada õpetajaks“ (3,07), „sugulased on kooli või lasteaiaga seotud“ (2,13). Täiendavalt lisasid mõned vastajad, et lastega on huvitav töötada ning see arendab.

Õpetajate varasem kokkupuude mitte-eesti kodukeelega lastega ja nende õpetamisega

Paljudel õpetajatel on olnud varasemad kokkupuuted mitte-eesti kodukeelega lastele keele õpetamisega. Vastanute seas on neid, kellel on pikaajalised lasteaiatöötaja töökogemused, ja neid, kes on töötanud kas täieliku või osalise keelekümbelblusprogrammi lastega. Mitu vastanut on töötanud õpetajana koolis. Näiteks õpetaja kirjutas: *olen töötanud 4 aastat vene õppekeele põhikoolis eesti keele õpetajana, õpetanud 4 aastat keelekümbelblusklasside ja/või kakskeelsete perede lapsi*. Koolis on töötatud kas algklassiõpetajana eestikeelses koolis, õpetatud venekeelses koolis matemaatikat või arvutiõpetust. On oldud huvijuht kakskeelses koolis, eripedagoog, töötatud abiõpetajana või treenerina. Mitmel vastanul on kogemusi lasterühmaga, kus käivad kakskeelsed (ka mitmekeelsed) lapsed, kelle vanemad on pärit Euroopast või mujalt. Tõdeti, et lapsed õpivad eesti keelt kiiresti ja edukalt siis, kui on lähtunud õpetamisel õigetest põhimõtetest. Mitu õpetajat tõi välja isikliku kogemuse oma lapsele eesti keele õpetamisega ja oli ka vastajaid, kellel varasem lasteaiaga kogemus puudub.

Projekti kandideerimise põhjused ja hinnang koostööle

Õpetajatel paluti etteantud väidete põhjal hinnata, mis nad otsustasid projekti kandideerida (skaala 1= ei ole nõus, 5=olen nõus). Kõige enam olid vastajad nõus väidetega „soovin tõsta enda professionaalsust“ (4,79), „soovin saada uusi teadmisi laste arengu toetamisest mitmekeelses rühmas“ (4,64), „soovin katsetada uudset keele koosõpetamise mudelit mitme õpetajaga rühmas“ (4,60), „soovin saada kogemusi erineva võimekusega laste kaasamisest“ (4,51). Mõnevõrra vähem olid vastajad nõus väidetega „soovin uusi karjäärivõimalusi“ (4,19), „soovin saada uudset kultuurilist kogemust“ (4,16), ja „lasteaiaga juhtkond soovitas“ (3,13). Samuti mainis üks õpetaja, et õpib ka seda ametit ning saab siis ka sellel töökohal töötada ning varem pilootprojektis olev tutvav soovitas.

Hinnang varasemale koostööle

Õpetajatel paluti hinnata, millised on nende varasemad koostöö kogemused erinevate osapooltega lasteaias rühmas (skaala 1=väga halb, 5=väga hea). Tabelis 1 on esitatud vastanud õpetajate arv (kuna kõikidel ei olnud koostöökogemusi) ja tulemuste aritmeetiline keskmine. Õpetajate hinnangutest selgus, et kõige kõrgemalt hinnati koostööd assistendiga (4,70),

liikumisõpetajaga (4,67) ja juhtkonnaga (4,64). Mõnevõrra madalamalt hinnati koostööd rühmaõpetajatega (4,50), õpetaja abiga (4,43) ja erinevate tugispetsialistidega.

Tabel 1. Õpetajate hinnangud varasemale koostöö kogemusele lasteaias

Koostöö erinevate osapooltega	Vastajate arv	Aritmeetiline keskmine	S.D.
Koostöö õpetaja assistendiga	23	4,70	0,635
Koostöö liikumisõpetajaga	42	4,67	0,612
Koostöö lasteaia juhtkonnaga	44	4,64	0,532
Koostöö lasteaia teiste õpetajatega	44	4,59	0,583
Koostöö teiste õpetajatega rühmas	46	4,50	0,810
Koostöö muusikaõpetajaga	45	4,47	0,694
Koostöö õpetaja abiga	42	4,43	0,770
Koostöö Rajaleidja spetsialistidega	21	4,38	0,805
Koostöö erivajadusega lapse tugiisikuga	17	4,29	1,105
Koostöö eripedagoogiga	28	4,18	0,983
Koostöö psühholoogiga	18	4,17	1,043

Vastajad said soovi korral kommenteerida eelnevaid väiteid. Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpetajate koostöö kogemused on valdavalt positiivsed, kuid esines ka üksikuid mitte kõige õnnestunud koostööolukordi, mida õpetajad nimetasid.

Õpetajate ootused projektile

Vastajate ootused projektile on mitmesugused. Eelkõige loodetakse saada uusi teadmisi ja praktilisi kogemusi, et edukalt keelt õpetada. Soovitakse omandada konkreetseid praktilisi võtteid, õpetamismeetodeid, tutvuda uute raamatute ja õppevahenditega. Õpetaja kirjeldas oma soovi nii: *palju reaalseid näiteid, soovitusi materjalideks. Saab nii uusi ideid, paneb mõtlema kui ka lihtsalt kinnitab, et minu nägemus on samasugune.* Projekti käigus toimuvad koolitused toetavad vastajate arvates õpetaja professionaalset arengut, tahetakse näiteks ka teada, kuidas kasutada keele õpetamisel robotikat, kuidas toetada erineva võimekusega laste arengut, keeleõpet ja kuidas neid kaasata igapäevategevustesse. Huvitavad ja innustavad kohtumised võimaldavad suhelda kolleegidega kogu vabariigis, õppida tundma nende tööd, jagada kogemusi ning saada oma tööle tagasisidet. Ootuste seas on oluline koht ka õpetajate koostööl, et oleks igakülgne mõistmine töötajate vahel ning lasteaia ja lastevanemate vahel. Õpetaja kirjeldas oma ootust: *venekeelsetel lastel (ja lastevanematel) ärkab huvi eesti keele õppimise ja eesti kultuuri vastu. Lasteaialapsed, kes lõpetavad rühma, kus töötab eestikeelne õpetaja, omavad piisavalt teadmisi, et olla edukad koolis.* Rõhutati, et kahe õpetaja olemasolu annab parema võimaluse igale lapsele individuaalselt läheneda, et laps esialgu keelest aru saaks ja siis ka räägiks. Loodeti, et tänu projektis osalemisele tulevad lapsed edaspidi toime nii eestikeeliga kui ka venekeelses koolis. Oluline on vastajate jaoks asjaolu, et kui rühmas töötab mitu täiskasvanut, siis saavad lapsed õppida keelt nii väikestes rühmades kui ka individuaalselt. Seega soovitakse olla parem õpetaja, tõsta oma kompetentsust ning loodetakse saada uusi väljakutseid ja arenguvõimalusi. Õpetaja kirjutas: *Minu professionaalsus tõuseb, olen uhke oma tulemuste üle ja lapsed räägivad eesti keeles.* Projektiga seotud ootuse võttis kokku üks vastaja: *Tean, kui tähtis on varane keeleõpe. Soovin eesti keele omandamisele varases eas kaasa aidata. Omalt poolt soovin projektilt tuge koolituste osas, kuidas seda teostada.*

Õpetajate ootused koostööle rühma meeskonnaga

Ootused koostööle rühma meeskonnaga on kõrged, aga samas ollakse ka optimistlikud. Soovitakse, et koostöö oleks avatud, paindlik, üksteist toetav ja arvestav. Õpetaja kirjeldas oma ootust: *Pean oluliseks, et ka rühma meeskond oleks avatud uuendustele, mitte ei käiks vana ja tuttavat rada. Olemas peavad olema nii kuulamis-, mõistmis- kui ka suhtlemisoskus.* Soovitakse, et meeskonnatöö oleks efektiivne, et jagataks omavahel ideid, tunnustataks kolleege, arutataks koos probleeme ja leitakse lahendusi. Koostöö peaks toimima kõigi osapooltega nii, et koos õpitakse üksteise kogemustest ja toimitakse nagu üks pere, kellel on ühine keel. Töötajate vahel peaks olema harmoonia ja usaldus, et kõik oleks koostööst huvitatud ja teeksid tööd rõõmuga. Kõigil on ühine eesmärk – luua lastele turvaline, rahulik, nende arengut ja keeleõpet toetav õpikeskkond. Sooviti, et meeskond arvestaks oma töös laste vajadusi ja võimeid, üheskoos planeeritaks õppe- ja kasvatustegevusi ning et kõik meeskonnaliikmed tunneksid ennast mugavalt ja oleksid motiveeritud õppima. Leiti, et just koostöös peitub jõud, ning loodetakse, et tänu toetavale ja mõistvale koostööle tekib sõbralik ja üksteist usaldav meeskond.

Õpetajate ootused koostööle juhtkonnaga

Koostööst juhtkonnaga oodatakse avatust, toetust ja igakülgset abi. Koostöö peaks olema mõlemapoolne ja põhinema vastastikusel usaldusel. Juhtkonnalt soovitakse selgete eesmärkide püstitamist, et tekkivatest probleemidest antakse kohe teada ja vastavalt vajadusele nõustatakse õpetajaid juhtkonna poolt. Vastaja selgitab: *Ootan, et juhtkond toetab eesti keele õpetamist lasteaias, oskab anda nõu küsimuste tekkimisel, organiseerib vajalikke koolitusi ja pakub piisavalt vahendeid.* Õpetajad soovisid, et juhtkond annaks õpetajatele aega oma töösse sisseelamiseks, tunneks huvi õpetajate tegevuse vastu ja varustaks neid vajaliku õppevaraga (keelematerjalid, uus tehnoloogia). Samuti soovitakse, et juhtkond leiaks õpetajate jaoks võimalusi koolitustel osalemiseks, et nad oleksid kursis valdkonnas toimuvaga ja saaksid tutvuda kolleegide tööga.

Õpetajate ootused koostööle lapsevanematega

Eestikeelsete õpetajate ootused on eelkõige seotud usaldusliku koostööga lasteaia töötajate ja perekonna vahel. Soovitakse, et lapsevanemad mõistaksid eesti keele õppe vajalikkust, tajusid õpetajate püüdlusi, usuksid õpetajatesse kui professionaalidesse ja oleksid huvitatud koostööst. Näiteks õpetaja selgitas: *Loodan, et nad usuvad minusse ja hakkavad toetama oma lapsi õppimisel, kuna lapsevanemate suhtumine mängib suurt rolli. Kui nad hakkavad positiivselt suhtuma ning toetavad lapsi, siis tulemused on ka paremad.* Koostöö peab olema avatud ja kohtumised lasteaias võiksid toimuda regulaarselt, et ühelt poolt õpetajad teavitavad lapsevanemaid lapse õppimisest ja tema edusammudest; teiselt poolt märkisid mitmed õpetajad, et ka vanemad peaksid huvi tundma õppe- ja kasvatustegevuste vastu ning võiksid osaleda lasteaia üritustel. Õpetajad püüavad õpetamisel lapse vajadustest lähtuda ja näidata, et õpetamine toimub nii, et tegevused pakuvad lapsele rõõmu. Mitmekesised üritused ja kohtumised aitavad kaasa lapse edukale eesti keele õppele, just nii on võimalik perekonnal ja õpetajatel ühine eesmärk saavutada. Samuti võiksid vanemad kodus toetada lapse eesti keelt (näiteks vaadata eestikeelseid multifilme). Vastaja põhjendas oma mõtet: *Lapsevanemad saavad aru eesti keele tähtsusest, näitavad huvi, osalevad erinevates tegevustes ja innustavad last kasutama keelt väljaspool lasteaeda.* Samas väljendati ka mõtet, et emad-isad võiksid olla oma lastele eeskujuks, et nad julgeksid ja sooviksid ise rääkida eesti keeles. Rõhutati, et vanemad peaksid olema kannatlikud ja aru saama, et keeleõppe tulemused võivad tulla aegamööda.

Õpetajate ootused õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisele, läbiviimisele ja hindamisele

Igapäevast õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel peeti oluliseks tihedat koostööd eelkõige teiste rühmaõpetajatega. Õpetaja selgitas: *Igapäevane õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine peaks toimuma meeskonnatööna*. Kavandamine toimub kogu rühma personaliga nii, et koos on eesti- ja venekeelne õpetaja ja õpetaja abi ning arutatakse põhjalikult ja pannakse täpselt paika kõik laste päevategevused, pidades silmas saavutatavaid eesmärgi. Koostöös lähtutakse lasteaias õppekavast ja nädalateemast ning lepitakse kokku vene- ja eestikeelse õpetaja tegevused. Lisaks rühma õpetajatele ja abidele töötavad ühises meeskonnas ka muusika- ja liikumisõpetaja. Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamist alustatakse lapse tundmaõppimisest ning võetakse arvesse laste vanust, huve ja motivatsiooni. Õpetaja kirjutas: *Minu ülesanne on luua keelekeskkond, kus lapsed võiksid kasutada teist keelt, rääkida eesti keeles vabal ajal ja kui toimub õppetegevus. Leida huvitavaid ideid, mis lähtuvad lapse arengust, õpetada teist keelt läbi mängu, laulu, et lapsele oleks huvitav*.

Leiti, et õppe- ja kasvatustegevused peaksid olema lõimitud, sest lõimimine aitab paremini luua seoseid erinevate valdkondade vahel. Sooviti ka, et mängul oleks tähtis koht õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel, lisaks mängudele on tähtsad veel pildid, liisusalmid ja õuesõppe kasutamine. Üks õpetaja kirjeldas oma töö kavandamist nii: *... proovin kasutada rohkem õuesõpet ja selliseid õppemeetodeid, kus laps ei istu ühe koha peal, vaid uurib, katsetab ja osaleb tegevustes*. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimist kujutati ette õpetajate koostööna, et kõik rühma töötajad panustavad ühtse meeskonnana. Kõigepealt otsustati, et tegevused toimuvad erinevalt – kõik lapsed koos või kaheks rühmaks jaotatult. Venekeelne õpetaja viib läbi tegevused vene keeles ja eestikeelne pedagoog eesti keeles. Lasterühm jaotatakse omakorda väikesteks alagruppideks (3–4 last alagrupis) ja võimalikult palju tegeletakse lastega individuaalselt, arvestades nende arengu taset. Õpetaja kirjutas: *Tegevused toimuksid erinevates gruppides. Nii kõik lapsed koos, väiksemad grupid kui ka individuaalselt*. Õppe- ja kasvatustegevused peaksid olema lõimitud erinevate valdkondadega (näiteks kunst, keskkond, matemaatika jne).

Leiti, et tegevused peavad olema lastele haaravad ja tekitama huvi õppimise vastu. Üks vastaja kujutas tegevuste läbiviimist ette nii: *Mängin koos lastega, laulame laule, uurime, võimleme, joonistame, teeme nalja, mille läbi laps omandab keelt*. Õpetajad märkisid, et nad hakkavad kasutama erinevaid mängu (ringmängu, lauamängu, sõrmemängu), pilte, videoid, lihtsamaid luuletusi, liisusalme, võimalusel rakendatakse õuesõpet. Vastajate arvates peaksid lapsed saama palju ise teha ja kogeda, et nad ei oleks üksnes passiivsed kuulajad. Laste iseseisvust ja loovust tuleb samuti igati toetada, aga samas peab laps ennast tundma turvaliselt ja kogema eduelamusi. Õpetajad märkisid, et ükski päev ei ole eelmisega sarnane, seepärast nõutakse õpetajalt paindlikkust ja kohanemist uute võimaluste ja muutustega. Toodi välja, et pedagoogid peaksid olema loovad ega tohiks karta improviseerida ning võiksid igapäevatoos toetada ja tunnustada üksteist. Korduvalt rõhutati, et eesti keele õppele pööratakse lisaks õppe- ja kasvatustegevusele tähelepanu kogu lapse lasteaias viibimise ajal koos hommikuringi, igapäevaste rutiinsete tegevuste ja õues viibimisega. Soovitakse, et lapsel oleks palju võimalusi eesti keelt kuulda, kõnelda, õpitud sõnu korrata ja kinnistada.

Vastajad kirjeldasid igapäevast õppe- ja kasvatustegevuse hindamist laste arengu ja keeleõppe tulemuste kaudu. Hinnang antakse selle põhjal, mida iga laps on õppinud, kuidas lapsed osalesid tegevustes ja kui võrd said eesti keelest aru. Hindamisel lähtutakse püstitatud eesmärkide saavutamisest, hindamise aluseks on laste tegevuste (näiteks mäng) vaatlused, testid, joonistused, laste vestlused jne. Analüüsimisel lähtutakse igast lapsest eraldi, hindamine võib toimuda iga päev lapsi jälgides ja vaadeldes või iga nädala lõpus rühmapäevikusse analüüsi kirjutades. Õpetaja selgitas: *Hindamine toimub nädala lõpus, kui täidan päevikut*.

Kaks korda aastas – üldine lapse arengu hindamine. Kõigepealt vaatlemine, siis ülesannete täitmine on hindamise alused. Igapäevaste analüüside põhjal koostatakse kokkuvõte. Leiti ka, et tuleb mõni aeg töötada, sest tulemused ei tule väga kiiresti, tuleb oodata ja jälgida laste õppimist. Seepärast kinnitati, et hinnata saab alles pärast pikemat perioodi (näiteks 3–4 kuud) või siis hoopis õppeaasta lõpul ehk kevadel. Õpetajate arvates tuleks hinnangut koostada koos teiste õpetajatega ja arutada, mis õnnestus hästi ja mis mitte, mida saaks veel paremini teha. Hindamine on vastajate arvates ka tagasiside õpetaja töö edukusele ning oma töö analüüsile ja tegevuse tulemuslikkusele. Mitmed vastajad kinnitasid, et hinnangu annavad lapsevanemad, näiteks kuidas laps kodus räägib, mängib, kas kasutab eestikeelseid sõnu ja fraase. Samuti leiti, et kõige suuremad hindajad on lapsed ise, kelle emotsioonidest annab kõike välja lugeda.

Õpetajate ootused projekti koolitusele

Enamik vastajatest soovis koolitustel saada eelkõige praktilisi kogemusi ning uute õpetamismeetodite ja võtete tutvustamist. Õpetaja kirjeldas oma ootust nii: *Saada uusi ja huvitavaid kogemusi ja õppida enda ja teiste tegevustest. Luua parimaid võimalusi keeleõppeks.* Soovitakse uusi häid keele õppematerjale, mängu, lastekirjandust ja materjale õppe- ja kasvatustegevuse planeerimiseks. Loodetakse kuulda kolleegide kogemusi, kes on juba töötanud selle projekti järgi. Neilt tahetakse saada mitmekülgset informatsiooni (näiteks kuidas on korraldatud õppetöö, missugused on keeleõppe tulemused) ja õppida nende kogemustest. Soovitakse, et koolitustel oleks võimalik käia õppekäikudel nii Eestis kui ka välismaal. Mitmed vastajad on soovinud koolitust meeskonna teemal ning saada infot selle kohta, kuidas ühiselt tööd korraldada ja erinevate osapooltega edukalt koostööd teha. Samuti loodetakse saada teadmisi ja oskusi tööks lastevanematega. Õpetaja põhjendas oma soovi: *Koolituse tulemuseks tahaksin saada teada, kuidas suunata vanemaid oma lapsi toetama, milline peaks olema lapse eesti keele oskus, kui ta lõpetab lasteaia rühma.* Kinnitati, et projekti käigus on õpetajatel võimalus parandada oma eesti keele oskust ning rääkida vabalt eesti keeles. Samuti täiustada oma professionaalset arengut, et saada uusi ideid ja mõtteid, kuidas oma tööd huvitavamaks muuta ja lapsi efektiivsemalt õpetada. Ollakse valmis õppima, uusi kogemusi saama ja ennast täiendama. Seega on õpetajad nõus projekti palju panustama, et saavutada laste eesti keele õppes positiivseid tulemusi.

Eestikeelsete õpetajate hoiakud keelelise mitmekesisuse osas

Eestikeelsete õpetajate hoiakute selgitamiseks keelelise mitmekesisuse osas esitati 34 väidet, mida hinnati nõusoleku skaalal 1=ei ole nõus, 5=olen nõus (Lisa 1). Kokkuvõttev tabel keskmiste hinnangutega on esitatud lisa 1. Õpetajate keskmiste hinnangute põhjal selgus, et kõige kõrgemalt hindasid õpetajad lapse keeleliselt mitmekülgset arengut, nii hindasid õpetajad kõige kõrgemalt väiteid, et „Igal lapsel on õigus tunda uhkust oma keele ja kultuuri üle“ (4,89), „Õpetaja peab õpetama erinevate keelte võrdset väärtustamist“ (4,86) ja „Kui lapsed oskavad mitut keelt, siis sellel on positiivne mõju nende tulevasele akadeemilisele edukusele“ (4,74). Samuti hindasid õpetajad kõrgelt väidet „Kõik õpetajad peavad saama koolitust teemal, kuidas arvestada mitte-eesti kodukeelega laste vajaduse õppimisel“ (4,72) ja „Oskuslik õpetaja oskab laste erinevusi tunnustada ja esile tõsta“ (4,70). Üldiselt olid õpetajad nõus väidetega, kus oli nimetatud, et teise kultuuriga kokkupuude ja sotsiaalsed suhted aitavad kaasa laste arengule, näiteks väited „Mida rutem mitte-eesti kodukeelega lapsed puutuvad kokku eesti kultuuriga, seda paremad võimalused neil on hakkama saada lasteaia ja koolis“ (4,56), „Lastel peaks olema lubatud vabategevustes ja mängudes rääkida ükskõik mis keeles“ (4,47), „Kui laste rühmakaaslased on erineva kultuurilise ja keelelise taustaga, siis see on kasulik laste sotsiaalsele arengule“ (3,98). Õpetajad hindasid madalamalt väiteid, mis viitasid negatiivsetele tendentsidele ja konfliktidele erineva keeletaustaga laste koosõpetamisel – „Kui rühmas on

erineva kodukeelega lapsi, siis see viib sageli arusaamatusteni õpetajate ja laste vahel“ (2,40), „Erinevate keelte samaaegne kasutamine lasteaiarühmas ajab lapsi segadusse“ (2,12), „Kui rühmas õpetatakse eesti keeles, siis vähesema keeleoskusega lapsed avaldavad halba mõju parema keeleoskusega laste õppimisele“ (1,95), „Eestis peaks eesti keel olema lasteaias ainuke õppekeel“ (2,39). Kokkuvõttes võib öelda, et enamus eestikeelseid õpetajaid suhtus toetavalt keelilise mitmekesisuse põhimõttesse ja toetas paindlikke õppemeetodeid ja iga lapse eripära arvestamist.

Õpetajate valmisolek projekti rakendamiseks

Õpetajatel paluti hinnata oma teadmisi ja oskusi töötamiseks lastega mitmekeelse õppega rühmas (skaala 1=ei ole nõus, 5= olen nõus).

Tabel 2. Õpetajate hinnangud oma oskustele töötamiseks lastega mitmekeelse õppega rühmas

	Keskmine	SD
Oskan osaleda rühma meeskonnatöös	4,53	0,655
Oskan kujundada rühmas turvalise füüsilise õpikeskkonna	4,51	0,539
Oskan kujundada rühmas turvalise vaimse ja sotsiaalse õpikeskkonna	4,43	0,565
Oskan toetada mitte-eesti kodukeelega lapse eesti keele oskuse kujunemist	4,23	0,802
Oskan toetada oma rühma õpetajaid eesti keele oskuse täiendamisel	4,22	0,817
Oskan anda lastele nende õppimisest tagasisidet	4,19	0,888
Oskan laste individuaalseid arengu- ja õpivajadusi välja selgitada	4,19	0,888
Oskan kavandada õpi- ja õpetamistegevusi laste rühmas	4,19	0,888
Oskan õpetamiseks sobivat õppevara valida	4,18	0,826
Oskan anda lapsevanematele laste arengust tagasisidet	4,17	0,881
Oskan hinnata laste arengut	4,14	0,926
Oskan toetada laste õppimist ja arengut sobivate õppemeetoditega	4,11	0,880
Oskan analüüsida enda töö tulemuslikkust	4,10	0,892
Oskan hinnata laste keelelist arengut	4,05	0,907
Oskan juhtida rühma tegevust tervikuna	4,00	0,955
Oskan kavandada enda professionaalset arengut	4,00	0,898
Oskan kujundada organisatsioonikultuuri	3,98	0,848
Oskan vajadusel konsulteerida lasteaiatugispetsialistidega	3,91	1,174
Oskan õpetaja töökavasid koostada	3,90	1,135
Oskan nõustada lapsevanemaid õppe- ja kasvatustegevuse küsimustes	3,84	1,040
Oskan kaasata lapsevanemaid rühma töösse	3,82	1,046
Oskan õpetamises raskusastet diferentseerida sõltuvalt lapse arengust	3,72	1,073
Oskan vajadusel koostada lapsele individuaalse arenduskava	3,54	1,196
Oskan toetada lapsevanemate eesti keele oskust	3,48	0,941
Oskan nõustada vanemaid erineva võimekusega laste arengu toetamisel	3,26	1,163
Oskan vajadusel koostada lapsele käitumise tugikava	3,12	1,215

Keskliste hinnangute alusel võib järeldada, et õpetajad hindavad enda teadmisi ja oskusi enamikes õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise, korraldamise ja hindamise valdkondades kõrgeks. Mõnevõrra madalamalt on hinnatud väiteid, mis puudutavad oskusi toetada lastevanemate eesti keele oskust (3,54), nõustada lapsevanemaid erineva võimekusega laste arengu toetamisel (3,26) või koostada lapsele käitumise tugikava (3,12).

Koosõpetamise mudelite rakendamine

Õpetajatelt uuriti, milliseid koosõpetamise mudeleid nad oma rühma venekeelse õpetajaga koostöös kasutaksid.

Tabel 3. Koosõpetamise mudelite rakendamine koos venekeelse rühmaõpetajaga (%)

Kui sageli rakendaksite järgnevaid koosõpetamise võimalusi?		Pidevalt	Sageli	Harva	Ei rakendaks	Vastanata
Paralleelne õpetamine - õpetajad õpetavad samaaegselt üks ühte gruppi, teine teist gruppi	Arv	31	19	6	1	
	%	54,4	33,3	10,5	1,8	
Koosõpetamine, kus õpetajad õpetavad samaaegselt kahekesi koos	Arv	18	18	18	3	
	%	31,6	31,6	31,6	5,3	
Õpetamine keskustes (tegevuse alades), lapsed liiguvad keskuste vahel, õpetajad on erinevates keskustes ja juhendavad lapsi	Arv	14	26	10	6	1
	%	24,6	45,6	17,5	10,5	1,8
Üks õpetaja õpetab, selgitab tegevust kogu rühmale, teine assisteerib käies laste juures ja pakkudes individuaalselt abi	Arv	13	33	10	1	
	%	22,8	57,9	17,5	1,8	
Alternatiivne õpetamine, kus üks õpetaja töötab enamuse lastega ja teine aitab väiksemaid õppijate gruppe	Arv	11	17	22	7	
	%	19,3	29,8	38,6	12,3	
Üks õpetaja õpetab ja juhib kogu rühma tööd ja teine õpetaja vaatleb tegevust	Arv	0	7	27	22	1
	%	0	12,3	47,4	38,6	1,8

Õpetajate vastustest selgus, et pidevalt rakendaks paralleelse õpetamise mudelit 54,4% ning koosõpetamist 31,6% vastanutest. Sageli rakendaksid õpetajad meetodit, kus üks õpetaja selgitab tegevust kogu rühmale ning teine assisteerib käies laste juures ja tehes nendega individuaalset tööd (57,9%) või keskustes õpetamise võimalust (45,6%). Harva kasutaksid õpetajad võimalust, kus üks õpetaja juhib kogu protsessi ja teine vaatleb (47,4%) ja alternatiivset õpetamist, kus üks õpetaja töötab enamusega ning teine mahajäänud grupiga (38,6). Kokkuvõttes eelistavad õpetajad mudeleid, kus toimub õpetamine paralleelselt või üksteist assisteerides.

Õpetajate hinnangud oma oskustele Euroopa alushariduse keeleõppe portfoolio põhjal

Üheks koolituse alusmaterjaliks oli Euroopa alushariduse keeleõppe portfoolio. Õpetajatel paluti hinnata oma pedagoogilisi oskusi Euroopa keelemapi kriteeriume aluseks võttes skaalal 1=Pole kindel kuidas seda teha, pean õppima, 2= Ma olen proovinud omandada teavet, kuid

mul on küsimusi selle praktilise rakendatavuse kohta 3=Ma olen teinud edusamme, kuid pean veel õppima 4=Ma oskan seda üsna hästi.

Tabel 4. Õpetajate hinnangud oma pedagoogilistele oskustele

Millised on teie oskused Euroopa alushariduse keeleõppe portfoolio alusel tuginedes oma senisele tegevusele vene õppekeele rühmas?		4	3	2	1
Suudan reageerida positiivselt, kui laste väljendus- või käitumisviisis avaldub keeleline ja kultuuriline mitmekesisus	Arv	38	15	2	2
	%	66,7	26,3	3,5	3,5
Oskan oma tegevustega tagada, et need perekonnad, kes räägivad muid keeli või pärinevad teistest kultuuridest, tunnevad end lasteaias teretulnuna	Arv	36	12	5	4
	%	63,2	21,1	8,8	7,0
Väärtustan kõrgelt, et mõned lapsed rühmas on mitmekeelsed ja erinevate kultuuride kogemusega	Arv	40	12	2	3
	%	70,2	21,1	3,5	5,3
Oskan reageerida tõhusalt, kui tundub, et lapsed ei saa aru kõigest, mida neile ütlen	Arv	26	21	6	4
	%	45,6	36,8	10,5	7,0
Oskan kasutada keelt, mida räägin lastega, et saavutada konkreetseid eesmärke nende keeleoskuse arengus	Arv	24	26	5	2
	%	42,1	45,6	8,8	3,5
Oskan öelda, kas minu keelekasutus on kohandatud selle vanusegrupi laste võimetele ja vajadustele	Arv	21	26	7	3
	%	36,8	45,6	12,3	5,3
Oskan julgustada lapsi aktiivselt aruteludes osalema	Arv	27	21	7	2
	%	47,4	36,8	12,3	3,5
Suudan anda lastele edasi oma huvi keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse vastu	Arv	28	21	6	2
	%	49,1	36,8	10,5	3,5
Oskan ära tunda, kui arusaamatuse võimalikud põhjused tulenevad kultuurilise käitumise erinevustest ning tegutseda vahendajana laste, lastevanemate ja teiste täiskasvanute vahel	Arv	21	24	6	6
	%	36,8	42,1	10,5	10,5
Oskan panna igat last tundma end arutelluses kaasatuna	Arv	20	26	7	4
	%	35,1	45,6	12,3	7,0

Enamike väidete puhul hindasid õpetajaid, et oskavad uuritud tegevusi üsna hästi. Samas nimetati mitme väite puhul, et seda on vaja juurde õppida, üksikute väidete puhul, et esineb küsitavusi praktilise rakendamise osas.

Eestikeelsete õpetajate taustandmed

Lasteaias oli varasemalt töötanud 40 õpetajat (70,2%), koolis 8 õpetajat (14,0%) ning mujal 7 õpetajat (12,3%). Oma töökogemuse jättis märkimata 2 vastajat (3,5%). Mujal eelnevalt töötanud õpetajad oli osaliselt seotud õpetamisega, samuti on neid, kes on tulnud õpetajaks hoopis erasektorist. Õpetajana ei olnud varasemalt töötanud 11 vastanut (19,3%), 1-5 aastat oli õpetajana töötanud 23 vastanut (40,4%), 6-10 aastat 5 vastanut (8,8%) ja üle 10 aasta 18 vastanut (31,6%). Kuni viis aastat oli õpetaja abina varem töötanud 8 vastanut (14,0%) ning assistendina 3 vastanut (5,3%). 34 õpetajat on rahvuselt eestlased, 21 venelased. Üks osaleja on kirjutanud, et pärineb eesti-vene kakskeelsest perekonnast, üks vastanu ei ole oma rahvust nimetanud. Vastajate keskmine vanus oli 40,36 aastat ($SD=11,1$) jäädes vahemikku 25-62 aastat. Projektis osalevatest õpetajatest on 35,1% erialane ning 24,6% pedagoogiline kõrgharidus. Samuti on projektis ka keskharidusega õpetajaid (8,8%).

Tabel 5. Õpetajate haridustase (%)

	N	%
Erialane (lasteaiaõpetaja) kõrgharidus	20	35,1
Pedagoogiline (mitte erialane) kõrgharidus	14	24,6
Mittepedagoogiline kõrgharidus	13	22,8
Erialane keskeriharidus	1	1,8
Pedagoogiline (mitteerialane) keskeriharidus	1	1,8
Mittepedagoogiline keskeriharidus	3	5,3
Keskharidus	5	8,8

LASTEAIA VENEKEELSETE RÜHMAÕPETAJATE OOTUSED JA HOIAKUD

Õpetaja kutse valiku põhjused

Esmalt paluti õpetajatel paluti etteantud väidete põhjal anda hinnang, miks nad on valinud õpetaja töö (1=ei ole nõus, 5=olen nõus). Vastustest selgus, et kõige enam olid vastajad nõus väidetega, et „meeldivad lapsed“ (4,83), „motiveerib ametiga kaasnev puhkus“ (4,28), „sobib õpetaja tööaeg“ (4,25). Mõnevõrra vähem oldi nõus väidetega, et „motiveeriv saadav palk“ (3,83), „juba lapsena sooviti saada õpetajaks“ (3,69) „sugulased on kooli või lasteaiaga seotud“ (2,80). Lisaks mainisid mõned õpetajad, et neile meeldib loominguline töö ning tehakse tööd, mis neile meeldib ja on huvitav.

Õpetajate varasem kokkupuude eesti keele õpetamisega oma rühmas

Õpetajate varasemad kokkupuuted eesti keele õpetamisega lasteaia rühmas olid erinevad. Paljudel ei ole olnud eelnevat kogemust teise keele õpetamisega ja käesolev projekt on esimene sellise programmi järgi töötamisel. Enamasti on käinud rühmas eesti keele õpetaja õpetamas keelt 2–4 korda nädalas ja viinud läbi õppe- ja kasvatustegevusi. Seejärel on venekeelsed õpetajad korranud lastega eesti keele õppematerjali, harjutanud ja kinnistanud õpitut. Näiteks õpetaja selgitas: *Kordame ja kinnistame materjali, mida lapsed õppisid eesti keele tegevustes.* Teine vastanu jagas kogemusi: *Mängisin lastega ja rääkisin lihtsaid eestikeelseid sõnu.* Mõnedel õpetajatel on olnud varasemaid kokkupuuteid eesti keele õpetamisega. Nad on töötanud kas õpetajana keelekümbelusrühmas või osalises keelekümbelusprogrammis. Samuti on mõnel õpetajal olnud lühiajaline töökogemus eesti- ja venekeelsete lastega. Õpetaja kirjeldas: *Töötasin 2 aastat rühmas, kus käisid eesti ja vene keelt kõnelevad lapsed. Ma tean praktikas, mida tähendab segakeelne rühm.*

Projekti kandideerimise põhjused ja hinnang koostööle

Õpetajatel paluti etteantud väidete põhjal hinnata, mis nad otsustasid projekti kandideerida (skaala 1= ei ole nõus, 5=olen nõus). Kõige nõusolevamad olid õpetajad väitega, et sooviti tõsta enda professionaalsust, saada uudset kultuurilist kogemust ning soov kasutada uudset keele koosõpetamise mudelit mitme õpetajaga rühmas.

Hinnang varasemale koostööle

Õpetajatel paluti hinnata, millised on nende varasemad koostöö kogemused erinevate osapooltega lasteaia rühmas (skaala 1=väga halb, 5=väga hea). Tabelis 6 on esitatud vastanud õpetajate arv, kuna kõikide ei olnud koostöökogemusi ja tulemuste aritmeetiline keskmine. Õpetajate hinnangutest selgus, et kõige kõrgemalt hinnati koostööd õpetaja abiga, teiste õpetajatega rühmas ning lasteaia juhtkonnaga. Mõnevõrra madalamalt hinnati koostööd õpetaja psühholoogi ja tugispetsialistidega.

Tabel 6. Õpetajate keskmised hinnangud varasemale koostöö kogemusele lasteaias

Koostöö erinevate osapooltega	Vastajate arv	Aritmeetiline keskmine	S.D.
Koostöö õpetaja abiga	79	4,75	0,466
Koostöö teiste õpetajatega rühmas	79	4,66	0,552
Koostöö lasteaija juhtkonnaga	78	4,65	0,554
Koostöö muusikaõpetajaga	79	4,63	0,603
Koostöö liikumisõpetajaga	72	4,63	0,516
Koostöö lasteaija teiste õpetajatega	78	4,59	0,612
Koostöö erivajadusega lapse tugisikuga	30	4,33	0,994
Koostöö eripedagoogiga	42	4,33	0,902
Koostöö õpetaja assistendiga	42	4,31	0,924
Koostöö psühholoogiga	26	4,19	1,096
Koostöö Rajaleidja spetsialistidega	31	4,10	0,870

Vastajad said selgitada valiku “väga halb” või “pigem halb” puhul, miks nad nii arvasid. Täienduseks lisati, et lasteaias pole erivajadusega lapsi või psühholoogi.

Õpetajate ootused projektile

Õpetajad soovivad projektist eelkõige saada uusi teadmisi, kuidas õpetada lastele keelt, et nad suudaksid rääkida ning suhelda eesti keeles. Õpetaja põhjendas oma mõtet: *Lapsed orienteeruvad paremini võõrkeeles, puudub keelebarjäär ja lastel ühel ajal arenevad mõlemad keeled.* Vastanud leidsid, et ootused projektile on seotud nende erialaste arenguvõimalustega, sest projekt võimaldab saada uusi teadmisi laste arengu toetamise kohta mitmekeelses rühmas. Õpetaja tõi välja oma soovi: *Tahan saada praktikakogemusi erineva võimekusega laste kaasamisest ning soovin omandatud teadmisi oma grupis praktikas rakendada.* Seega nähti, et projekti käigus on lastel võimalik omandada kaks keelt ja kui nad kooli lähevad, on neil teadmised mõlemast keelest. Lisaks keelele on lastel võimalik tundma õppida ka eesti kultuuri, traditsioone ja saada ka vastavaid kogemusi. Samuti annab projekt õpetajate arvates võimaluse katsetada uut keele koosõpetamise metoodikat. Toodi välja mõte, et projekti kaudu saavad õpetajad ise uusi kultuurilisi kogemusi ja huvitavaid õppematerjale, mis rikastab nende elu. Oodatakse rohkesti praktilisi näiteid, mis aitaksid õpetaja igapäevatööd edukalt korraldada. Loodetakse, et eesti ja vene õpetajate koostöö rikastab ja mitmekesistab nende professionaalset arengut. Samuti toodi ootusena välja, et projektis osalemine aitab kaasa õpetajate endi eesti keele oskuse parandamisele.

Ootused koostööle eestikeelse õpetajaga

Venekeelsete õpetajate ootused koostööle eestikeelse õpetajaga on peamiselt seotud õpetajate koostöö edukusega ja ühiste eesmärkide saavutamise. Rõhutati, et nii suudetakse leida üksteisemõistmine laste arengu toetamisel ja keeleõppes. Soovitakse, et toimiks hea meeskonnatöö, jagataks teadmisi ja vahetataks kogemusi. Õpetaja selgitas: *Ootus koostööle on, et saame üksteist aidata ja täiendada.* Teine õpetaja täiendas eelneva vastaja mõtet: *Leida kontakti eesti keele õpetajaga. Võimalus töötada nii, et oleks mugavam ja produktiivsem nii lastele kui ka meeskonna töötajatele.* Leiti, et tänu õpetajate edukale koostööle laste keel rikastub ja nad ei karda eesti keeles rääkida. Hea koostöö tulemusena oodatakse, et iga päev eesti keeles rääkides paraneb venekeelsete õpetajate eesti keele oskus ja et täiustatakse oma keele taset. On võimalus pidevalt vestelda kolleegiga eesti keeles, nii ei kardeta rääkida ja eestikeelne õpetaja mõistab ka eksimusi. Õpetaja kirjutas: *Ta mõtleb, proovib ja pakub koos*

meiega. Ma loodan, et ta on motiveeritud. Ja ma loodan, et ta saab aru, et me ka oleme inimesed, võime eksida ja kunagi niimoodi varem ei ole töötanud. Eestikeelse õpetajaga koostöös on võimalik täpsemalt tundma õppida ka eesti kultuuri ja saada põhjalikke teadmisi ajaloost ning traditsioonidest.

Ootused koostööle juhtkonnaga

Vastajad rõhutasid, et juhtkonna poolt oodatakse igakülgset abi. Soovitakse, et oleks erinevaid õppematerjale ja didaktilisi vahendeid. Loodetakse, et juhtkond hoolib õpetajatest, mõistab neid ja annab esialgu aega projektiga tutvumiseks. Õpetaja rääkis: *Kõikide jaoks on vaja aega. Me oleme valmis tööd tegema, aga projekti mõistmiseks ja proovimiseks läheb aega.* Samuti soovitakse, et juhtkond mõistaks raskusi ja annaks vajalikku abi ning vajadusel nõustaks, et õpetajad saaksid töötada loovalt. Näiteks, et õpetajad saaksid töötada lastega individuaalselt või väikestes alagruppides. Juhtkonna tugi võimaldaks edaspidi teha koostööd teiste lasteaedadega, tutvuda erinevate asutustega ja saada mitmekesiseid kogemusi.

Ootused koostööle lapsevanematega

Õpetajate jaoks väga oluline ootus oli seotud koostööga perekonnaga, mis on aluseks laste edukale eesti keele õppimisele. Rõhutati, et vanemad peaksid mõistma projekti vajalikkust ja suhtuma sellesse heatahtlikult. Märgiti, et mõned emad-isad on olnud rõõmsad sellest projektist kuuldes ja teades, et rühmas hakkab igapäevaselt tööle eestikeelne õpetaja. Lapsevanemad võiksid olla huvitatud projekti kulgemisest ja anda oma aktiivse panuse ka laste keeleõppesse. Õpetaja selgitas: *Vanemad võiksid osaleda lasteaia üritustel ja tunda huvi laste arengu vastu. Siis on neil võimalik kogeda ja hinnata ka laste eesti keele oskust.* Projekt võimaldab kaasata lapsevanemaid lasteaia tegevustesse, mis loob vanematele võimaluse põhjalikumalt mõista lasteaia õppe- ja kasvatustegevusi ja väärtustada pedagoogide pingutusi. Rõhutati, et vanemad peavad olema kannatlikud, sest lapsed ei omanda keelt kiiresti ja ei räägi eesti keeles kohe, vaid vajalik on teatud aeg. Seepärast oleks väga hea, kui vanemad toetaksid laste keeleõpet kodus, näiteks korrates eestikeelseid laule, luuletusi, lasteaias õpitud sõnu jne. Tähtis on, et emad-isad julgustaksid lapsi igati eesti keeles rääkima ja peaksid silmas iga lapse individuaalseid iseärasusi. Loodeti, et laste eesti keele õppe kaudu paraneb ka vanemate eesti keele oskus.

Õpetajate ootused õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisele, läbiviimisele ja hindamisele

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamist nähti eelkõige meeskonnatööna. Õpetajad peavad tegema süstemaatilist ja põhjalikku koostööd, et saavutada edukaid tulemusi laste keeleõppes. Arvestada tuleb iga õpetaja soovide ja vajadustega nii, et sünniks viljakas ja loov koostöö. See tähendab nädalaplaanide ettevalmistamist, igapäevaseid põhjalikke arutelusid ja tegevuste planeerimist. Iga nädala lõpus koguneb rühma meeskond ja täpsustatakse, kuidas järgmise nädala teemat lastele paremini tutvustada. Õpetaja tõdes: *Vaja on igapäevast arutelu tänase ja järgmise päeva plaanide üle. Peab olema igati loov ja mitte kartma eksperimenteerimist. Et on vaja teha nii, et iga õpetaja saaks aru, millal ja mida ta teeb.* Vastajad rõhutasid, et töö kavandamine võtab küll palju aega, aga põhjalik planeerimine õigustab ennast täielikult. Vajalikud on ühised analüüsid, et saada teada, mis läks hästi ja millega tuleb veel teha tööd. Mõned vastajad tõid esile, et õppe- ja kasvatustegevuste planeerimisel osalevad lisaks õpetajatele ka õpetaja abid. Töö kavandamisel tuleb silmas pidada kindlasti laste vanust ja iga lapse eripära. Seetõttu püütakse viia tegevusi läbi alagruppides, arvestades laste eesti keele oskust ja üldist arengutaset. Õpetaja märkis, et plaane koostatakse koos, aga eestikeelne õpetaja jälgib, et materjali korratakse mitu korda, sest laste eesti keele oskus on veel tagasihoidlik. Oluline on õppes mitmekesiste mängude ja didaktiliste materjalide kavandamine.

Enamus õpetajatest pidas vajalikuks, et lapsed jaotataks õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel alagruppidesse. Töö toimub kindlasti alagruppides, kui on tegemist liitrühmaga, kus on koos 2–7-aastased lapsed. Õpetaja selgitas: *Rühm jagatakse kaheks või kolmeks alarühmaks, ühega tegeleb eestikeelne õpetaja, teisega venekeelne õpetaja*. Lapsed õpivad eristama, millise õpetajaga nad räägivad eesti keeles ja millisega vene keeles. Lastega käsitletakse samu teemasid mõlemas keeles, eelmisel päeval planeeritakse õppe- ja kasvatustegevuste järjekord ja läbiviimise aeg. Kõik vastanud olid üksmeelel, et tegevused peavad olema vajalikud ja lastele huvitavad ning seepärast tuleb leida laste eale ja arengule sobivaid vahendeid ja õpetamismeetodeid. Õppe- ja kasvatustegevusi lõimitakse omavahel, lõimimisel on oluline mängude mängimine. Erinevaid mängu saab kasutada iga hetk ja kõigis tegevustes, sest mängides kuulevad lapsed eestikeelset kõnet, samas saavad korrata sõnu ja väljendeid. Vastaja kirjutas: *Igapäevane õppe- ja kasvatustegevus koosneb sellest, et toetada laste loovust, et lapsed saaksid õppida mängu kaudu*. Tähtsad on ka erinevad infotehnoloogiavahendid, mis hõlbustavad keeleõpet. Õpetaja rõhutas, et nii õpitakse koos lastega õppima.

Õppe- ja kasvatustegevuse hindamist kujutati ette mitmest perspektiivist. Laste seisukohast lähtuvalt peeti kõige tähtsamaks lapse eesti keele oskuse edukust ja muutusi keele arengus. Näiteks planeeritakse kord poole aasta jooksul või kord aastas laste keele taseme mõõtmist või vaadeldakse-analüüsitakse, kuidas lapsed saavad aru eestikeelse õpetaja kõnest ja kas reageerivad sellele. Hindamisel on tähtis laste huvi eesti keelt õppida ja üldse lapse soov lasteaias käia. Õpetaja perspektiivist peeti oluliseks kontrollida, kuidas eesmärkide täitmine õnnestus, seega järjepidevalt oma tööd hinnata ja analüüsida. Mitmed õpetajad kinnitasid, et iga tööpäeva lõpus nad analüüsivad oma tööd. Vastaja selgitas: *Iga läbiviidud õppe- ja kasvatustegevuse kohta teeb õpetaja sissekande rühma õppe- ja kasvatustegevuse päevikusse, analüüsides planeeritu õnnestumist ning eesmärkide saavutamist. Üks õpetaja täidab eliisi süsteemis, siis teine õpetaja saab seda vaadata*. Oluline on, et eestikeelne ja venekeelne õpetaja analüüsivad ja hindavad koos tegevuste läbiviimise plusse ja miinuseid ning mõlemal õpetajal on ülevaade kolleegi tegevusest. Koostatakse laste arengumappe ja täidetakse arengu hindamise tabeleid. Hindamisel peeti tähtsaks ka lastevanemate positiivset tagasisidet laste eesti keele õppe kohta.

Õpetajate ootused projekti koolitusele

Venekeelsete õpetajate ootused koolitusele projektis on seotud uute teadmiste ja praktiliste oskuste omandamisega. Koolitusel soovitakse saada infot lapse arengu toetamise kohta mitmekeelses rühmas ja keeleõppe uuemate meetodiliste võtete kohta. Mitmel korral rõhutati, et soovitakse sel teemal praktiliste kogemuste ja keeleõppe didaktiliste materjalide jagamist. Taheti tundma õppida teiste õpetajate samalaadseid töökogemusi nii teistes Eesti lasteaedades kui ka välismaal. Leiti, et koolitus võimaldab saada uusi erialaga seotud kogemusi ja ennast proovile panna. Õpetaja kinnitas: *Väga huvitav on oma töös midagi uut proovida ja osaleda uues projektis. Samuti võimalus oma eesti keele oskust parandada*. Seega, koolitus võimaldab õppida, kuidas töötada meeskonnana koos mitme õpetajaga, kuidas täpselt viia läbi eesti keele õpet, kuidas lasterühmas tegevusi planeerida ja neid hinnata. Õpetaja põhjendas oma ootusi nii: *Õppida kavandama õppetegevust eesti keele õpetajaga, võttes arvesse erinevusi emakeele ja eesti keele oskuses*. Loodetakse oma professionaalset arengut edendada, saada abi ja vastuseid küsimustele, omandada uusi kultuurilisi kogemusi ja oma eesti keele oskust täiendada ning selle kaudu näha ka uusi karjäärivõimalusi.

Õpetajate hoiakud keelelise mitmekesisuse osas

Venekeelsete õpetajate hoiakute selgitamiseks keelelise mitmekesisuse osas esitati 34 väidet, mida hinnati nõusoleku skaalal 1=ei ole nõus, 5=olen nõus. Kokkuvõttev tabel keskmiste hinnangutega on esitatud lisas 2. Õpetajate keskmiste hinnangute põhjal selgus, et kõige kõrgemalt hindasid õpetajad lapse keeleliselt mitmekülgset arengut ja lapse väärtustamist, õpetajad hindasid kõige kõrgemalt väiteid, et „Igal lapsel on õigus tunda uhkust oma keele ja kultuuri üle“, „Lastel peaks olema lubatud vabategevustes ja mängudes rääkida ükskõik mis meeles“. Õpetajad hindasid kõrgelt ka väiteid, mis rõhutavad mitmekeelisuse aspekti tähtsust – „Erinevate keelte rääkimine on lastele kasulik ja seda peaks julgustama nii lasteaias rühmas kui ka väljaspool rühma“.

Vähem olid õpetajad nõus väidetega, mis viitasid negatiivsetele tendentsidele ja konfliktidele erineva keele taustaga laste koos õpetamisel „Kui rühmas on erineva kodukeelega lapsi, siis see viib sageli arusaamatusteni õpetajate ja laste vahel“, „Erinevate keelte samaaegne kasutamine lasteaiarühmas ajab lapsi segadusse“. Pigem ei olnud vastajad nõus väidetega „Kui mitte-eesti kodukeelega laps ei oska üldse eesti keelt, siis eestikeelne õpetaja ei saa eriti midagi teha, et teda õpetada“, „Eestis peaks eesti keel olema lasteaias ainus õppekeel“. Kokkuvõttes võib öelda, et enamuse venekeelseid õpetajaid suhtus toetavalt keelelise mitmekesisuse põhimõttesse, toetas iga lapse eripära arvestamist ja ei pooldanud ideed, et eesti keel oleks ainuke õppekeel.

Õpetajate valmisolek projekti rakendamiseks

Õpetajatelt paluti hinnata oma teadmisi ja oskusi töötamiseks lastega mitmekeelse õppega rühmas (skaala 1=ei ole nõus, 5= olen nõus). Vastustest võib järeldada, et õpetajad on andnud endale kõrged hinnangud järgnevate oskuste osas: oskan hinnata laste arengut, oskan osaleda rühma meeskonnatöös, oskan õpetaja töökavasid koostada ning oskan kujundada rühmas turvalise vaimse ja sotsiaalse õpikeskkonna. Mõnevõrra madalamad on õpetajate hinnangud enda oskustele juhul kui tuleb individuaalselt lapsega tegeleda, nagu järgnevad oskused: oskan vajadusel koostada lapsele käitumise tugikava, oskan toetada mitte-eesti kodukeelega lapse eesti keele oskuse kujunemist ning oskan toetada oma rühma õpetajaid eesti keele oskuse täiendamisel (Lisa 3).

Koosõpetamise mudelite rakendamine

Õpetajatelt uuriti, milliseid koosõpetamise mudeleid nad eestikeelse õpetajaga koostöös kasutaksid. Üle poolte vastanutest rakendaks pidevalt kõige enam paralleelse õpetamise mudelit. Sageli kasutaksid õpetajad alternatiivset õpetamist, kus üks õpetaja töötab enamuse rühmast lastega ja teine õpetaja väiksemaid õppijate gruppe või siis keskustes õpetamise mudelit. Harva või üldse mitte kasutaksid mudelit, kus üks õpetaja õpetab ja juhhib kogu rühma tööd ja teine õpetaja vaatleb tegevust (Tabel 7).

Tabel 7. Koosõpetamise mudelite rakendamine koos eestikeelse õpetajaga (%)

Kui sageli rakendaksite järgnevaid koosõpetamise võimalusi?		Pidevalt	Sageli	Harva	Ei rakendaks	Vastamata
Paralleelne õpetamine - õpetajad õpetavad samaaegselt üks ühte gruppi, teine teist gruppi	Arv	47	29	1	2	2
	%	58,0	35,8	1,2	2,5	2,5
Koosõpetamine, kus õpetajad õpetavad samaaegselt kahekesi koos	Arv	23	28	21	5	4
	%	28,4	34,6	25,9	6,2	4,9
Õpetamine keskustes (tegevuse alades), lapsed liiguvad keskuste vahel, õpetajad on erinevates keskustes ja juhendavad lapsi	Arv	20	36	15	8	2
	%	24,7	44,4	18,5	9,9	2,5
Üks õpetaja õpetab, selgitab tegevust kogu rühmale, teine assisteerib käies laste juures ja pakkudes individuaalselt abi.	Arv	24	39	13	2	3
	%	29,6	48,1	16,0	2,5	3,7
Alternatiivne õpetamine, kus üks õpetaja töötab enamuse lastega ja teine aitab väiksemaid õppijate gruppe (mahajääjaid, andekaid).	Arv	16	38	21	4	2
	%	19,8	46,9	25,9	4,9	2,5
Üks õpetaja õpetab ja juhhib kogu rühma tööd ja teine õpetaja vaatleb tegevust	Arv	5	12	32	30	2
	%	6,2	14,8	39,5	37,0	2,5

Õpetajate hinnangud oma oskustele Euroopa alushariduse keeleõppe portfoolio põhjal

Õpetajatel paluti hinnata oma oskusi Euroopa keelemapi kriteeriume aluseks võttes skaalal 1=pole kindel kuidas seda teha, pean õppima, 4= ma oskan seda üsna hästi. Õpetajad hindasid, et oskavad üsna hästi positiivselt reageerida, kui laste väljendus- ja käitumisviisis avaldub keeleline ja kultuuriline mitmekesisus. Samuti osatakse julgustada lapsi aktiivselt aruteludes osalema ning osatakse reageerida tõhusalt kui lapsed ei saa kõigest aru, mida neile öeldakse. Samas on mõnevõrra madalamalt hinnatud oma keeletundmist, veerand õpetajatest on märkinud, et vajab õppimist järgnevate väidete puhul: suudan anda lastele edasi oma huvi keelise ja kultuurilise mitmekesisuse vastu; oskan öelda, kas minu keelekasutus on kohandatud selle vanusegrupi laste võimetele ja vajadustele.

Tabel 8. Õpetajate hinnangud oma pedagoogilistele oskustele

Millised on teie oskused Euroopa alushariduse keeleõppe portfoolio alusel tuginedes oma senisele tegevusele vene õppekeele rühmas?		Ma oskan seda üsna hästi	Ma olen teinud edusamme, kuid pean veel õppima	Ma olen proovinud omandada teavet, kuid mul on küsimusi selle praktilise rakendatavuse kohta	Ma pole kindel, kuidas seda täpselt teha. Pean õppima	V A S T A M A T A
Suudan reageerida positiivselt, kui laste väljendus- või käitumisviisis avaldub keeleline ja kultuuriline mitmekesisus	Arv	60	16	1	1	3
	%	74,1	19,8	1,2	1,2	3,7
Oskan oma tegevustega tagada, et need perekonnad, kes räägivad muid keeli või pärinevad teistest kultuuridest, tunnevad end lasteaias teretulnuna	Arv	52	21	3	2	3
	%	64,2	25,9	3,7	2,5	3,7
Väärtustan kõrgelt, et mõned lapsed rühmas on mitmekeelsed ja erinevate kultuuride kogemusega	Arv	57	14	5	2	3
	%	70,4	17,3	6,2	2,5	3,7
Oskan reageerida tõhusalt, kui tundub, et lapsed ei saa aru kõigest, mida neile ütlen	Arv	58	15	1	4	3
	%	71,6	18,5	1,2	4,9	3,7
Oskan kasutada keelt, mida räägin lastega, et saavutada konkreetseid eesmärgi nende keeleoskuse arengus	Arv	51	20	4	3	3
	%	63,0	24,7	4,9	3,7	3,7
Oskan öelda, kas minu keelekasutus on kohandatud selle vanusegrupi laste võimetele ja vajadustele	Arv	42	23	8	4	4
	%	51,9	28,4	9,9	4,9	4,9
Oskan julgustada lapsi aktiivselt aruteludes osalema	Arv	59	16	1	2	3
	%	72,8	19,8	1,2	2,5	3,7
Suudan anda lastele edasi oma huvi keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse vastu	Arv	46	25	4	3	3
	%	56,8	30,9	4,9	3,7	3,7
Oskan ära tunda, kui arusaamatuse võimalikud põhjused tulenevad kultuurilise käitumise erinevustest ning tegutseda vahendajana laste, lastevanemate ja teiste täiskasvanute vahel	Arv	37	33	6	2	3
	%	45,7	40,7	7,4	2,5	3,7
Oskan panna igat last tundma end arutelusse kaasatuna	Arv	49	25	2	2	3
	%	60,5	30,9	2,5	2,5	3,7

Venekeelsete õpetajate taustandmed

Küsimustikule vastas kokku 81 venekeelset rühmaõpetajat. Küsitlus viis läbi 2020. aastal alustanud pilootrühmaga liitunud lasteaedades. Vastanud õpetajad olid vanuses 22-67, vastajate keskmine vanus oli 50. Haridustaseme järgi jaotusid vastajad järgnevalt (Tabel 9). Enamikul õpetajatest oli erialane kõrgharidus, mõnevõrra vähem oli neid, kellel oli mitteerialane pedagoogiline kõrgharidus.

Tabel 9. Vastajate jaotus haridustaseme järgi

	Arv	%
Erialane (lasteaiaõpetaja) kõrgharidus	44	54,3
Pedagoogiline (mitteerialane) kõrgharidus	15	18,5
Mittepedagoogiline kõrgharidus	5	6,2
Erialane keskeriharidus	6	7,4
Pedagoogiline (mitteerialane) keskeriharidus	8	9,9
Keskharidus	1	1,2
Vastamata	2	2,5

VENEKEELSETE LASTEASUTUSTE JUHTKONNA OOTUSED PROJEKTILE

Juhtide varasem kokkupuude mitte-eesti kodukeelega lastega ja nende õpetamisega

Kõigil lasteaia juhtidel on olnud varasemaid kogemusi lastele eesti keele õpetamisel. Lasteaegades on toimunud aastaid keeleõpe eraldi tegevusena 2–4 korda nädalas alates 3-aastaste laste rühmadest. Näiteks üks kuht selgitas oma kogemust nii: *Eesti keele tegevus toimus rühmades 2–3 korda nädalas eraldi tegevusena. Kogemus näitab, et eesti keelt paremini õpitakse läbi erinevate tegevuste pika aja jooksul, mitte 30 minuti jooksul. See tähendab, et tunnis ei ole võimalik eesti keelt paremini arendada kui päeva jooksul.* Mitmetes lasteaedades on kasutatud keelekümbeluse metoodikat, mõned lasteaia rühmad on seotud kas osalise keelekümbelusprogrammi või kahesuunalise keeleprogrammiga. Paar lasteaeda on võtnud osa väga erinevatest projektidest, algatanud ise mitmeid projekte ning saanud ka rahastust keeleõppe teemalise projekti jaoks. Ühel lasteaial on pikaajaline kogemus keelekümbelusprogrammis osalemisega, see asutus on saanud mitmeid tunnustusi tehtud töö eest. Kinnitati ka, et keeleõpe peaks olema pikaajaline ja kestev, üksnes mõnest keeleõppe tegevusest nädalas ei piisa keele omandamiseks.

Projekti kandideerimise põhjused

Juhtidel paluti etteantud väidete põhjal hinnata, miks nad otsustasid oma lasteaia projektiga kandideerida (skaala 1= ei ole nõus, 5=olen nõus).

Tabel 10. Projekti kandideerimise põhjused juhtide hinnangute põhjal

Projekti kandideerimise põhjused	N	Min	Max	Keskm	S.D.
Soovin saada kogemusi erineva võimekusega laste kaasamisest	19	3	5	4,84	0,501
Otsustasin projekti kandideerida, sest soovin saada uusi teadmisi laste arengu toetamisest mitmekeelses rühmas	19	3	5	4,79	0,631
Soovin tõsta enda professionaalsust	19	3	5	4,74	0,653
Soovin katsetada uudset keele koosõpetamise mudelit mitme õpetajaga rühmas	19	1	5	4,74	0,933
Soovin saada uudset kultuurilist kogemust	17	2	5	4,29	1,047
Soovin uusi karjäärivõimalusi	16	1	5	3,50	1,265
Omavalitsusest soovitati	17	1	5	2,18	1,334

Juhid olid kõige enam nõus väidetega, et sooviti saada kogemusi erineva võimekusega laste kaasamisest ja saada uusi teadmisi laste arengu toetamisest mitmekeelses rühmas (Tabel 10). Samuti taheti tõsta enda professionaalsust ja katsetada uudset keele koosõpetamise mudelit mitme õpetajaga rühmas. Vähem oldi nõus variandiga, et omavalitsusest soovitati kandideerimist. Täiendavalt lisati, et on olemas varasem positiivne kogemus, soovitakse pakkuda eesti keele omandamiseks nii lastele kui õpetajatele ning aidata lastel ja vanematel integreerida Eesti ühiskonda.

Hinnang koostööle lasteaia pilootprojekti osalevates rühmades

Juhtidel paluti hinnata kui hästi on seni toimunud lasteaias nende õpetajate koostöö erinevate osapooltega, kes pilootprojekti osalevad (1=väga halb, 5=väga hea).

Tabel 11. Juhtide keskmised hinnangud koostööle projektis osalevates rühmades

Koostöö erinevate osapooltega	Vastajate arv	Aritmeetiline keskmine	S.D.
Koostöö õpetaja assistendiga	8	4,75	0,463
Koostöö liikumisõpetajaga	15	4,73	0,458
Koostöö lasteaia juhtkonnaga	20	4,70	0,571
Õpetajate omavaheline koostöö rühmas	20	4,65	0,489
Koostöö õpetaja abiga	19	4,63	0,496
Koostöö muusikaõpetajaga	18	4,61	0,608
Koostöö eripedagoogiga	9	4,56	0,726
Koostöö lasteaia teiste õpetajatega	20	4,35	0,587
Koostöö psühholoogiga	4	4,25	0,957
Koostöö Rajaleidja spetsialistidega	10	4,10	0,738
Koostöö erivajadusega lapse tugiisikuga	6	4,00	0,894

Juhtide hinnangutest (Tabel 11) selgus, et kõige kõrgemalt hinnati koostööd õpetaja assistendiga, liikumisõpetajaga ja lasteaia juhtkonnaga. ja rühmasiseselt. Madalamalt on välja toodud koostöö Rajaleidja tugiteenuste spetsialistidega ja erivajadusega lapse tugiisikuga. Madalamat tulemust põhjendati, et lasteaias ei ole assistente, psühholooge, eripedagoogi jt.

Juhtide ootused projektile ja koostööle eestikeelsete õpetajatega

Lasteasutuste juhtide ootused projektile on seotud laste keeleõppega ja õpetaja professionaalse arenguga. Oodatakse, et projektis osaledes on lastel võimalik kuulda eesti keelt ja ka ise suhelda selles keeles. Näiteks üks juht selgitas oma ootust nii: *Lapsed kuulevad eesti keelt, harjuvad temaga, ei karda rääkida, tulevikus on neil kergem. Laps mängides õpib keelt ja ei märka seda.* Märgiti, et lastel on iga päev võimalik eesti keeles vabalt kõnelda ja nii julgevad nad oma mõtteid avaldada. Eduka eesti keele õppe tulemusena oleks lapsel võimalik edaspidi eesti keeles rääkida. Juht illustreeris oma seisukohta: *Lasteaada lõpetades oskab laps eesti keelt A1 tasemel, et ta oleks valmis minema ka eesti kooli ja et lapsel oleks valikuvõimalus.* Juhtide ootuseks projektiga seoses oli eelkõige pedagoogide eesti keele oskuse parandamine. Usutakse, et töötades eestikeelse kolleegi kõrval ja pidevalt keelt kuuldes paraneb ka venekeelsete õpetajate keele tase. Rõhutati, et õpetajatel on võimalus omandada uusi teadmisi keeleõppest, erinevatest lähenemistest ja kolleegide kogemustest. See kõik peaks aitama suurendada motivatsiooni, et õpetaja hakkaks tulevikus ise õpetama eesti keelt. Loodetakse, et projekt on pikaajaline ja et ka teised lasteaia rühmad saavad selles projektis osaleda. Juhid ootavad eestikeelsete õpetajatega koostööst, et õpetaja oleks üks liige rühma ja lasteaia töötajate meeskonnas, et ta osaleks kõigil rühmaga seotud tegevustel ja üritustel. Samuti, et ta koos kolleegidega planeeriks ja viiks läbi lõimitud õppe- ja kasvatustegevusi ja suhtleks lastevanematega. Juht väljendas oma mõtet: *On tähtis, et oleks loov koostöö õpetajate vahel, hea suhtlus ja oskus töötada mitmekultuurilises rühmas.* Vastanute arvates rikastavad eestikeelsed õpetajad lasteaia pedagoogilist elu ja kultuuri. Venekeelsetel õpetajatel õnnestub tänu eestikeelse õpetaja tööle ka oma eesti keelt täiendada ja parandada. Üks juht on märkinud,

et koostöö tulemusena oodatakse, et ka lapsed tunnevad end hästi ja turvaliselt ega karda suhelda eestikeelse õpetajaga tema emakeeles. Oleks hea, kui eestikeelsed õpetajad suhtleksid venekeelses lasteaia nii laste kui ka venekeelsete õpetajatega ainult eesti keeles. See oleks suurepärane näide lastele, et nende venekeelne õpetaja julgeb samuti suhelda eesti keeles. Teiseks, et on olemas inimesed, kes räägivad teist keelt, ja oleks hea, kui lapsed õpivad samuti seda keelt.

Juhtide ootused koostööle projektis osalevate rühmade meeskondade ja lapsevanematega

Juhid ootavad, et koostöö rühmade meeskondade vahel laabuks sujuvalt, oleks edukas ja et projekti põhimõtteid mõistetak ühtemoodi. Koos töötatakse välja tööplaan, viiakse läbi õppe- ja kasvatustegevusi ning analüüsitakse neid. Üks juht kirjeldas oma ootusi nii: *Eesti ja vene keele õpetajad koos kirjutavad plaane ja viivad läbi tegevusi. Õpetajad toetavad üksteist, vene keele õpetajad tugevdavad ja parandavad oma eesti keelt. Leitakse, et vaid siis on võimalik saavutada oma töös eesmärgid ja laste eesti keele õppes häid tulemusi. Tulevikus soovitakse saada rohkem uusi ideid ja teadmisi meeskonnatöö edukamaks ja efektiivsemaks toimimiseks ning tahetakse, et projekt jätkuks ka edaspidi. Lasteaia juhtide ootused lapsevanematele on seotud sooviga, et vanemad usaldaksid lasteaia töötajaid, keeleõppe uusi meetodikaid ja et nad toetaksid igakülgset projekti läbiviimist. Juht rõhutas: Loodame, et vanemad toetavad projekti, tulevad uuendustega kaasa, et nad on projekti suhtes positiivselt häälestatud. Vastanute arvates võiksid vanemad olla kaasatud projekti ja osaleda ka lasteaia tegevustes ja üritustel. Vanematele püütakse anda pidevat informatsiooni projekti käigust ja aasta lõpus ka tagasisidet õnnestumiste kohta. Loodeti, et lapsevanemad on ise aktiivsed, pöörduvad õpetajate poole ja tunnevad huvi lapse arengu ja keeleõppe vastu. Peeti oluliseks, et kodu toetaks lapse keeleõpet.*

Juhtide arusaamad õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisest, läbiviimisest ja hindamisest projekti rühmas

Juhid leidsid, et õppe- ja kasvatustegevusi peavad planeerima õpetajad koos. Üheskoos mõeldakse läbi tegevuse eesmärgid, lähtudes teemast ja sellest, mida soovitakse lastele õpetada. Arvestatakse ka laste arengutaset ja -võimet. Juht selgitas: *Õppe- ja kasvatustegevusi peaks kavandama läbi arutelu, koostöö ja planeerimise. Töö tuleb planeerida nii, et igaüks teab, mille eest ta vastutab ja mida teeb. Soovitakse, et tegevusi kavandatakse alarühmades, sagedasti viiakse läbi individuaalset tööd lastega, õpetamisel kasutatakse palju mängu ja õues õppimist ning tegevused on lõimitud. Päeva lõpus kavandatakse täpsemalt järgmise päeva plaanid. Igapäevast õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimist kujutatakse ette eelkõige erinevate lõimitud tegevuste kaudu. Rõhutati, et õpetajad kasutaksid lõimimisel mõlemat keelt. Juht põhjendas oma ootust: Kõik töötavad plaani järgi, on võetud üks teema ja venekeelne õpetaja käsitleb seda teemat vene keeles, aga eestikeelne õpetaja tutvustab oma materjali eesti keeles, esialgu lihtsustatud kujul, kasutades liigutusi, miimikat jne. Keele õpetamine toimub nii kogu lasterühmaga kui ka alagruppides ja individuaalselt. Tegevustel peavad olema eesmärgid, samuti on keeleõppes väga tähtsad erinevad mängud. Juht esitas oma mõtteid nii, et õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimine peab olema mänguline, süsteemne, suures osas toimuma õuesõppena. Juhid kujutavad igapäevast õppe- ja kasvatustegevuse hindamist ette erinevalt. Hinnatakse kohe lõuna ajal eesmärkide täitmist ja kavandatakse edasised tegevused. Hinnang antakse mõnikord ka päeva lõpul ja iga päev analüüsitakse, mis õnnestus hästi ja mis vajab muutmist. Juht kirjeldas oma mõtet: Eestikeelne õpetaja teeb lühikokkuvõtte päevast, kus on välja toodud, mida antud päeval õpiti ja korrati või millega tutvuti ning hindab laste osalemist, mõistmist ning omandamist. Aga kujutatakse ette hindamist ka näiteks õppeaasta lõpus, kui lapsed on keelt teatud aja õppinud. Märgitakse, et juba esimese õppeaasta lõpus on näha, millised teadmised lastel on. Hindamist viib läbi juhtkond; ka rühma meeskond, muusikaõpetaja ja*

logopeed võiks seda teha. Oluline on vanemate tagasiside ja rahulolu hindamisel, vajatakse täpseid mõõdikuid, et teada, mida hinnata ja kuidas.

Juhtide ootused projekti koolitustele

Juhtide ootused koolitusele on eelkõige seotud praktiliste teemade käsitlemisega. Soovitakse teada saada ja näha, kuidas toimub igapäevane töö teistes lasteaedades, kuidas viiakse läbi õppe- ja kasvatustegevusi erinevates keeltes. Oodatakse, et õpetajad jagaksid oma kogemusi, et oleks võimalik üksteiselt õppida. Tahetakse saada ka huvitavaid materjale ja soovitusi töö kavandamiseks. Koolitusel saadud teadmised peaksid olema kaasaegsed, vajalikud ja sobivad, et neist oleks töös abi. Üks juht võttis oma ootuse kokku järgmiselt: *Ootan juhiseid ja suunamisi, kuidas õpetajad peavad töötama, kuidas toetada nende tööd, et saavutada häid tulemusi.*

Juhtide hinnangud koosõpetamise võimaluste rakendamisele

Juhtidest küsiti, milliseid koosõpetamise mudeleid ja kui sageli neid mudeleid tuleks rühmades rakendada (Table 12). Vastajate hinnangutest selgus, et nad kasutaksid koosõpetamisel pidevalt paralleelse õpetamise mudelit, kus õpetajad õpetavad samaaegselt üks ühte gruppi, teine teist gruppi. Sageli sooviti rakendada keskustes õpetamise mudelit ning alternatiivse õpetamise mudelit. Samuti taheti sageli kasutada võimalust, kus üks õpetaja õpetab, selgitab tegevust ja teine õpetaja assisteerib käies laste juures ja pakkudes individuaalselt abi. Harva või üldse mitte võiks juhtide hinnangute põhjal rakendada mudelit, kus üks õpetaja õpetab ja juhhib kogu rühma tööd ja teine õpetaja vaatleb tegevust.

Tabel 15. Juhtide hinnangud koosõpetamise mudelite rakendamisele

Kui sageli tuleks kasutada eestikeelsel õpetajal venekeelse õpetajaga koostöös allpool loetletud koosõpetamise võimalusi?		Pidevalt	Sageli	Harva	Üldse mitte
Paralleelne õpetamine - õpetajad õpetavad samaaegselt üks ühte gruppi, teine teist gruppi	Arv	13	6	1	0
	%	65,0	30,0	5,0	0
Koosõpetamine, kus õpetajad õpetavad samaaegselt kahekesi koos	Arv	4	9	6	1
	%	20,0	45,0	30,0	5,0
Õpetamine keskustes (tegevuse alades), lapsed liiguvad keskuste vahel, õpetajad on erinevates keskustes ja juhendavad lapsi	Arv	7	12	1	0
	%	35,0	60,0	5,0	0
Üks õpetaja õpetab, selgitab tegevust kogu rühmale, teine assisteerib käies laste juures ja pakkudes individuaalselt abi.	Arv	6	10	4	0
	%	30,0	50,0	20,0	0
Alternatiivne õpetamine, kus üks õpetaja töötab enamuse lastega ja teine aitab väiksemaid õppijate gruppe (mahajääjaid, andekaid).	Arv	3	11	5	1
	%	15,0	55,0	25,0	5,0
Üks õpetaja õpetab ja juhhib kogu rühma tööd ja teine õpetaja vaatleb tegevust	Arv	0	5	9	6
	%	0	25,0	45,0	30,0

Juhtide hinnangud õpetajate oskustele

Lasteasutuste juhtidel paluti hinnata projektis osalevate venekeelsete rühmaõpetajate oskusi Euroopa keelemapi põhjal.

Tabel 13. Juhtide hinnangud venekeelsete õpetajate oskustele Euroopa keelemapi põhjal

		Õpetajad oskavad seda üsna hästi	Õpetajad on teinud edusamme, kuid pean veel õppima	Õpetajad on mõelnud ja proovinud omandada teavet, kuid neil on küsimusi	Õpetajad ei ole kindlad, kuidas seda täpselt teha
Õpetajad suudavad reageerida positiivselt, kui laste väljendus- või käitumisviisis avaldub keeleline ja kultuuriline mitmekesisus	Arv	15	4	1	0
	%	75,0	20,0	5,0	0
Õpetajad oskavad oma tegevustega tagada, et need pered, kes räägivad muid keeli või pärinevad teistest kultuuridest, tunnevad end lasteaias teretulnuna	Arv	14	4	2	0
	%	70,0	20,0	10,0	0
Õpetajad väärtustavad kõrgelt, et mõned lapsed rühmas on mitmekeelsed ja erinevate kultuuride kogemusega	Arv	17	2	1	0
	%	85,0	10,0	5,0	0
Õpetajad oskavad reageerida tõhusalt, kui tundub, et lapsed ei saa aru kõigest, mida neile ütlen	Arv	10	6	2	2
	%	50,0	30,0	10,0	10,0
Õpetajad oskavad kasutada keelt, mida räägivad lastega, et saavutada konkreetsed eesmärged nende keeleoskuse arengus	Arv	14	4	2	0
	%	70,0	20,0	10,0	0
Õpetajad teavad, kas nende keelekasutus on kohandatud selle vanusegrupi laste võimetele ja vajadustele	Arv	10	7	2	1
	%	50,0	35,0	10,0	5,0
Õpetajad oskavad julgustada lapsi aktiivselt aruteludes osalema	Arv	10	9	1	0
	%	50,0	45,0	5,0	0
Õpetajad suudavad anda lastele edasi oma huvi keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse vastu	Arv	14	5	1	0
	%	70,0	25,0	5,0	0
Õpetajad oskavad ära tunda, kui arusaamatuse võimalikud põhjused tulenevad kultuurilise käitumise erinevustest ning tegutseda vahendajana laste, lastevanemate ja teiste vahel	Arv	11	7	2	0
	%	55,0	35,0	10,0	0
Õpetajad oskavad panna igat last tundma end arutelusse kaasatuna	Arv	4	14	2	0
	%	20,0	70,0	10,0	0

Vastajad hindasid õpetajate oskusi enamikes valdkondades üsna kõrgelt. Kõige kõrgemalt hinnati väidet, et õpetajad väärtustavad kõrgelt mitmekeelseid ja erinevaid kultuurilisi kogemusi lasterühmas. Samuti leiti, et õpetajad suudavad reageerida positiivselt, kui laste väljendus- või käitumisviisid avaldub keeleline ja kultuuriline mitmekesisus. Rõhutati õpetajate oskust tagada, et teisest kultuurist pered tunnevad end lasteaias teretulnuna ja et õpetajad oskavad kasutada lastega sama keelt saavutades konkreetseid eesmärke nende keeleoskuse arengus. Samas toodi välja, et õpetajad peavad veel õppima, kuidas julgustada lapsi aktiivselt aruteludes osalema, kuidas kohandada õpetaja keelekasutust vastava vanusegrupi laste võimetele ja kuidas reageerida kui lapsed ei saa aru kõigest, mida neile öeldakse.

Juhtide taustandmed

Küsimustikule vastas kokku 19 lasteasutuse juhtkonna liiget: 14 direktorit ja 6 õppealajuhatajat. Vastanud juhid olid vanuses 35-63 aastat, vastajate keskmine vanus oli 51 aastat. Vastavalt haridustaseme jaotusele oli enamikul juhtidest magistrikraad või erialane (lasteaiaõpetaja) kõrgharidus, üksikutel oli mitteerialane pedagoogiline või mittepedagoogiline kõrgharidus.

Tabel 14. Vastajate jaotus haridustaseme järgi

	Arv	%
Magistrikraad	11	55,0
Erialane (lasteaiaõpetaja) kõrgharidus	6	30,0
Pedagoogiline (mitteerialane) kõrgharidus	2	10,0
Mittepedagoogiline kõrgharidus	1	5,0

Küsitluses osalenud 20 juhust 19 oli varasemalt töötanud lasteaias ja üks juht koolis. Varasemalt oli õpetajana 1-5 aastat töötanud neli, 6-10 aastat seitse ja üle 10 aasta üheksa juhti. Kolmel juhul oli olemas ka kuni kaheaastane õpetaja abi staaž.

Juhtidelt uuriti avatud küsimusega nende täienduskoolituse kogemuse kohta. Koolieelsete lasteasutuste juhid on osalenud sageli koolitustel. Üks juht selgitas: *Olen pidevalt erinevatel koolitustel käinud.* Palju on osa võetud organisatsiooni juhtimise ja arenguga ning meeskonnatööga seotud koolitustest. Samuti on end täiendatud seadusandluse, projekti juhtimise ja töötervishoiu alal. Mitmed vastajad nimetasid, et on täiendanud mitmekultuurilise ja mitmekeelse õppe teemadel. Näiteks selgitas juht: *Mitmekeelse õppe võimalustega ja parimate kogemustega tutvumine Ida-Virumaa lasteaedade ja lasteaiaõpetajaid koolitava kõrgkooli näitel.* On tundma õpitud keelekümbeluse programmi, eesti keele õppe ja keele loomimise võimalusi. Nimetati ka pedagoogika, psühholoogia ja eripedagoogika alaseid koolitusi ning märgiti lapse arengu ja lasteasutuse – perekonna koostöö teemasid. Täiendavate kommentaaridena toodi välja rahulolu koolitustega. Juht põhjendas oma mõtet: *Olen väga rahul, et selline projekt on olemas.* Selgitati, et see kogemus on olnud huvitav ja vajalik ning usutakse projekti edukusse.

VENEKEELSETE KOOLIEELSETE LASTEASUTUSTE LASTEVANEMATE OOTUSED PROJEKTILE

Lastevanemate ootused eestikeelsele õpetajale

Lastevanemate ootused on eelkõige seotud lapse eesti keele õppe tulemuslikkusega. Loodetakse väga, et tänu eestikeelsele õpetajale laps harjub kuulma rühmas pidevalt õiget eesti keelt. Tutvudes niimoodi teise keelega, tekib lapsel huvi eesti keele vastu ja ta harjub sellega kiiresti. Soovitakse eelkõige, et laps mõistaks, et on olemas kaks keelt: eesti ja vene ja samaaegselt lasterühmas suheldakse lapsega mõlemas keeles. Eesti keele õpe toimub lapsel kõige loomulikumas ja vahetumas lasteaia keskkonnas ja lapsele kõige omasemates tegevustes, suheldes ja mängides. Leitakse, et tänu projektile on hiljem lapsel kergem koolis eesti keelt õppida, sest põhisoov on olemas ja kui tuleb aeg keelt koolis põhjalikumalt õppida, siis on lapsel hõlpsam toime tulla. Lapsevanem selgitas oma ootust: Et laps harjuks eesti keelega, ta kordab sõnu, edaspidi on tal koolis lihtsam eesti keelt õppida. Seega arvatakse, et keeleõpe aitab kaasa lapse edukamale kooliks ettevalmistusele ja ka väljaspool lasteaeda (näiteks mänguväljakul) võimaldab suhelda eesti keelt kõnelevate lastega.

Oodatakse, et laps ei kardaks rääkida, omandaks eesti keeles põhisoov, et ta mõistaks igapäevaseid sõnu ja väljendeid. Märgitakse, et lapsele võiks lasteaias pakkuda palju võimalusi eesti keeles suhelda ja õppida keelt juba varajases eas. Mõni vanem on soovinud, et lapsega suheldaks vaid eesti keeles ja üksnes vajadusel tõlgitaks vene keelde. Kinnitatakse lootust, et eesti keele õpe aitab lapsel huvi tunda ka eesti traditsioonide ja kultuuri vastu. Vanem kirjutas oma ootuse kohta: Eesti keele õppe kaudu kujuneb lapsel ka positiivne suhtumine riigikeele suhtes. Kinnitatakse, et lasteaia pedagoogid on professionaalid, keeleõpe on paindlik ja lapsed õpivad meelsasti. Oodatakse, et õpetajad oskaksid lapsi motiveerida eesti keeles rääkima ja õpetamine toimiks lastele sobival viisil. Lasteaia õpetajatelt loodetakse koostööd lastevanematega, konsultatsioone ja tagasisidet lapse arengu kohta. Näiteks, et kord poole aasta jooksul hinnatakse, mida lapsed on õppinud, kuidas oskavad rääkida ja missuguseid eestikeelseid sõnu mõistavad. Soovitakse, et lapsega räägitakse eesti keeles erinevatel teemadel, näiteks toit, riided, loodus, ilm, et laps omandaks esialgse igapäevase sõnavara. Märgitakse, et õppimine peaks toimuma mänguliselt, samuti soovitakse, et õpetamisel kasutatakse näitlikke vahendeid ja vanematele antakse tagasisidet lapse päeva kohta.

Lastevanemate ootused lasteaia juhtkonnale

Juhtkonnalt oodatakse toetust õpetajatele ja projekti edukale toimimisele. Loodetakse, et õpetajad jätkavad tööd selle projektiga ega lahku mujale tööle. Tahetakse, et lapse eesti keele õpe õnnestuks, et laps õpi keelt efektiivselt ja et projekt aitaks lapsel tulevikus Eestis integreeruda. Loodetakse meeldivat koostööd lasteaia, perekonna ja kohaliku omavalitsuse vahel. Soovitakse, et juhtkond teeks kõik, et projekt edeneks sujuvalt, ilma probleemideta, et otsused oleksid arukad ning personali töö kulgeks raskusteta. Märgitakse, et juhtkond peab pedagooge igakülgse toetama, neisse tähelepanelikult suhtuma ning varustama õpetajaid vajalike ruumide, vahendite ja õppematerjalidega. Väga palju sooviti õigeaegset ja põhjalikku informatsiooni projekti kohta. Vastaja kirjutas: Rohkem informatsiooni projekti ja selle eesmärkide kohta, mida täpselt teeb eesti keele õpetaja rühmas, võimalusel ka päeva/ nädala plaan ja teemad. Oodatakse informatsiooni, mis põhimõtete järgi valiti projekti lasterühmad ja kuidas täpselt hakkab toimuma õppe- ja kasvatustegevus, missugused on õpetamise meetodid. Informatsiooni võiks anda mitmesugustel üritustel, kohtumistel õpetajatega või ka trükitud voldikute kaudu.

Lastevanemate ootused omavalitsusele

Sellele küsimusele vastati tagasihoidlikult. Põhiliselt sooviti projekti rahalist toetamist ja vajadusel edaspidi ka lisafinantseerimist. Taheti rohkem infot massimeedias. Lastevanemate ootus on, et omavalitsused osutaksid abi ja toetust projektis osalevate lasteaedade õpetajatele ja et võimalikult palju lapsi kaasata erinevatesse eesti keeles toimuvatesse tegevustesse ja üritustesse. Üks vastaja kirjutas: *Tahan loota, et kohalikud omavalitsused ise huvituksid sellistest projektidest, laiendaksid neid ja näitaksid nii lastele kui vanematele rohkem võimalusi eestikeelse keskkonna vajalikkust.* Näiteks sooviti eestikeelsete ürituste läbiviimist või ajalooliste paikadega tutvumist. Lapsevanem kirjeldas oma ootust nii: *Sooviksin, et kohalik omavalitsus tunnustaks rohkem eesti keele õpetajaid ja motiveeriks nende tööd.* Rõhutati, et sellistes projektides osalemise võimaluse võiks anda enamatele lasterühmadele, aga ka motiveerida eesti keele õpetajaid projektides.

Lastevanemate arusaamad õppe- ja kasvatustegevusest rühmas, kus töötab eestikeelne õpetaja

Enamik lastevanemaid oli seisukohal, et õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel peab pöörama põhitähelepanu eesti keele õppele. Vastajate arvates tähendab see, et eestikeelne õpetaja räägib vaid eesti keeles, suhtleb lastega eesti keeles ja viib ka õppe- ja kasvatustegevused läbi selles keeles. Nii saavad lapsed pidevalt kuulda õiget keelt ning jätta meelde eestikeelseid sõnu ja fraase. Toodi esile, et õppetöö peab toimuma huvitavalt, lastele sobival viisil, arvestades iga lapse arengutaset ja eripära, ning et lapsed ei tohiks karta. Leiti, et eestikeelne õpe võiks toimuda väikestes lastegruppides ja 10–15 minutit päevas ka iga lapsega individuaalselt. Õpetaja võib erinevaid tegevusi tutvustades lastele ette näidata, kasutada žeste. Samuti saab pedagoog esitada lihtsamaid küsimusi või palub päeva jooksul lastel nimetada igapäevaseid tegevusi ja esemeid eesti keeles. Mitmed vanemad rõhutasid, et tõlkimist ei tohiks toimuda, aga oli ka neid, kes leidsid, et kui laps ei mõista õpetaja kõnet, siis tuleb tõlkida.

Vanemad hindasid, et lapsel on võimalik tänu projektile suhelda kahes keeles, oma sõnavara rikastada, keelega harjuda ja seda mõista. Põhiliseks õpetamise viisiks peetakse mängu, lisaks mängudele soovitakse õpetamisel kasutada eestikeelseid luuletusi, laule, jutte, nii et laps saaks neist aru. Samas usaldatakse õpetajat, üks vastaja põhjendas oma seisukohta nii: *Õpetaja on oma ala spetsialist ja ma arvan, et ta on täielikult kompetentne, kuidas oma tööd organiseerida.* Mitmed vastajad on kogenud, et nende laste rühmas toimub töö nii, et eestikeelne õpetaja räägib eesti keeles ja viib kõik tegevused läbi eesti keeles. Nad tunnistasid, et on praegu rahul sellise lähenemisega ja see sobib neile. Üks lapsevanem kirjutas: *Mulle tundub, et praegu on töö õigesti organiseeritud.* Selgitati, et ollakse sellega rahul, et pool päeva töötab venekeelne õpetaja ja räägib vene keeles ning ülejäänud pool päeva eestikeelne õpetaja, kes räägib lastega ainult eesti keeles. Leiti, et eestikeelne õpetaja dubleerib nii venekeelse õpetaja tööd. Lisaks eesti keele õppele toodi välja, et lasteaias tuleb tutvustada ka eesti kultuuri, näiteks eesti traditsioone, kombeid, ja sooviti, et lastele võiks rääkida, miks on tähtis eesti keele õppimine. Märgitati, et õpetajad peavad töötama üheskoos lapse huve ja arengut silmas pidades. Vastaja on kogenud õpetajate tihedat koostööd ja kirjeldab: *Nii palju kui ma olen näinud, meie rühmas on kõik eeskujulik, mõlemad liiguvad koos püstitatud eesmärkide suunas teineteist aidates ja täiendades.*

Lastevanemate hoiakud keelelise mitmekesisuse osas

Vastajatel paluti hinnata väiteid keelelise mitmekesisuse osas skaalal 1-5, kus 5 tähistas väitega nõusolekut ja “1” väitega mitte nõustumist (Lisa 4). Lastevanemad olid nõus või pigem nõus väidetega, mis toetavad laste keele õppe vajadust ja rõhutavad keeleõppe tähtsust. Enamus

lapsevanematest on nõus väidetega, näiteks „Lastel peaks olema lubatud vabategevustes ja mängudes rääkida ükskõik millises keeles” (4,80), “Erinevate keelte rääkimine on lastele kasulik ja seda peaks julgustama nii lasteaia rühmas kui ka väljaspool rühma” (4,79), “Igal lapsel on õigus tunda uhkust oma keele ja kultuuri üle (4,77) ja “Kui lapsed oskavad mitut keelt, siis sellel on positiivne mõju nende tulevasele akadeemilisele edukusele” (4,75). Vastajad toetasid ka õpetaja rolli olulisust (väide “Õpetaja peab õpetama erinevate keelte võrdset väärtustamist” 4,75). Samas ei ole vanemad pigem nõus väidetega, kus tuuakse välja keelelisest mitmekesisusest tekkivaid mitmesuguseid probleeme, eelkõige laste õppimisega seotud raskusi. Näiteks, “Erinevate keelte samaaegne kasutamine lasteaiaühmas ajab lapsi segadusse” (2,37), “Kui rühmas õpetatakse eesti keeles, siis vähesema keeleoskusega lapsed avaldavad halba mõju parema keeleoskusega laste õppimisele (2,22), “Kui rühmas kasutavad lapsed erinevaid keeli, siis esineb laste vahel rohkem konflikte” (2,18). Lapsevanemad ei olnud pigem nõus väitega, et „Eestis peaks olema eesti keel lasteaia ainuke õppekeel” (1,86).

Lastevanemate hinnangud õpetajate oskustele

Vastajatel paluti hinnata projektis osalevate õpetajate pedagoogilisi oskusi skaalal 1-5, kus 1 tähistas väitega mittenõustumist ja 5 nõustumist (Tabel 15). Lapsevanemad on kõrgelt hinnanud õpetajate oskusi kujundada rühmas turvalist füüsilist õpikeskkonda (4,84), toetada laste õppimist ja arengut sobivate õppemeetoditega (4,82) ja kavandada õpi- ja õpetamistegevusi laste rühmas (4,82). Madalamalt on hinnatud väiteid, mis on seotud õpetaja oskusega kujundada rühmas turvaline vaimne ja sotsiaalne õpikeskkond (4,77) ja oskusega hinnata laste arengut (4,68). Mõnevõrra madalamalt hinnanti õpetaja oskust kaasata lapsevanemaid rühma töösse (4,35) ja toetada lapsevanemate eesti keele oskust (3,99).

Tabel 15. Lastevanemate keskmised hinnangud õpetajate oskustele

Õpetajad oskavad...	Arv	Keskmine	SD
kujundada rühmas turvalise füüsilise õpikeskkonna	143	4,84	0,513
toetada laste õppimist ja arengut sobivate õppemeetoditega	143	4,82	0,526
kavandada õpi- ja õpetamistegevusi laste rühmas	146	4,82	0,538
kujundada rühmas turvalise vaimse ja sotsiaalse õpikeskkonna	142	4,77	0,564
hinnata laste arengut	141	4,68	0,740
toetada mitte-eesti kodukeelega lapse eesti keele oskuse kujunemist	144	4,67	0,756
anda lapsevanematele laste arengust tagasisidet	142	4,54	0,935
nõustada lapsevanemaid õppe- ja kasvatustegevust puudutavates küsimustes	142	4,48	1,036
kaasata lapsevanemaid rühma töösse	139	4,35	1,054
toetada lapsevanemate eesti keele oskust	141	3,99	1,331

Lastevanemate informeeritus projektist ja hinnangud projekti tulemustele

Lastevanematelt uuriti kuivõrd nad on projektist informeeritud. Vastustest selgus (Tabel 16), et lapsevanemad on põhiliselt informatsiooni projekti kohta saanud rühmaõpetajatelt, lasteasutuse juhtkonnalt ja teistelt lastevanematelt. Info on tulnud ka lapselt ja mujalt. Vähesed vastajad on märkinud meediat ja omavalitsust info saamise allikana.

Tabel 16. Lastevanemate hinnangud projekti kohta info saamisele (%)

		Põhiliselt sealt/neilt	Ka sealt/neilt	Sealt/neilt mitte	Vastamata
Rühmaõpetajatelt	Arv	102	23	10	16
	%	67,5	15,2	6,6	10,6
Lasteaia juhtkonnalt	Arv	36	29	25	61
	%	23,8	19,2	16,6	40,4
Lapselt	Arv	13	19	33	86
	%	8,6	12,6	21,9	57,0
Teistelt lapsevanematelt	Arv	18	18	39	76
	%	11,9	11,9	25,8	50,3
Meediast	Arv	4	12	46	89
	%	2,6	7,9	30,5	58,9
Omavalitsuse esindajatelt	Arv	2	4	53	92
	%	1,3	2,6	35,1	60,9
Mujalt	Arv	6	6	46	93
	%	4,0	4,0	30,5	61,6

Lastevanemate hinnangud projekti tulemustele

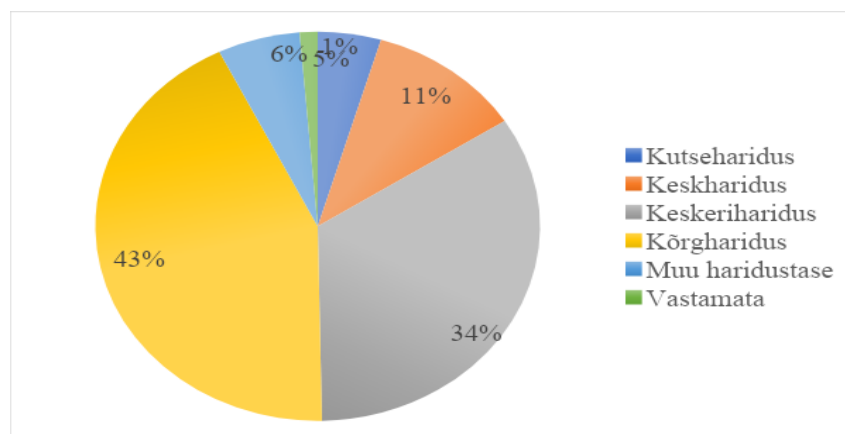
Lastevanematelt küsiti kuivõrd nad on nõus järgnevate väidetega projekti raames toimuva lapse eesti keele õppe tulemuste osas (1 - ei ole nõus, 5 - olen nõus). Tulemused on esitatud tabelis 17. Lapsevanemad on kõrgemalt hinnanud väiteid, mis on seotud lapse võimalusega tutvuda eesti kultuuri, ajaloo ja traditsioonidega (4,73), avardab lapse suhtlemisvõimalusi (4,70) ja lisaks eesti kultuurile võimaldab lapsel õppida arvestama teiste kultuuride eripäraga (4, 67). Veidi madalamalt on välja toodud väited, mis puudutavad keeleõpet (projekt soodustab teise keele õpet, võimaldab lapsel õppida teist keelt loomulikus keskkonnas ning võimaldab omandada hea eesti keele kui riigikeele oskuse).

Tabel 17. Lapsevanemate keskmised hinnangud projekti tulemuste osas

Projektis osalemine...	Arv	Keskmine	SD
võimaldab lapsel tutvuda eesti kultuuri, ajaloo ja traditsioonidega	150	4.73	.587
avardab lapse suhtlemisvõimalusi	148	4.70	.654
võimaldab lapsel õppida arvestama teiste kultuuride eripäraga	147	4.67	.664
soodustab teiste keelte õppimist	144	4.56	.842
võimaldab lapsel õppida teist keelt loomulikus keskkonnas	149	4.54	.850
võimaldab lapsel omandada hea eesti keele kui riigikeele oskuse	148	4.46	.950
võimaldab lapsel lõimuda eesti ühiskonda	147	4.39	1.003
võimaldab lapsel kindlustada oma karjääri ja tulevikku	148	4.28	1.016
võimaldab lapsel minna õppima eesti õppekeele kooli	149	4.13	1.101
võimaldab lapsel aidata oma vanemaid eesti keele omandamisel	146	3.58	1.409
raskendab kirjaliku emakeele omandamist	145	2.14	1.225
tekitab lapses segadust ja hirmu	144	2.08	1.203
kahjustab emakeeles õppimist	144	1.90	1.145

Lastevanemate taustandmed

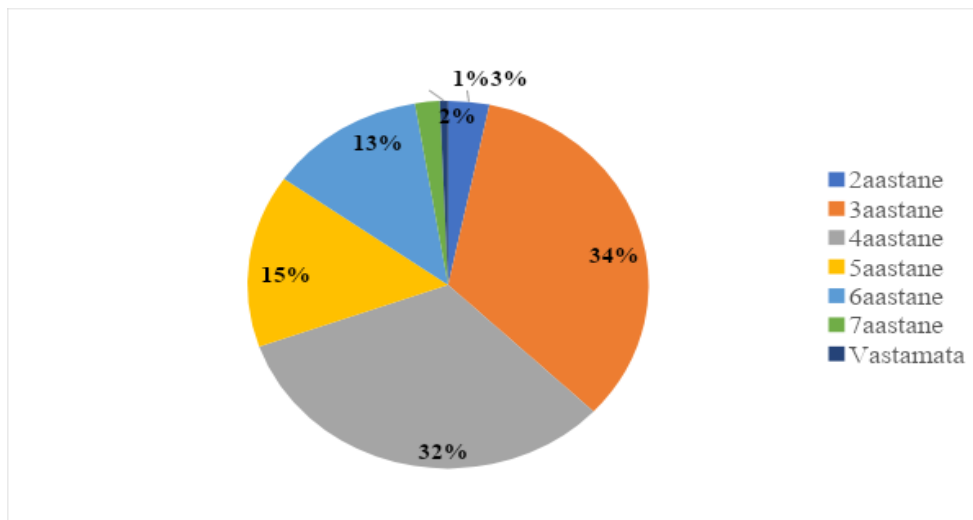
Ankeedile vastas kokku 151 vanemat, kellest 144 (95%) olid emad ja 7 (5%) isad. 69 vastanut (46%) olid poisid ja 80 (53%) tüdruku vanemad, lapse soo jättis märkimata 2 vanemat ehk 1% vastanutest. Küsimustikule vastanute vanus jäi vahemikku 23–47 aastat, olles keskmiselt 34 aastat. Küsitlusele vastanud lastevanemate jaotus haridustaseme järgi on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Vastajate jaotus haridustaseme järgi

Rahvuse järgi jaotusid vastanud järgmiselt: 126 (83%) venelased, 12 (8%) eestlased, 3 (2%) ukrainlased ning 4 (3%) muust rahvusest (soomlane, tatarlane, kasahh, saami). kuus vastanut jättis oma rahvuse täpsustamata. Koduseks keeleks märkis 151-st vastajast 144 (96%) vene keele, viis (3%) vene ja eesti keele ja kaks (1%) muu keele. 138 (91%) lapsevanema sõnul ei ole ja 12 (8%) lapsevanema sõnul on nende laps enne projekti algust eestikeelses keskkonnas

viibinud. Vastamata jättis sellele küsimusele üks lapsevanem (1%). Küsitletud vanemate jaotumine nende projektis osalevate laste vanuse järgi on toodud joonisel 2. Enamus küsitletutest olid 3-6-aastaste laste vanemad.

Joonis 2. Lastevanemate jaotumine nende projektis osaleva lapse vanuse järgi

Lapsevanemad vastasid, et põhiliseks keskkonnaks, kus laps on viibinud, on olnud kas eestikeelne lasteaed, söim või lastehoid. Märkiti ka, et sugulased on eestlased ja üks lapsevanem töötab eestikeelses asutuses. Küsimusele, kas laps on varem eesti keelt õppinud, vastas 125 (83%) vanemat eitavalt ja 25 (16%) jaatavalt, üks vanem (1%) jättis sellele küsimusele vastamata. Kohaks, kus laps eesti keelt varem õppinud on, nimetas enamus eelnevale küsimusele jaatavalt vastanud vanemaid lasteaia. Toodi välja, et laps on olnud eestikeelses lastesõimes, laps käis küll venekeelses lasteaia eesti rühmas. Mitmed vastajad kinnitasid, et lasteaia toimus regulaarselt eesti keele õpe või et rühmas töötas lisaks venekeelsele õpetajatele ka eestikeelne õpetaja. Lapsed on vanemate hinnangul õppinud eesti keelt 1.5-3 aastat. Lisaks lasteaiale märkiti ka kodu kui eesti keele õppimise kohta. Näiteks kirjutas üks vanem: *Igapäevaselt räägin lapsega kodus eesti keeles (umbes 30 min.).* Kodus suheldakse eesti keeles kas mõlema või ühe vanemaga. Vanematelt uuriti, millised on nende koostegevused lapsega. Lapsevanemad viivad lastega läbi väga erinevaid tegevusi ja eelkõige mängitakse mitmekesiseid mänge. Vanem mängib lapsega erinevaid arendavaid mänge, näiteks sõrme- ja sõnamänge, laua- ja rollimänge. Mängitakse õues, jalutuskäikude ajal ning toas nukkude ja pusledega. Ka last arendavad arvutimängud olid välja toodud. Koos lahendatakse ka mitmesuguseid ülesandeid. Vanem tõlgib koos mängides sageli venekeelseid sõnu eesti keelde. Palju tegeldakse kunstiga: joonistatakse ja joonistamise käigus nimetatakse esemeid või õpitakse tundma värve ja vorme. Tehakse kleepetoid, voolitakse plastiliinist ja meisterdatakse mänguasju. Lapsevanem teeb lapsega kodus majapidamistöid ja koristab, mõnikord küpsetatakse ja tehakse süüa. Lastele loetakse eestikeelseid jutte (näiteks enne magama minemist), tutvustatakse eestikeelseid raamatuid ning vaadatakse arendavaid multafilme loodusest ja loomadest. Lauldakse, kuulatakse muusikat ja paljud vastajad märkisid, et nad vestlevad lastega erinevatel teemadel, näiteks loomad, loodus. Mitu vastajat kirjutas, et kodus korratakse lasteaia õpitut materjali, mille õpetajad on lastele andnud. Lapsega püütakse mõnda aega eesti keeles suhelda. Koostegevuste läbiviimisel arvestatakse lapse vanust ja tema huve.

KOKKUVÕTE

2020. aasta sügisel liitusid pilootprojekti “Eestikeelne õpetaja vene õppekeele rühmas” uued pilootrühmad, kellelt uuriti ootusi pilootprojekti ning hoiakute osas varajase keeleõppe rakendamisel.

Eestikeelsete õpetajate küsitluste tulemustest selgus, paljudel õpetajatel on olnud varasemad kokkupuuted mitte-eesti kodukeelega lastele keele õpetamisega, olles töötanud pikaajaliselt rühmaõpetajana või siis keelekümbelprogrammi õpetajana. Eestikeelseid õpetajaid motiveeris kõige enam projektiga ühinemisel soov tõsta enda kui õpetaja professionaalsust ning samas ka soov saada uusi teadmisi lapse arengu toetamiseks mitmekeelses rühmas. Projektilt oodatakse erinevaid praktilisi lahendusi ning näiteid, kuidas keelt edukalt õpetada. Samuti soovitakse omandada konkreetseid praktilisi võtteid, õpetamismeetodeid, tutvuda uute raamatute ja õppevahenditega. Õpetajate arvates on oluline, et õppe- ja kasvatustöö toimuks nii väikestes rühmades kui ka individuaalselt.

Eestikeelsete õpetajate ootused koostööle rühma meeskonnaga on kõrged: soovitakse, et koostöö oleks avatud, paindlik, üksteist toetav ja arvestav. Juhtkonnalt soovitakse selgete eesmärkide püstitamist, et tekkivatest probleemidest antakse kohe teada ja vastavalt vajadusele nõustataks õpetajaid juhtkonna poolt. Samuti sooviti, et juhtkond annaks õpetajatele aega oma töösse sisseelamiseks, tunneks huvi õpetajate tegevuse vastu ja varustaks neid vajaliku õppevaraga (keelematerjalid, uus tehnoloogia jne). Lastevanematel oodatakse, et nad mõistaksid eesti keele õppe vajalikkust, tajusid õpetajate püüdlusi, usuksid õpetajatesse kui professionaalidesse ja oleksid huvitatud koostööst.

Projektis osalevate eestikeelsete õpetajad leidsid, et õppe- ja kasvatustegevused peaksid olema lõimitud, sest lõimimine aitab paremini luua seoseid erinevate valdkondade vahel. Samuti on oluline koht mängul, pildimaterjalil, liisusalmidel ja õuesõppel. Kavandatud tegevused peavad olema lastele haaravad ja tekitama huvi õppimise vastu. Enamik vastajatest soovis projekti koolitustel saada eelkõige praktilisi kogemusi ning uute õpetamise meetodite ja võtete tutvustamist. Projekti koolitustel on oluline refleksioon ning kogemusvahetus kolleegidega. Eestikeelsete õpetajate valmisolek projekti rakendada on kõrge. Uuringust selgus, et eestikeelsed õpetajad sooviksid kõige rohkem rakendada pidevalt paralleelse õpetamise mudelit või mudelit, mille järgi üks õpetaja õpetab ning teine assisteerib teda.

Venekeelsete rühmaõpetajate küsitluse tulemustest selgus, et paljudel ei ole olnud eelnevat kogemust teise keele õpetamisega ja käesolev projekt on esimene sellise programmi järgi töötamisel. Õpetajad soovivad projektist eelkõige saada uusi teadmisi, kuidas õpetada lastele keelt, et nad suudaksid rääkida ning suhelda eesti keeles ning arendada enda professionaalsust. Venekeelsete õpetajate ootused koostööle eestikeelse õpetajaga on peamiselt seotud õpetajate koostöö edukusega ja ühiste eesmärkide saavutamise. Soovitakse, et toimiks hea meeskonnatöö, jagataks teadmisi ja vahetataks kogemusi. Hea koostöö tulemusena oodatakse, et iga päev eesti keeles rääkides paraneb venekeelsete õpetajate eesti keele oskus ja et täiustatakse oma keele taset. Juhtkonna poolt oodatakse igakülgset abi, et oleks erinevaid õppematerjale ja didaktilisi vahendeid. Loodetakse, et juhtkond hoolib õpetajatest, mõistab neid ja annab esialgu aega projektiga tutvumiseks. Rõhutati, et lapsevanemad peaksid mõistma projekti vajalikkust ja suhtuma sellesse heatahtlikult. Venekeelsete õpetajate ootused koolitusele projektis on seotud uute teadmiste ja praktiliste oskuste omandamisega.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamist nähti eelkõige meeskonnatööna. Õpetajad peavad tegema süstemaatilist ja põhjalikku koostööd, et saavutada edukaid tulemusi laste keeleõppes.

Tegevusi tuleks läbi viia alagruppides, arvestades laste eesti keele oskust ja üldist arengutaset. Oluline on õppes mitmekesiste mängude, didaktiliste materjalide ning lõimingu kasutamine. Enamus õpetajatest pidas vajalikuks, et lapsed jaotataks õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel alagruppidesse. Venekeelsete õpetajate valmisolek projekti rakendada on kõrge. Uuringust selgus, et sarnaselt eestikeelsetele õpetajatele üle poolte venekeelsetest õpetajatest rakendaks pidevalt kõige enam paralleelse õpetamise mudelit. Sageli kasutaksid õpetajad alternatiivset õpetamist, kus üks õpetaja töötab enamuse rühmast lastega ja teine õpetaja väiksemaid õppijate gruppe.

Lastevanemate küsitluse tulemustest selgus, et lastevanemate ootused on eelkõige seotud lapse eesti keele õppe tulemuslikkusega. Loodetakse, et tänu eestikeelsele õpetajale laps harjub kuulma rühmas pidevalt õiget eesti keelt. Tutvudes niimoodi teise keelega tekib lapsel huvi eesti keele vastu ja ta harjub sellega kiiresti. Soovitakse, et laps mõistaks, et on olemas kaks keelt: eesti ja vene ja samaaegselt lasterühmas suheldakse lapsega mõlemas keeles. Eesti keele õpe toimub lapsele kõige loomulikumal ja vahetumas lasteaia keskkonnas ning lapsele kõige omasemates tegevustes, suheldes ja mängides.

Lastevanemate arvamuste kohaselt projektis osalevas rühmas eestikeelne õpetaja räägib vaid eesti keeles, suhtleb lastega eesti keeles ning viib ka õppe- ja kasvatustegevused läbi selles keeles. Toodi esile, et õppetöö peab toimuma huvitavalt, lastele sobival viisil, arvestades iga lapse arengutaset ja eripära. Lasteaia õpetajatelt loodetakse koostööd lastevanematega, konsultatsioone ja tagasisidet lapse arengu kohta. Kinnitati, et eesti keele õpe aitab lapsel tundma õppida ka eesti traditsioone, kultuuri, näiteks eesti kombeid, ja sooviti, et lastele võiks rääkida, miks on tähtis eesti keele õppimine. Lastevanemad ootavad juhtkonnalt toetust õpetajatele ja projekti edukale toimimisele. Märgitakse, et juhtkond peab pedagooge igakülselt toetama, neisse tähelepanelikult suhtuma ning varustama õpetajaid vajalike ruumide, vahendite ja õppematerjalidega. Omavalitsuselt sooviti projekti rahalist finantseerimist ja oodatakse, et omavalitsused osutaksid abi ja toetust projektis osalevate lasteaedade töötajatele.

Juhtkonna liikmete küsitluse tulemustest selgus, et ootused projektiga on seotud laste keeleõppega ja õpetaja professionaalse arenguga. Juhid leidsid, et keeleõpe peab olema pikaajaline ja kestev, üksnes mõnest keeleõppe tegevusest nädalas ei piisa. Rõhutati, et projektis osaledes on lastel võimalik kuulda iga päev õiget eesti keelt, harjuda sellega ja mitte karta rääkida eesti keeles. Lapsed õpivad märkamatuks keelt koos täiskasvanutega mängides ja lõimitud tegevustes osaledes. Juhid soovisid saada kogemusi erineva võimekusega laste kaasamisest ja saada uusi teadmisi laste arengu toetamisest mitmekeelses rühmas. Projektis osalemisega sooviti tõsta enda ja õpetajate professionaalset taset ja katsetada uutset keele koosõpetamise mudelit mitme õpetajaga rühmas.

Juhid ootavad eestikeelsete õpetajatega koostööst, et õpetaja oleks üks liige rühma ja lasteaia töötajate meeskonnas, et ta osaleks kõigil rühmaga seotud tegevustel ja üritustel. Selgus, et nad kasutaksid koosõpetamisel pidevalt paralleelse õpetamise mudelit, kus õpetajad õpetavad samaaegselt ühte gruppi, teine teist gruppi. Õpetajate professionaalse arengu toetamisel usutakse, et töötades eestikeelse kolleegi kõrval ja pidevalt keelt kuulates paraneb ka venekeelsete õpetajate keele tase. Lasteaia juhtide ootused lapsevanematele on seotud sooviga, et vanemad usaldaksid lasteaia töötajaid, keeleõppe uusi meetodikaid ja et nad toetaksid igakülselt projekti läbiviimist. Vanematele püütakse anda pidevat informatsiooni projekti käigust ja usutakse, et kodu toetab lapse keeleõpet.

Kokkuvõtteks võib välja tuua, et erinevate osapoolte ootused projektile on kõrged ja loodetakse, et projekt on pikaajaline ja edukas. Positiivsena toovad kõik osapooled esile järgnevad tegurid. Esiteks, et lastel on võimalik kuulda pidevalt eesti keelt, julgevad rääkida

ka eesti keeles ning seeläbi omandavad samaaegselt kaks keelt. Teiseks, et projekt võimaldab õpetajatel omandada uusi teadmisi keeleõppest, erinevatest lähenemistest, õppida enda ja kolleegide kogemustest, mis aitab suurendada pedagoogide motivatsiooni ja nende professionaalsust. Lapsevanemate puhul oli eriti väljendatud ootus, et projekt aitab kaasa tulemuslikule eesti keele õppele ning vanemad soovivad saada pidevat informatsiooni projekti käigu ja lapse keeleõppe kohta. Samuti leidsid nad, et projekti rakendamist peavad toetama nii lasteasutuse juhtkond kui ka omavalitsused. Kõik uuringus osalenud leidsid, et laste edukaks keeleõppe toetamiseks on vajalik toimiv meeskonnatöö erinevate osapoolte vahel.

Kooli õpetajate ja juhtide ootuste ja hoiakute küsitluse kokkuvõte

(2020 alustanud rühm)

Koostaja: Airi Kukk

KOOLI EESTIKEELSETE ÕPETAJATE OOTUSED JA HOIAKUD

2020. aastal alustati pilootprojektiga „Professionaalne eestikeelne õpetaja vene õppekeele klassis“ koolis. Projekti eesmärk oli tõsta klassi- või aineõpetaja pädevust lapse keelelise arengu ja keeleõppe toetamisel, toetada õpetajat õppetöö planeerimisel ja läbiviimisel, tagasiside andmisel õppe sisu ja korralduse kohta, seirata üleminekut lasteaiast põhikooli. Lisaks soovitakse tõsta õppe kvaliteeti ja viia see vastavusse keeletasemetega, luua võimalused tandemõppeks, arendada rühmatöö oskusi ja meeskonnatööd asutuses, luua laiemad võimalused õpetajalt õpetajale kogemusvahetuseks. Siinses kokkuvõttes kasutatud andmed on kogutud pilootuuringus osalevatelt õpetajatelt ja juhtidelt ajavahemikus augustist kuni detsembrini 2020. Pilootprojektis osalejad valiti konkursi alusel, projekti osalema pääses 15 kooli õpetajad ja juhid. Igasse projektis osalevasse klassi võeti tööle eestikeelne õpetaja. Toetamaks koolide meeskondade tegevust toimusid Tallinna Ülikoolis õpetajate ja juhtide koolitused ning pilootprojekti rakendumise uuringuga kogutakse osalejatelt tagasisidet projekti kohta. Eestikeelse õpetaja hoiakute uurimise eesmärk oli välja selgitada eestikeelsete õpetajate ootusi ja hoiakuid pilootprojekti tegevustele ning uurida õpetajate hoiakuid laste keelelise mitmekesisuse toetamisel ning hinnanguid koosõpetamise võimalustele. Uuring viidi läbi novembris 2020. Uuringus osales kokku 19 eestikeelset õpetajat. Uurimismeetodina kasutati kirjalikku küsimustikku, mis koosnes etteantud väidetega skaalatüüpi ning avatud küsimustest.

Uuringus osalenud õpetajate profiil

Uuringus osalesid õpetajad vanuses 26 kuni 57 eluaastat. Suurem osa vastajatest on emakeelena nimetanud eesti keelt, kaks vastajat vene keelt ning kaks nimetavad end kakskeelseks. Pilootprojektis osalejad kirjeldavad oma varasemat töökogemust erinevalt. Üheksa osalejat on varasema töökogemuse saanud keeleõpetajana, neljal osalejal on lasteaia keelekümbelusrühmas töötamise kogemus, samaväärselt on projektis neid, kel õpetaja kutse. Varasema töökogemusena on nimetatud veel lasteaiaõpetajana, kutse- või klassiõpetajana töötamist ning muu valikuna on esindatud tantsuõpetaja, õpiabi pakkuja eesti keeles, huvikooli keeleõpetaja, täiskasvanute koolitaja.

Õpetajana töötamise kogemust on osalejad kirjeldanud erinevalt. Jagades vastajate töökogemuse kümnenditesse, on kaks osalejat kogemusteta, esimesse kümnendisse (1–10 aastat) kuulub 13 osalejat, mis on ka kõige esindatum grupp osalejatest. Seejärel on grupp, kelle töökogemus õpetajana on 14–27 aastat. Neilt, kes varem on koolis töötnud uuriti, *kas neil on olnud kogemusi eesti keele õpetamisega mitmekeelses klassis ning missuguse töökorralduse mudeli alusel nad oma tööd on teinud*. Neli õpetajat on oma kogemuse saanud ühe õpetaja süsteemis õpetades. Osalejate kogemused töökorralduse mudelite osas on väga erinevad: kaks õpetajat (1 vastaja), kaks õpetajat ja õpetaja abi (1 vastaja), õpiabi tunnid (2 vastajat), pikapäevarühm (1 vastaja), kutsekool (1 vastaja). Pooled vastajad nimetasid, et neil mitmekeelses klassis õpetamise kogemus puudub. Projektis osalejate haridustase on järgnev: 13 osalejal on muu pedagoogiline kõrgharidus, 3 osalejat omavad mittepedagoogilist kõrgharidust, 2 osalejal on keskharidus, 1 osaleja on klassiõpetaja. Valimis on veel üliõpilane, lõpetamata alushariduse pedagoog, keeleõpetaja. Projektis osalejatelt uuriti, millistel täienduskoolitustel on osaleja viimase viie aasta jooksul osalenud. Nimetati järgnevaid koolitusi: *Klassiõpetaja I kooliastmes (3 korda), LAK õppe koolitus (3 korda), Keelekümbluse koolitus (3 korda), Kaasav haridus ja õpimotivatsioon, Hea õppekeskkonna loomine (2 korda), Mängustamine keeleõppes, Digikiirendi, Aktiivõppe meetodid keeleõppes, Õpetajatöö eripära ja tegutsemiskompetentsid multikultuurilises lasteaias, IELTS läbiviija pädevused Tallinna Ülikool, Professionaalne arengu toetamine haridusvaldkonnas SA Innove, Kiusamisest vaba kool, Keelekümblus koolitused, Pedagoogika alustavale õpetajale*

Kogemused mitmekeelses klassis õpetamisega

Õpetajate uuringu esimeses osas keskenduti õpetajate varasema töökogemuse kaardistamisele mitmekeelses klassis töötamiseks. Esmalt sooviti õpetajatelt teada, millised on nende kogemused koosõpetamisest mitmekeelses klassis ning selgus, et 19 vastajast 14-l puudub varasem kokkupuude. Osalejate vastustest selgus, et suurem osa projektis osalejate kogemus õpetamiseks mitmekeelses klassis on vähene. Õpetajatelt uuriti, kas neil on koosõpetamise kogemusi mitmekeelses klassis. Viis osalejat (26,3%) omavad kokkupuudet õpetamisega mitmekeelses klassis, teised osalejad ei oma varasemat kogemust. Jaatavalt on oma varasema koosõpetamise kogemuse olemasolule viidanud selgitasid oma kogemuse nii ajalist kestust kui ka selle kogemuse viisi. Vabavastustest selgub: *Töötan ka abiõpetajana; 2 kuud, õpe toimus eesti keeles; Olen töötanud lasteaia täieliku keelekümbelse rühmas 4 aastat; Õpetasin lasteaia, tegemist oli täiskeelekümbelsega, aga lapsed, kes seal õppisid olid enamasti pärit muukeelsetest perekondadest; 2 aastat, eestikeelses koolis õpiabi tunnid, kus osalesid nii eesti kui vene kodukeelega õpilased; Olen olnud abiõpetaja ja piisavas mahus asendusõpetaja.* Pilootprojektis osalejate varasem koosõpetamise kogemus on saadud kahel juhul lasteaia keelekümbelsemetoodikat rakendades, abi- või asendusõpetajana lapse keeleliste õpiraskuste toetaja olles. Kokkuvõtteks võib öelda, et uuringus osalejatel on olnud vähene võimalus ja kogemus koosõpetamisest mitmekeelses klassis.

Projekti kandideerimise põhjused

Pilootprojektis osalenute enim nimetatud põhjuseks on olnud soov *tõsta oma professionaalsust* (13 juhul (68,4%)); seejärel on nimetatud soovi *saada uusi teadmisi laste arengu toetamisest mitmekeelses klassis* (63,2%), 12 korral nimetatud seisukoht. Kümnel juhul on vastajad näinud pilootprojektis osalemist ka kui oma kärjääri edendamise võimalust. Kaheksal korral nimetasid vastanud oma valiku mõjutajana soovi *saada kogemusi erineva võimekusega laste kaasamisest*, seitsmel korral leidsid vastajad, et neid on mõjutanud soov *saada uudet kultuurilist kogemust ja katsetada uudet keele koosõpetamise mudelit mitme õpetajaga klassis*. Ülejäänud nimetatud mõjutegurid vastajate puhul tugevat mõju ei avaldanud. Pilootprojektis osalemist mõjutas vastajate sõnul siiski ka *kooli juhtkonna soovitus* 6 (31,6%). Iga projektis osalejat mõjutas 2 – 5 väidet, mida erinevates kombinatsioonides nimetati. Kuna üks vastusevariant andis võimaluse ka vabavastuseks, siis kahel puhul lisati veel mõjutavaid aspekte: *olen ise suur LAK-õppe austaja ning töötamine internatsionaalses keskkonnas pakub palju rõõmu ja projektis osalemise võimalus ise*. Kokkuvõtteks saab öelda, et peamiseks põhjuseks pilootprojektis osalemisel on seotud sooviga end professionaalselt arendada, mitmekesistada oma teadmisi ja kogemusi mitmekeelses klassis õpetamiseks.

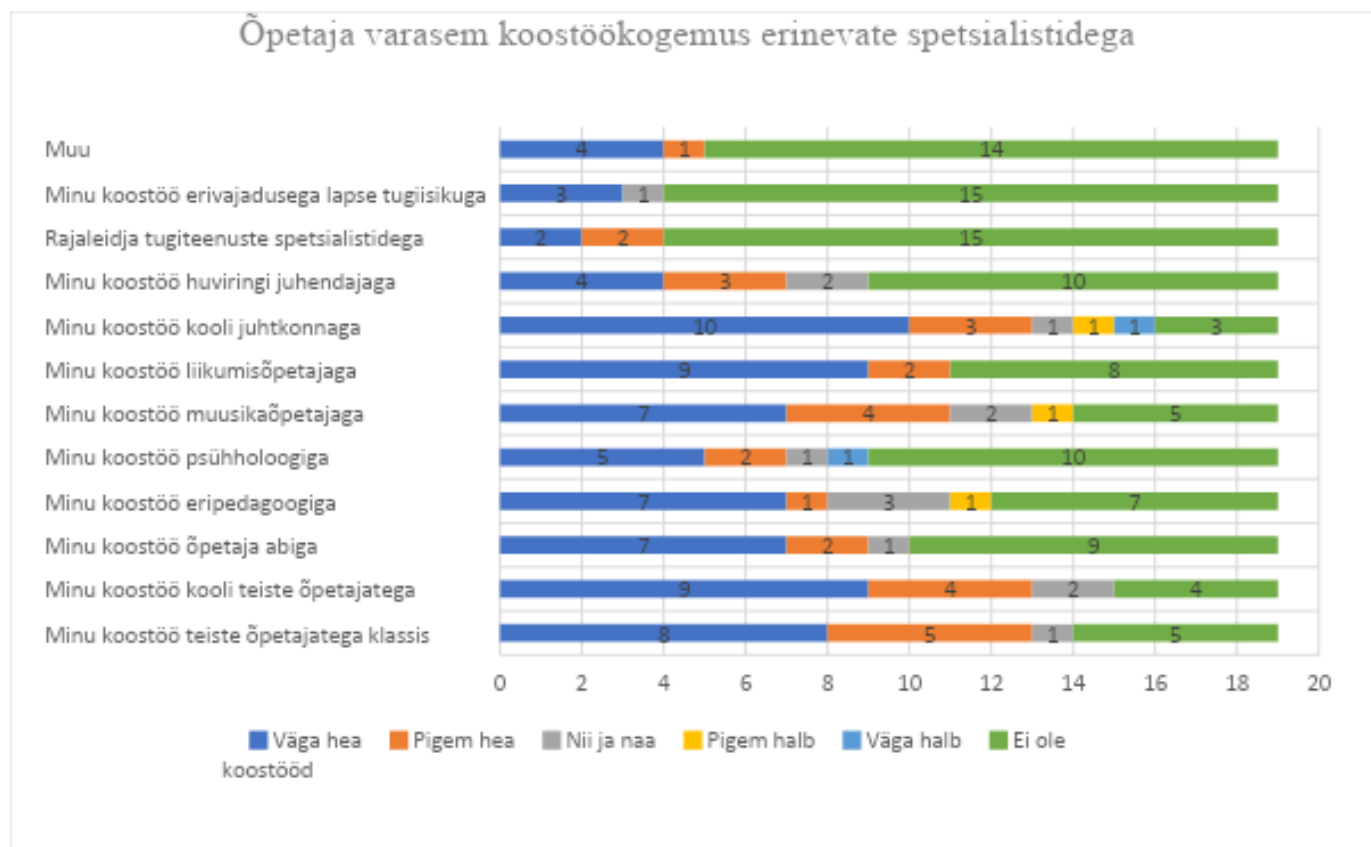
Õpetajate varasem kokkupuude mitte-eesti kodukeelega laste ja nende õpetamisega

Õpetajatelt uuriti, milline on olnud vastajate kokkupuude mitte-eesti kodukeelega laste ja nende õpetamisega. Jaatavalt on antud küsimusele vastanud 15 osalejat ja eitavalt 4. Jaatavalt oma varasemat kokkupuudet hinnanud osalejatel oli võimalus vabavastusena täpsustada, kus ja millises vormis on nende kokkupuude mitte-eesti kodukeelega lastega olnud. Vabavastustes nimetasid enamik õpetajaid, et nende klassis või lasteaia rühmas on olnud mitte-eesti kodukeelega õpilasi, töötamist keelekümbelse rühmas või -klassis, samuti nimetati kogemust keelelaagrite kasvatajana, pikapäevarühma kasvatajana, tööd eesti keele kui teise keele õpetajana.

Õpetajate hinnang oma varasemale koostöö kogemusele

Uuringus osalejad andsid hinnangu oma varasemale kogemusele mitte-eesti kodukeelega lastega kokkupuutumisele. Mitte-eesti kodukeelega lapse toimetulekut Eesti haridussüsteemis

saavad toetada ka mitmed erialaspetsialistid, seepärast sooviti teada saada, milliste erialaspetsialistidega on osalejatel olnud kokkupuuteid ning milliseks nad oma koostöökogemust hindavad skaalal *väga hea kuni ei ole koostööd teinud* (Joonis 1). Pilootuuringus osalejatel on olnud väga erinev koostöökogemus õpetaja tööd toetavate erialaspetsialistidega. Kõige tõhusam on koostöö olnud teiste õpetajatega (*väga hea 9 ja pigem hea 4 nimetamist*), kooli juhtkonnaga (*väga hea 10 ja pigem hea 3 nimetamist*), liikumis- ja muusikaõpetajaga (*mõlemal puhul 11 nimetamist väga heaks ja pigem heaks*) ning eripedagoogiga. Peaaegu pooled vastajad hindasid väga heaks ka koostöö teiste õpetajatega klassis. Suurel osal vastajatest puudus koostööalane kokkupuude psühholoogiga, laste tugiisikutega ning Rajaleidja spetsialistidega. Märkimisväärselt mõtlemapanev on vastajate puuduv koostöö kogemus õpetaja abidega (*9 nimetamist ei ole koostööd*). Kui osalejad andsid oma varasemale kogemusele hinnangu skaalal „pigem halb“ või „väga halb“, siis paluti selgitada oma valikut hinnangule vabas vormis. Osalejate põhjendustest selgus, miks nad valisid oma varasema koostöö kogemuse hindamiseks madalad kriteeriumid, on juhte, kes lisasid töökohustusi juurde või puudusid koolis spetsialistid, seega ka koostöövõimalus. Nimetati sobimatust koostööks ühiste eesmärkide puudumisel, ebaprofessionaalsust või lisandunud tööülesandeid.

Joonis 1. Õpetaja varasem koostöö kogemus erispetsialistidega

Õpetajate ootused projektile

Projektis osalejatelt uuriti, millised on nende ootused oma oskuste ja teadmiste arendamiseks. Pilootprojektis osalejad olid kõik huvitatud oma teadmiste täiendamisest uute keele õpetamise meetoditega, 19 (100%) arvamus. Lisaks olid osalejad väga huvitatud tandemõppe tundmaõppimisest 14 (73,7%), mis lisab olemasolevatele teadmistele ja oskustele õppetöö planeerimise, läbiviimise ja hindamise teemadele ka koostöö kolleegiga. Uuringus osalenud

olid valmis täiendama oma kutseoskusi 12 (63,2%) juhul. Kutseoskuste täiendamine kätkeb endas õppetöö planeerimist, läbiviimist, hindamist jne. Ka koostööoskus lapsevanematega on leidnud ootustes kajastamist 11 juhul. Vastajatel oli võimalus oma arvamust avaldada vabas vormis, et enda soove täpsemalt kirjeldada. Vabavastustest selgus, et õpetajad ootavad projektist lisaks: *huvitavaid keeleõpetamise teemasid, tuge HEV õpilaste õpetamisel tavaklassis, psühholoogilist valmidust erinevateks olukordadeks; tuge HEV õpilastega toimetulekul*. Kokkuvõtteks võib öelda, et õpetajate ootused projektile on seotud professionaalse enesearenguga (uued teadmised, oskused), sooviga saada uusi kogemusi uutest õpetamispraktikatest (meetodid) ja ollakse valmis omalt poolt panustama, et positiivseid tulemusi saavutada. Loodetakse ise õpetajana õppida ning saada rohkelt uusi teadmisi ja kogemusi.

Ootused kooli juhtkonnale

Projektis osalevad õpetajad ootavad kooli juhtkonnalt igakülgset tuge, sh ka kriitikat, huvitundmist, koostöö toetamist mitmel tasandil. Osalejate jaoks on oluline, et direktor oleks kursis projekti tegevustega ning toetaks nende realiseerumist. Osalejad said vabas vormis kirjeldada oma ootusi ja soove juhtkonnale. Enamus õpetajaid nimetas, et soovivad senise koostöö jätkumist, juhtkonna toetust, konstruktiivset kriitikat, tuge õppevahendite osas. Mitmel puhul on nimetatud, et tähtis on juhtkonna toetus isiklike vajadustega arvestamisel. Lisatakse, et vajalik on erinevate kokkulepete järgimine, töökorralduse stabiilsus, lisaressursside leidmine projekti eesmärkide täitmiseks ja juhtide intelligentsus. Mitmel puhul toodi välja, et projekti edukus sõltub ka töökeskkonda panustamisest ja eesti keele õppimise ning õpetamise olulisusest.

Ootused koostööle tandemõpetajaga

Tandemõpe on Eesti koolides veel vähelevinud tööviis, seepärast on ka oluline õpetajatelt uurida, mida sellelt koostöolt oodatakse ja millist tuge vajatakse. Osalejad said oma mõtteid ja soove vabas vormis avatud küsimusele vastates jagada. Selle põhjal oodati tandemõpetajalt koostööd, tuge ja mõistmist, metoodilisi ja kultuuriliselt rikastavaid kogemusi, juhendatud õppeprotsessi. Samas taheti olla ka ise õppijana toetatud. Sooviti usaldust ja avatust, et tulla toime selge rollipildi ja konkreetsete ülesannetega. Selgus, et koostööst tandemõpetajaga oodatakse head suhtlemist, koostöövõimekust, moraalselt tuge, toetust ja abi õppetöö korraldamisel, usaldust ja avatust, abivalmidust ning koostöö tegemist.

Ootused koostööle lastevanematega

Õpetajad tõdesid, et koostöö lastevanematega oleks vastastikune ja mõlemaid osapooli rahuldav. Sooviti avatud suhtumist ja suhtlemist lapse toetamiseks. Arvamust avaldasid õpetajad etteantud väiteid valides ning neil oli võimalus valida väidetest need, mis kõige enam nende arvamust kirjeldavad. Õpetajad valisid vastamisel mitu vastusevarianti. Pilootuuringus osalejad on seni vanematega kontaktis olnud traditsioonilisel viisil, kohtudes enamjaolt lastevanemate koosolekul (12 juhul). Veel kirjeldasid õpetajad oma senist kokkupuudet 11 juhul vestlusena ja sama palju ka kirja teel suhtlemist. Vanemad nimetasid olulisena ka veebikohtumisi. Vabavastustes toodi kontaktina välja ka tandemõpetaja suhtlust, kohtumisi nn pikapäevas. Kokkuvõtteks oli õpetajate ootus kontakti osas vanematega vajaduspõhine ja üsna traditsiooniline – lastevanemate koosolek, vestlus ja veebikohtumine. Õpetajatelt uuriti, missugusena nad tajuvad mitte-eesti kodukeelega lapsevanemate hoiakuid eesti keele õppe suhtes. Vabavastustes oli õpetajatel võimalus oma kogemusi kirjeldada ja selgitada, kuidas nemad neid hoiakuid tajuvad. Õpetajate arvates oli lapsevanemate hoiak mitte-eesti emakeelega lapsevanematel eestikeelsesesse õppesse üldiselt positiivne. Õpetajad tõid välja üksikute vanemate ükskõiksust lapse edasijõudmisele, aga ka vastupidi – mainiti just

tunnustavat hoiakut, sest muidu poleks last ilmselt eestikeelsesse õppesse õppima pandud. Selgus, et projektis osalejad olid valdavalt kogenud toetavat suhtumist ja hoiakut eestikeelse õppe suhtes, kuid olid ka kogenud mõningast vastumeelsust, hoolimatust ja vähest tuge oma lapse edasijõudmisele.

Õpetaja igapäevase keelealase õppetöö tulemuslikkus

Õppeprotsessi tulemuslikkus keelealases õppes toetub heale planeerimisele ja tööle pühendumisele. Õpetajad *hindavad oma igapäevase keelealase õppetöö tulemuslikkust* üldiselt heaks ning nad on oma tegemistega rahul. On osalejaid, kes hindasid oma tööd raskeks, sest õppijate vähene huvi ja motivatsioon ei ole kaasa aidanud nende tegevuse tulemuslikkusele. Igapäevatöö teevad õpetajate arvates keerulisemaks ka erinevad klassi koosseisud, kus võib olla lapsi erineva keeletaustaga, erineva õpikogemuse või õpivajadustega. Õpetajatel oli vabas vormis võimalus selgitada oma keelelise õppetöö tulemuslikkust. Vabavastustes kirjeldati oma toimetulekut järgnevalt, selgus, et projektis osalejatest enamus leidis, et tulevad toime. Oli osalejaid, kelle toimetulek on suurepärane ja rõõmustav väljakutsete ning väikeste õnnestumiste jada. Oli ka neid, kes tajusid mitmeid takistusi edasijõudmises. Peamisteks raskusteks õppetöö puhul toodi välja erinevat klassi koosseisu, keele omandamisega seotud raskuseid ja mõningasi tagasilööke laste edusammudes ning ka laste eitavat hoiakut eesti keele suhtes.

Hoiakud keelelise mitmekesisuse suhtes

Õpetajate erinevaid hoiakuid keelelise mitmekesisuse hindamiseks on pilootuuringus uuritud väidetele *Jah* ja *Ei* skaalal hinnanguid andes. Esmalt uuriti pilootprojektis osalejate arvamust, *kui klassis on erineva eesti keele oskusega lapsi, kas see on kasulik õppimisele*. 15 juhul (81%) nimetasid vastajad, et kui koolis on erineva eesti keele oskusega õpilasi, siis on see kasulik õppimisele. Neli vastajat oli eitaval seisukohal. Järgmine küsimus keskendus olukorrale, *kui laste klassikaaslased on erineva kultuurilise ja keelelise taustaga, siis on see kasulik nende sotsiaalsele arengule*. Kõik pilootprojektis osalejad olid seisukohal, et kui klassis õpib erineva kultuurilise ja keelelise taustaga lapsi, on see kogemus pigem rikastav ja kasulik klassikaaslaste sotsiaalsele arengule. Samuti olid kõik vastajad nõus väitega, et kui laps oskab mitut keelt, siis on sellel positiivne mõju laste tulevasele akadeemilisele edukusele.

Uuringus selgitati vastajate arusaama koolis tekkivale olukorrale, kui on erineva keeletaustaga lapsi. 18 (95,2%) vastajat olid seisukohal, et kui koolis on erineva kodukeelega lapsi, siis on see rikastav kogemus ja ei põhjusta sageli arusaamatusi õpetajate ja laste vahel. Vaid üks vastaja jäi teistsugusele seisukohale. Kui kanda sarnane olukord üle ka klassi tingimustesse, ei muutunud oluliselt vastajate seisukohad (90%), st et kui klassis on erineva kodukeelega lapsi, ei esine laste vahel rohkem konflikte. Keel ei ole õpetajate arvates klassis ilmnevate konfliktide aluseks või põhjuseks. Küsimusele, kas erinevate keelte samaaegne klassis kasutamine põhjustab lastes segadust, andsid õpetajad hinnangu, et nii see pole (16 vastajat, 80%), kaks vastajat jäid teistsugusele seisukohale. Kuna klassides õpib nii keeleliselt kui ka kultuuriliselt erineva taustaga õpilasi, on oluline õpetaja tegevus klassis, ja see, kuidas ta rõhutab või ei rõhuta neid erisusi. Seepärast pidid õpetajad andma hinnangu väitele, kas nad rõhutavad oma tegevuses laste kultuurilisi sarnasusi või erinevusi, 16 (80%) õpetajat vastasid jaatavalt laste kultuuriliste sarnasuste rõhutamisele.

Laste keelelise arengu puhul on tähtis laste vanus kokkupuutel erinevate keelte ja kultuuridega. Õpetamine sõltub laste häälestamisest õppimisele ning õpetaja suunatud tegevusest, seepärast on oluline teada õpetaja seisukohta selles küsimuses. Õpetajad olid valdavalt seisukohal, et

mida varasemas eas puutuvad mitte-eesti kodukeelega lapsed kokku eesti kultuuriga, seda paremad on nende võimalused hakkama saada koolis ja elus. Edasijõudmisega on seotud ka kohanemine. Oluline on teada saada, mida õpetajad sellest arvavad. Neil paluti väljendada seisukohta, *lapse edukas kohanemine ei ole seotud tema kultuurilise ega keelelise taustaga*. 16 vastajat nõustusid väitega, et lapse kohanemine ei sõltu tema keelelisest ega kultuurilisest taustast. Kuna õpetajate hinnangul ei sõltu lapse toimetulek ega kohanemine koolis tema keelelisest ega ka kultuurilisest taustast, uuriti õpetajatelt, kui *mitte-eesti kodukeelega laps tuleb kooli, siis kas tema akadeemiline edukus koolis on seotud kõige enam tema koduse toetusega (akadeemiline edukus tuleneb nende perede kultuuritaustast, kus rõhutatakse või ei rõhutada hariduse tähtsust)*. 19 projektis osalejat (95%) olid nõus, et lapse nii akadeemilist edukust kui ka kohanemist parandab kodune tugi ning hariduse olulisuse rõhutamine ja õppimise väärtustamine.

Lisaks eelnevale on tähtis kodukeele õppimise toetamine ja arendamine. Kõik projektis osalejad kinnitasid seisukohta, et *mitte-eesti kodukeelega lapsed peavad säilitama oma koduse keele ja seda edasi arendama*. Kui klassis on erineva kodukeelega lapsi, on õpetaja kohus keeli võrdselt väärtustada ja rõhutada nende olulisust iga õppija puhul, kelle kodukeel pole eesti keel. Valdav osa projektis osalejaid (18 vastajat, 90%) olid nõus, kaks osalejat jäid eriarvamusele. Projektis osalejad olid seisukohal, et õpetaja *oskuslik hakkamasaamine kultuuriliste ja keeleliste erinevustega klassis on üks tähtsamaid õpetaja professionaalsuse näitajaid*, nõus oli 90% vastanutest. Kaks õpetajat selle väitega ei nõustunud. Keele osaoskuste praktiseerimine on kasuks keele/keelte õppimisel. Seepärast on oluline teada, kuidas õpetajad seda hindavad. Kõik osalejad olid nõus, et *erinevate keelte rääkimine on lastele kasulik ja seda peaks julgustama nii koolis kui ka väljaspool kooli*. Kui erinevate keelte praktiseerimise osas on projektis osalejad ühisel meelel, siis Eesti riigikeelele koolis ainuõiguse andmisel õppekeelena mitte. Seisukohale, et Eesti koolis oleks vaid üks õppekeel, oli toetajaid vähemuses. 13 vastajat (65%) olid seisukohal, et Eesti koolis ei peaks olema eesti keel ainus õppekeel. 7 vastajat leidis, et peaks.

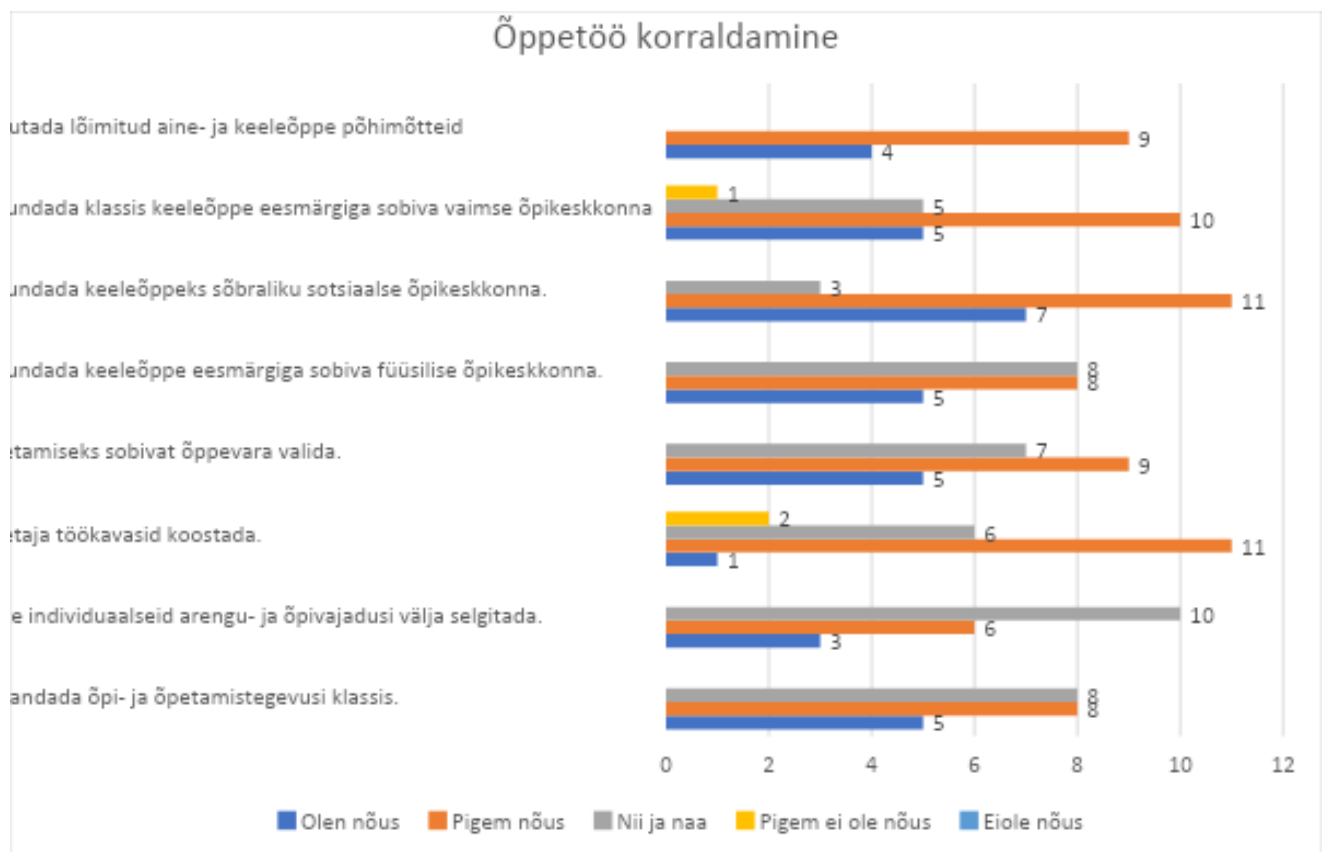
Uuringust selgus, et õpetajad toetavad laste õppimisel nii erinevate keelte kasutamist kui ka keeleõpet rikastavat viisi keelte õppimisel. On ootuspärane õpetajate hinnang väitele, et lapsed peaksid vabategevustes ja mängudes saama kasutada mistahes keelt, mis neile antud juhul sobiv on. 18 vastajat (90%) toetasid ükskõik millise keele kasutamist vabategevustes ja -mängudes. Samas 7 vastajat (35%) ei arvanud, et eesti keele õppimisel peaks ainult eesti keelt rääkima. 12 vastajat olid seisukohal, et *eesti keele õpetaja õppetegevustes peaksid lapsed rääkima ainult eesti keeles, eriti vähese eesti keele oskusega lapsed*. Suurem osa projektis osalenud õpetajatest olid seisukohal, et *teatud kindlad õpetamismetoodikad sobivad teatud keele või kultuuriga laste õpetamiseks paremini kui teised*. 11 õpetajat (55%) olid kindlad, et ühe kindla keele tarbeks on teatud metoodika, mis teise õpitava keele õpetamiseks ei sobi. Väiksem osa vastajatest arvas, et keeleõppe metoodikaid saab kasutada universaalsetena. Oleks ilmselt oluline antud küsimust täpsemalt uurida.

Uuringus osalejatelt küsiti seisukohta väitele, et *õpetamise meetodeid ei tohiks muuta laste kultuurilisest ja keelelisest taustast lähtuvalt*. Viis osalejat (25%) leidsid, et ei tohiks muuta. Suurem osa vastajaid (75%) olid seisukohal, et laste keeleline ja kultuuriline taust ei mõjuta õpetamise meetodite valikut. Laste keele õppimise ja kasutamise kogemused on erinevad, st lapsi peaks ka vastavalt sellele õppegruppidesse jagama. Vastajatest 12 (60%) olid seisukohal, et mitte-eesti kodukeelega lapsi peaks õpetama erineva keeletasemega gruppides. Kõik

vastajad olid seisukohal, et kui laste klassikaaslased on erineva kultuurilise ja keelelise taustaga, mõjub see igati kasulikult ja arendavalt laste sotsiaalsele arengule.

Valmisolek projekti rakendamiseks - õppetöö korraldamine

Õpetajatel paluti hinnata oma teadmisi ja oskusi töötamiseks lastega mitmekeelses klassis (1=ei ole nõus, 5= olen nõus). Uuringus osalenud õpetajad hindasid oma teadmisi ja oskuseid toime tulla õpi- ja õpetamistegevuste kavandamisega heaks. Samas võis vastustest tajuda ka ebakindlust (Joonis 2), kus õpetajad mitmel puhul kindlat seisukohta ei võtnud (*hinnang nii ja naa*). Kolmel juhul valisid õpetajad *nõus* vastuse oskusele välja selgitada laste individuaalseid arengu- ja õpivajadusi. Üldiselt hindasid õpetajad oma oskust õppetöö dokumentide kasutamisel heaks. Suurem osa vastanud osalejaid olid *pigem nõus*, et nad oskavad koostada töökava ning oskavad valida ka sobivat õppevara. Oma oskusele toetada ja kujundada keeleõppeks sobiv keskkond nii füüsilise kui ka sotsiaalse keskkonnana oli üldjoontes väga hea, sest hinnangud jäid skaalal vahemikku 3 – 5. Keeleõppe eesmärgiga sobiva vaimse keskkonna loomisel vajasisid õpetajatel ilmselt enam tuge, sest vastused olid skaalal vahemikus 2 – 4. Uuringus osalenud õpetajatel oli suhteliselt suur pagas LAK-õppe põhimõtetest, mis toetavad nende toimetulekut (skaalal vahemik 4 – 5).

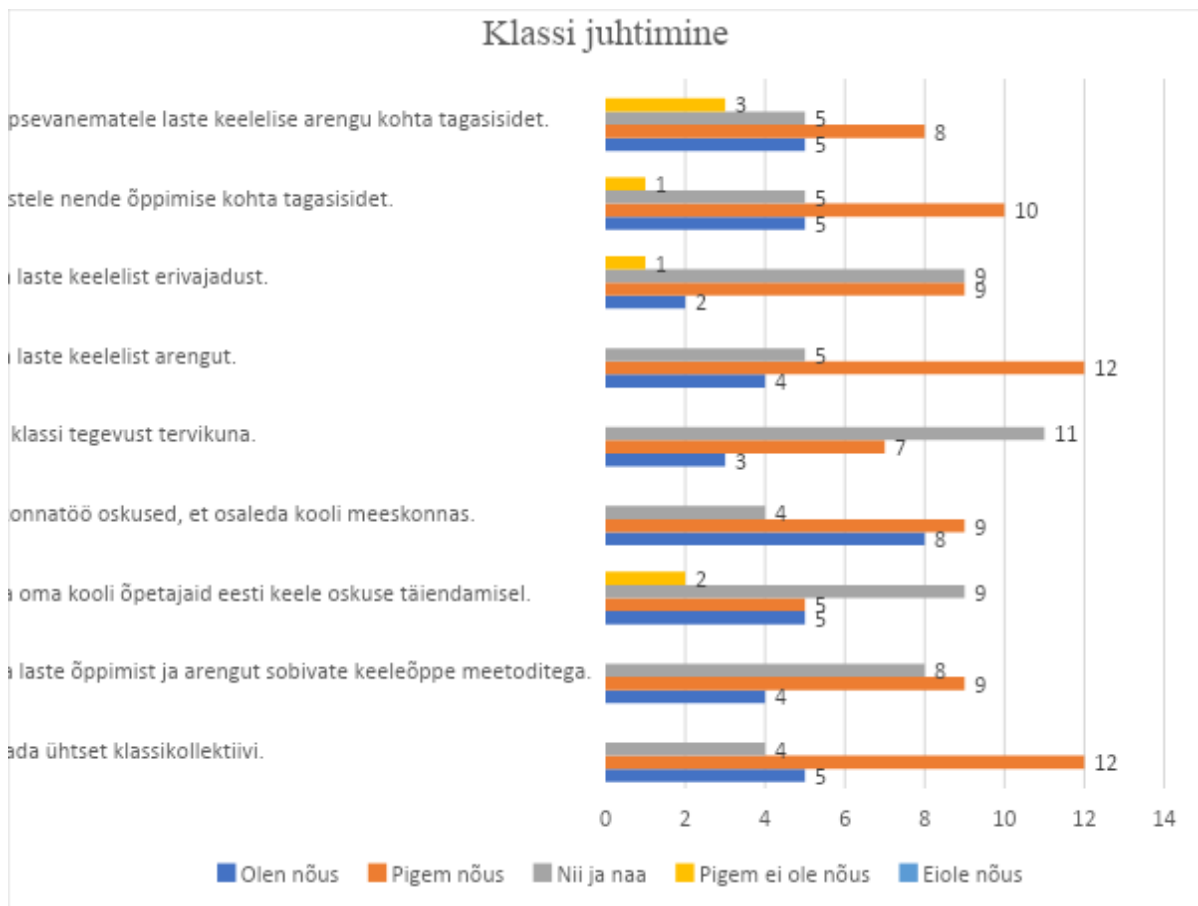

Joonis 2. Õpetajate hinnang õppetöö korraldamisele

Klassi juhtimine

Enamus küsitluses osalenud õpetajaid olid *nõus* väitega, et nad oskavad klassis kujundada ühtset kollektiivi ning oskavad toetada laste õppimist ja arengut keeleõppes sobivate meetoditega. Projektis osalejad tundsid, et neil on head või väga head meeskonnatöö oskused ning nad on abivalmid toetama oma kooli õpetajaid eesti keele õppimisel. Siinkohal küll kahel

juhul tunnistasid, et nad võivad hätta jääda oma töökaaslaste keeleõppe toetamisega. Pooled uuringus osalejad tunnistasid, et nad saavad klassi kui terviku juhtimisega üldiselt hakkama ning nad oskavad klassi kui tervikut juhtida ja hinnata laste keelelist arengut. Veel oskavad õpetajad enda hinnangul hinnata laste keeleliste erivajaduste ilmnamist. Samas nimetas mitu õpetajat, et nad vajavad selleks rohkem teadmisi ja ettevalmistust. Kuna hea õpetamine ja õppijate juhtimine saab toimuda tänu oskuslikult antud tagasisidele, siis on õpetajad oma ettevalmistuses sellele ilmset rõhku pannud, sest suurem osa vastanutest nimetas, et nad saavad sellega hästi hakkama. Enesekindlusest jääb õpetajatel nende eneste sõnul puudu, kui nad peavad andma tagasisidet lapsevanematele nende laste õppimise, eriti just laste keelelise arengu kohta.

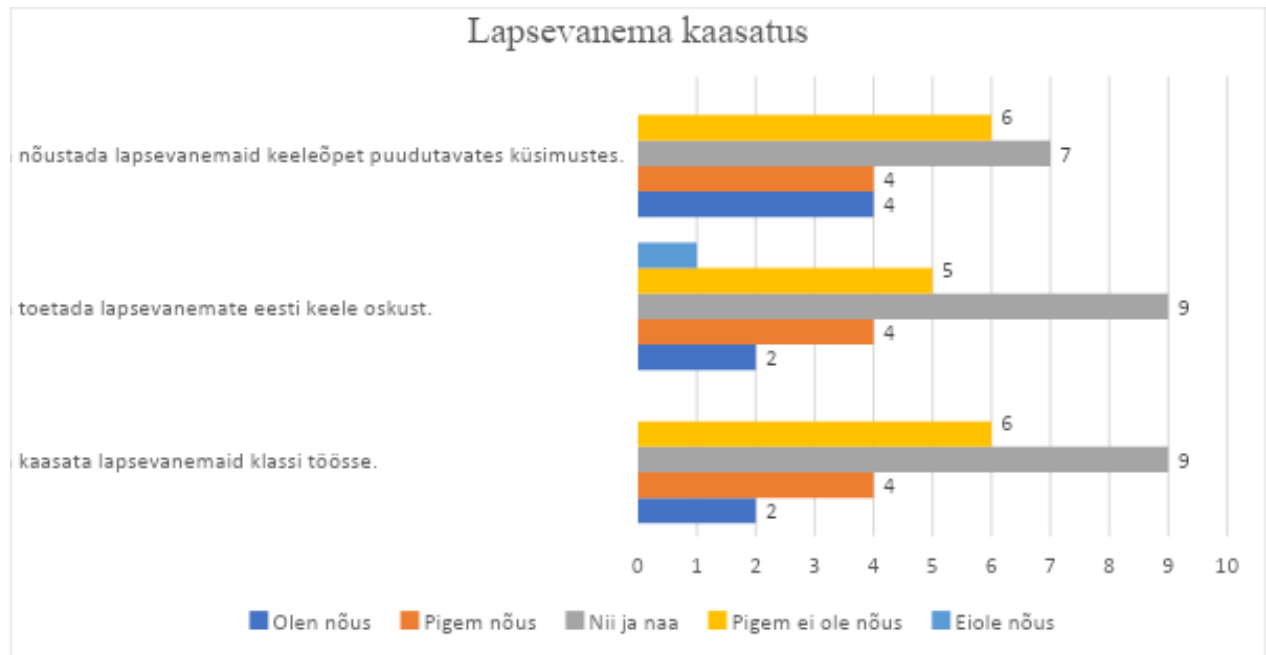
Joonis 3. Õpetaja hinnangud klassi juhtimisele

Klassi juhtimine on üldiselt õpetajatel nende enda hinnangul väga hea. Tulemustest selgus, et klassi juhtimisel on osalejate tugevuseks pigem akadeemiliste oskuste juhtimine kui sotsiaalsete suhete või lapsevanemate teavitamine klassis toimuvast, sh keeleõppes toimuvast.

Õpetaja hinnangud koostööle lapsevanematega

Lapse edukaks hakkama saamiseks uutes oludes koolis on kodu ja lastevanemate toetus ning tähelepanelikkus. Lapsevanemate kaasatus (Joonis 4) kooli tegevustesse on lapse arengu seisukohalt tähenduslikud. Projektis osalevad õpetajad hindasid oma oskust lapsevanemaid kooli tegevustesse kaasamisel pigem keskpäraseks kui suurepäraseks. Väitele lapsevanema keeleõppe toetamisest andsid mitmed õpetajad kõhkleva hinnangu, et kas nad seda teha oskavad. Õpetajad andsid madala hinnangu oma oskustele lapsevanema toetamisel, tuues välja

väheseid kogemusi. Ilmselt just eelnevatele järeldustele tuginedes hindasid õpetajad oma oskuseid madalaks lapsevanemate keeleõppe küsimustes nõustamisel.

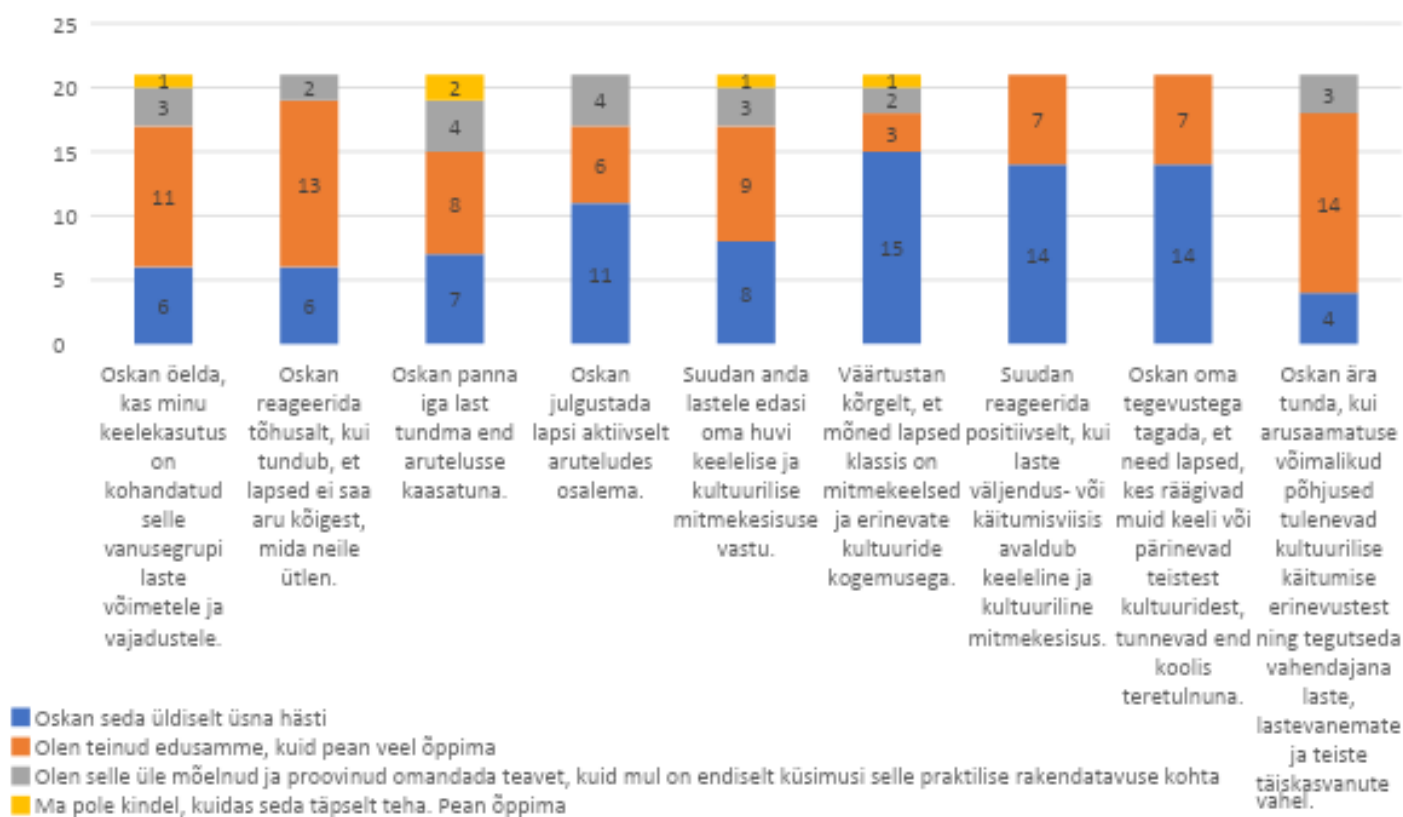
Joonis 4. Õpetaja hinnang lapsevanema kaasatusele õppeprotsessis

Õpetajate hinnangud oma senisele tegevusele mitmekeelses klassis

Üldiselt (Joonis 5) hindasid projektis osalejad heaks oskust muuta oma keelekasutus lastele kohandatuks ning arvestavaks laste võimetele ja vajadustele kohaseks. Samas tunnetasid õpetajad küll oma edusamme, kuid nägid siiski vajadust juurde õppida. Enamik projektis osalejaid oskab enda hinnangul reageerida tõhusalt laste õppimise olukordadele, kui neile tundub, et lapsed ei saa kõigest aru, mida neile öeldakse. Iga esitatud väite puhul tunnetas mingi osa õpetajatest vajadust omandada lisateadmisi.

Väga kõrgelt hindasid õpetajad oma oskust panna iga klassis õppiv laps tundma end kaasatuna ning julgustada neid aktiivselt osalema vestlustes ja aruteludes. Üldiselt suudavad õpetajad lastele edasi anda oma huvist tulenevaid kultuurilisi ja keeleliselt mitmekesiseid kogemusi. Samas iga kogemus on unikaalne ning projektis osalejad tunnistasid edasiõppimise vajalikkust. Üldiselt hindasid õpetajad, et nad väärtustavad kõrgelt, kui nende klassis on erineva kultuurilise tausta ja erinevaid keeli kõnelevad lapsed. See ilmselt suunab õpetajaid oma edusamme hindama ja teadmisi täiendama lisaõppimisega. Kõikidele eelnevatele edukate kogemuste kirjeldamisele tunnistasid osad õpetajad, et *nad on erinevate olukordade ja laste erisuste üle mõelnud ja proovinud omandada teavet, kuid mul on endiselt küsimusi selle praktilise rakendatavuse kohta*. See viitab, et projektis osalejad on üldiselt edasipüüdlikud ja peavad oluliseks koolis toimuva mitmekesisusest lugupidamist.

Õpetaja hinnang oma tegevusele mitmekeelses klassis

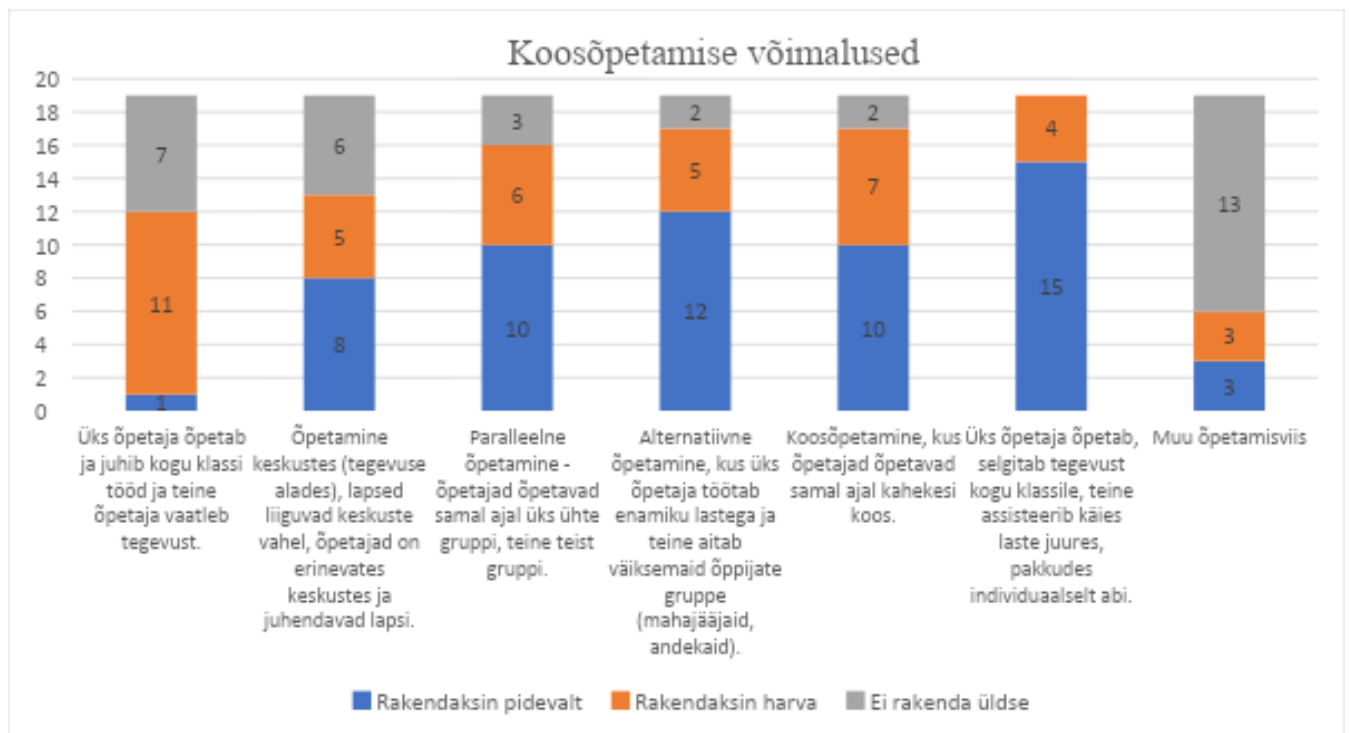

Joonis 5. Õpetaja hinnang oma tegevusele mitmekeelses klassis

Õpetajad suudavad üldiselt suurepäraselt ja positiivselt reageerida olukordadele, kus laste väljenduslikkuses ja käitumises esineb mitmekülgset tulenevalt nende keelelisest või kultuurilisest taustast. Sellega seoses kaasneb vajadus kohelda lapsi, kes on erineva keelelise ja kultuuritaustaga koolis parimal moel teretulnuna. Õpetajad saavad laste gruppi sulandamise ja nende kohanemisprotsessiga enda hinnangul hästi hakkama. Olukorrad, mis nõuavad õpetajatelt *oskust ära tunda, kui arusaamatuse võimalikud põhjused tulenevad kultuurilise käitumise erinevustest ning tegutseda vahendajana laste, lastevanemate ja teiste täiskasvanute vahel*, nad on enda sõnul selle oskuse kujundamisel teinud edusamme, kuid nagu uued ja ettearvamatud olukorrad ikka, nõuavad need edasiõppimist. Ja selleks on projektis osalevad õpetajad enda sõnul valmis. Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et suurem osa projektis osalejaid on aldis lisaõppeks selleks, et parimal moel toetada teistsuguse keele ja kultuuritaustaga õpilasi, kui neid toetatakse ning neile võimaldatakse vajadusel abi ja enesetäiendamist.

Teiste õpetajatega koostöös koosõpetamise võimaluste kasutamine

Eesti koolis ei ole veel väga laialdaselt kasutust leidnud koosõpetamise võimaluste kasutamine üksteisele toe pakkumiseks ja laste mitmekülgsemaks arendamiseks. Käesolevas projektis uuriti õpetajatelt, milliseid koosõpetamise viise ja kui tihti nad kasutaksid.

Joonis 6. Õpetajate hinnang koosõpetamise erinevatele viisidele

Projektis osalevatest õpetajatest oli vaid üks õpetaja pidevalt valmis kasutama õpetamismudelit, kus üks õpetaja õpetab ja juhhib kogu õppeprotsessi ning teine on vaatleja rollis. Ja harva kasutaks seda õpetamismudelit üle poole uuringus osalejaid ja üldse ei kasutaks seda 7 õpetajat. Õpetamist keskustes kasutaksid pidevalt ja harva suurem osa uuringus osalejatest. 6 õpetajat polnud sellise õpetamisviisi rakendamiseks valmis. Paralleelseks õpetamiseks, kus üks õpetaja üht ja teine teist gruppi oli valmis 10 õpetajat ja harva kasutaks sellist õppimisviisi 6, seega olid suurem osa õpetajatest selliseks õpetamisviisiks valmis. Kui keeleõppele mõelda, siis on sellel õpetamisviisil suur potentsiaal. Alternatiivset õpetamisviisi, kus üks õpetaja õpetab kogu klassi ning teine aitab väiksemaid õppijate gruppe on valmis rakendama 12 õpetajat ja nad teeksid seda pidevalt, vaid kaks osalejat polnud selliseks tööviisiks valmis.

Projektis osalenud õpetajaid innustab pidevalt rakendama ka koosõpetamine, kus õpetajatel on võrdsed rollid õpetamisel (15 juhul). Enim sobib siiski osalejatele õpetamisviis, kus üks õpetaja õpetab ja teine assisteerib, st pakub individuaalset abi õpilastele. Selle õpetamisviisi puhul pole keegi osalejatest sellist õpetamisviisi välistamas. Seega tundus selline tööviis enim projektis osalejatele sobivat. Osalejatel oli võimalus ka vabavastuseks erinevate õpetamismudelite kogemuse kaardistamiseks, kuid seda võimalust kasutati vähe. Vabavastustes nimetasid õpetajad pikapäevarühmas tegutsemist ja eraldi rühmatundide tegemist.

KOOLI JUHTKONNA LIIKMETE OOTUSED JA HOIAKUD

Uuringu eesmärk oli selgitada kooli juhtkonna liikmete (direktorid ja õppealajuhatajad) ootusi pilootprojekti tegevustele ning hinnanguid koosõpetamise võimalustele. Uuring viidi läbi novembris-detsembris 2020. Uuringus osales kokku 10 juhtkonna liiget, nendest 2 juhti, 1 arendusjuht ja 7 õppealajuhatajat. Uurimismeetodina kasutati juhtide puhul kirjalikku veebiküsimustikku, mis koosnes etteantud väidetega skaalatüüpi küsimustest või avatud küsimustest.

Uuringus osalenud juhtide profiil

Uuringus osalenud juhid olid projektis osalevate õpetajate koolimeeskondade juhid, nende isikud ja vastused on kodeeritud ning antud kokkuvõttes on kajastatud neid illustratiivsete näidetena. Uuringus osalenud juhid omasid koolis töötamise kogemusi 3-st kuni 40 aastani. Kõik uuringus osalenud omasid enne juhi positsioonile asumist kogemust kas klassiõpetajana (4 juhti) või aineõpetajana (6 juhti). Juhtide töökogemus direktori, arendusjuhi või õppealajuhatajana jäi vahemikku 0,5 aastast kuni 15 aastani.

Uuriti, kas kooli juhtkonnal on olnud ka varasemalt kokkupuudet mitte-eesti kodukeelega laste ja nende õpetamise ning õppeprotsessi korraldamisega. Juhtidel oli võimalus vabas vormis kirjeldada oma kogemusi koolis mitte-eesti kodukeelsete laste ja nende õpetamisega. Enamus juhte nimetas, et neil on pikaajaline kogemus mitte-eesti kodukeelega lastega tegelemisel, seda nii eesti keele õpetamise, keelekümbeluse kaudu. Kuigi mõni juht omas lühiaegset juhi kogemust, oli neil kõigil koolis õpetamise kogemus õpetajana. Projektis osalenud kirjeldasid vabavastustes põhjuseid, miks nende kool otsustas projekti kandideerida. Põhjused olid peamised järgnevad: *muu kodukeelega lapsi on palju ja nad vajavad täiendavat tuge, õpilaste eesti keele oskuse parandamine, motivatsiooni tõstmine, reaalse eesti keeles suhtlemise võimalus, projektis osalemine laiendas valikuvõimalusi, mis viisil saab laps õppida riigikeelt. projekt toetab koolis eelmisel õppeaastal alustatud tööd, tõsta õpilaste eesti keele valdamise taset.*

Kooli keelevaldkonna eesmärgid arengu- ja õppekavas

Kooli juhtkonnalt uuriti, kas ja millised keelevaldkonna eesmärgid on sõnastatud kooli arengu- ja/või õppekavas. Kooli juhtkond oli seisukohal, et nende arengu- ja õppekavades on need olemas ja eraldi kajastatud (8 juhti) ja kahes koolis ei olnud. Keele valdkonna eesmärgidena nimetati näiteks järgnevad: - *Kool seisab eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ja arengu eest, seepärast pööratakse õpetuse ning kasvatuses erilist tähelepanu eesti keele õppele ja rahvakalendri tähtpäevadele. (J1); - Keelerühmade moodustamine koolis, loodusõpetus eesti keeles 1.-4.klassides, projekti tegevustes osalemine koos eesti keelt emakeelena kõnelevate õpilastega (noortevahetused, ühised õpilasüritused jm), eesti keelsete mõistete kasutamine venekeelsetes ainetes. (J2); - Varajases ning hilises keelekümbelusprogrammides osalemine. (J3)*

Keelte õpetamine koolis

Juhtidelt uuriti, milline on nende kooli õppekeel. Viiel koolil juhtudel oli õppekeeleks eesti keel ja ülejäänud juhtudel olid kombineeritud ja seotud kooliastmetega. Lisaks kooli õppekeelele õpetatakse Eesti koolides erinevaid keeli. Seda, milliseid keeli õpetatakse uuriti ka juhtidelt küsimustikus ette antud valikvastuste kaudu. Uuringus osalenud juhid nimetasid 9 juhul, et nende koolides õpetatakse A-võõrkeelt, 6 korral nimetasid juhid B-võõrkeelt, 5 korral eesti keele kui teise õpetamist. 3 juhul C-võõrkeele õpetamist ning vene keelt emakeelena. Uuringus osalenud koolides õpetatakse A ja B keeltena erinevaid keeli, mistõttu on oluline

kaardistada, mis klassis A- ja B-võõrkeele tunnid algavad ning mis keeli juhid õpetamisel esile toovad. Näidetena nimetati järgnevat: *Eesti keel teise keelena, A-võõrkeel, 3.klassis (A-võõrkeel) ja 6.klassis (B-võõrkeel). (J1), inglise ja prantsuse keel alates 3.klassist. (J2), 3. klassides algab A-võõrkeel. (J3)*

Uuringus osalenud juhtidelt küsiti, kas koolis rakendatakse emakeele- ja kultuuriõpet neile lastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel. Juhtide vastustest selgub, et 4 koolis on loodud lisavõimalused kultuuri ja keeleõppeks lastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel. 6 kooli vastas küsimusele eitavalt. Et neljas koolis on see lisaõppe vorm laste toetamiseks loodud. Lisaõppe võimalused laste õpetamiseks olid järgmised: *Huviringina tunniplaani väliselt. 1. - 5.klass. (J1) Varjases keelekümblusprogrammis 2. klasside õpilastele alates II poolastast hakkavad toimuma vene keele ja kirjanduse tunnid (4-5 tundi nädalas). (J3) Huviring (vene keele ja huviring) 1.-5. klassile kaks korda nädalas tunniplaani väliselt. (J6) 1.-4. kl õpiabitunnid, kogupäevakoolis ringitundidena 2 korda nädalas. (J8) Kokkuvõtteks võib öelda, et koolides on juhid loonud mitmeid erinevaid keeleõppe toetamiseks loodud võimalusi. Levinum on huviringides toetada laste keele- ja kultuuriõpet.*

Aine õpetamine sihtkeeles

Juhtidelt küsiti õppeainete õpetamise kohta sihtkeeles, st kas õpilane õpib mõnd õppeainet talle võõrkeeles. Toodi esile näiteks järgnevaid võimalusi: - *Loodusõpetus, 1.-4.klass, eesti keeles +venekeelne abiõpetaja HEV-õpilastele abiks. (J2); - Koolis toimub aineõpe eesti keeles järgmistes klassides ja ainetes: Inimeseõpetus - 2.-3.kl, 5.-8.kl Loodusõpetus - 5.-6.kl Muusika - 5.-9.kl Matemaatika - 8.-9.kl Kehaline kasvatus (poisid) - 6.-9.kl Käsitöö ja kodundus - 5.kl, 8.-9.kl Ühiskonnaõpetus - 6.kl, 9.kl. Ühes 1.klassis läbi viiakse järgmised tunnid eesti keeles: loodusõpetus, kehaline kasvatus, kunst, tööõpetus. (J10); - Geograafia 7.kl inglise keeles; inglise keeles ärikeeel gümn; lõimitult õpioskused 5. kl ja maailmarändur 6. kl. (J8). Oli ka vastuseid, kus juhid nimetasid, et nende koolis sihtkeelset õpet ei toimu.*

Õppevara

Juhtidelt uuriti, milliste põhimõtete järgi toimub õppevara soetamine. Enamus juhte vastas, et õppevara hankimine toimub vastavalt õpetajate vajadustele ja rahalistele võimalustele. Lähtutakse ka lastele sobiva materjali eakohasusest, raskusastmest, süsteemsusest, riikliku õppekava nõuetest, aineühenduse soovitustest. Küsitluses uuriti, milliseid õppevara loomise koolitusi õpetajatele korraldatakse või on korraldatud. Kuus juhti tõdes, et nende koolis korraldatakse õpetajatele koolitusi, nende oskuste ja teadmiste avardamiseks ja suutlikkuse tõstmiseks õppevara loomisel. Vastanute hulgas on neli juhti, kes nimetasid, et nende koolis selliseid koolitusi ei toimu. Kokkuvõtteks võib öelda, et koolijuhid on valmis õppevara koostamist toetavaid koolitusi korraldama. Kuna õppevara on seotud ka teiste aineõppe koolitustega, siis juhtide sõnul on koolitusteemad omavahel seotud. Valimis oli ka koole, kus sisekoolitusi üldse ei toimu (3 kooli) ja see on ootamatu tulemus nii väikese valimi puhul. Juhtidelt küsiti, kas õpetajatele on viimase kolme aasta jooksul korraldatud koolitusi õppevara kohandamise või diferentseerimise vallas. Juhid nimetasid järgnevaid koolitusi: *HEV õpilane koolis, aineõpetajate keelekümblusprogrammi "LAK-õpe*. Oli ka juhte, kes ei nimetanud ühtegi koolitust, mis oleks nende majas kolme aasta jooksul toimunud. Juhtidelt uuriti, *millist koolitusvajadust näete veel õppevara teemal?* Juhid nimetasid: digitaalne õppevara, õppematerjalide kohandamine vastavalt õpilaste võimekusele ja eripärale, praktilised koolitusmaterjalide kohandamiseks, LAK metoodika koolitused ja nõustamine. Uuringus osales ka juht, kes väitis, et nende koolis on koolitusvajadus kaetud.

Õpetajate koolitusvajadus

Juhtidel paluti hinnata, kuidas õpetajad täiendavad oma pädevusi. Kaheksal juhul nimetasid juhid, et *osaletakse keeleõppe metoodika alastel koolitustel, korraldatakse avatud tunde, tagasisidestatakse neid, osaletakse uue õppevara kasutaja koolitustel ning osaletakse mitmekultuurilisuse ja kultuuritundliku õpetamise koolitustel*. Kolmel korral nimetati *on olemas nõustajad, mentorid* ja neljal korral, et *osaletakse digi-keeleeõppe kasutajakoolitustel*. Lisaks toodi veel välja keelekümbeluse koolitustel osalemist metoodika rakendamise suurendamiseks. Uuringus osalenud koolide juhid kirjeldasid eelmises uuringu teemade juures mitut viisi, kuidas nende kooli õpetajad täiendavad oma keeleõppe omandamisega seotud pädevusi. Juhtidelt uuriti, milliseid koolitusi õpetajad täiendavalt vajaksid ning juhid nimetasid peamiselt praktilisi keelekümbeluse koolitusi, LAK õppe koolitusi, digiõppe koolitusi.

Koostöövõimalused partnerite ja lastevanematega

Juhtidelt uuriti, milliste partneritega koostöösuhted on loodud. Nimetati järgmisi koostöövõimalusi ja partnereid – regionaalsed kolledžid, teised piirkonna koolid, omavalitsus, lapsevanemad, partnerkoolid välismaalt, raamatukogu, keelekümbelusvõrgustiku koolid, kohalikud huvikeskused, noortekeskused, muuseumid. Täiendavalt uuriti, millised tegevused koostöös partneritega toetavad keeleõpet. Vastajad nimetasid erinevaid konkursse, eestikeelset õpet toetavaid projekte, õppekäike, olümpiaade, koostöös partneritega korraldatud teemapäevi, huviringe, linnalaagreid, väliskülaliste kutsumine loenguteks töötubadeks, seminarideks. Juhtidelt uuriti, milliseid koostöövorme nad kasutavad koostöös lastevanematega. Vastajad tõid esile järgnevaid võimalusi: perepäevad, ühisüritused, lastevanemate kool, töövarjupäev, külalisõpetajad, koolitused vanematele, ümarlaud, traditsioonilised kontserdid ja ühisüritused, lastevanemate konverents, laadad, koosolekud, vanemate võsitlused. Üldiselt võib öelda, et valimis osalenud koolides kaasatakse lapsevanemaid erinevatesse kooli tegemistesse ning üritused on koolides, kus koostöö toimub, mitmekesine. Juhtidelt küsiti, kuidas on kaasatus teise kultuuri- või keeletaustaa vanemas. Juhid nimetasid, et on kaasanud vanemad hoolekogusse, kutsunud esinema ja oma kultuuri tutvustama, perepäevadele, vajadusel pakkunud individuaalset nõustamist.

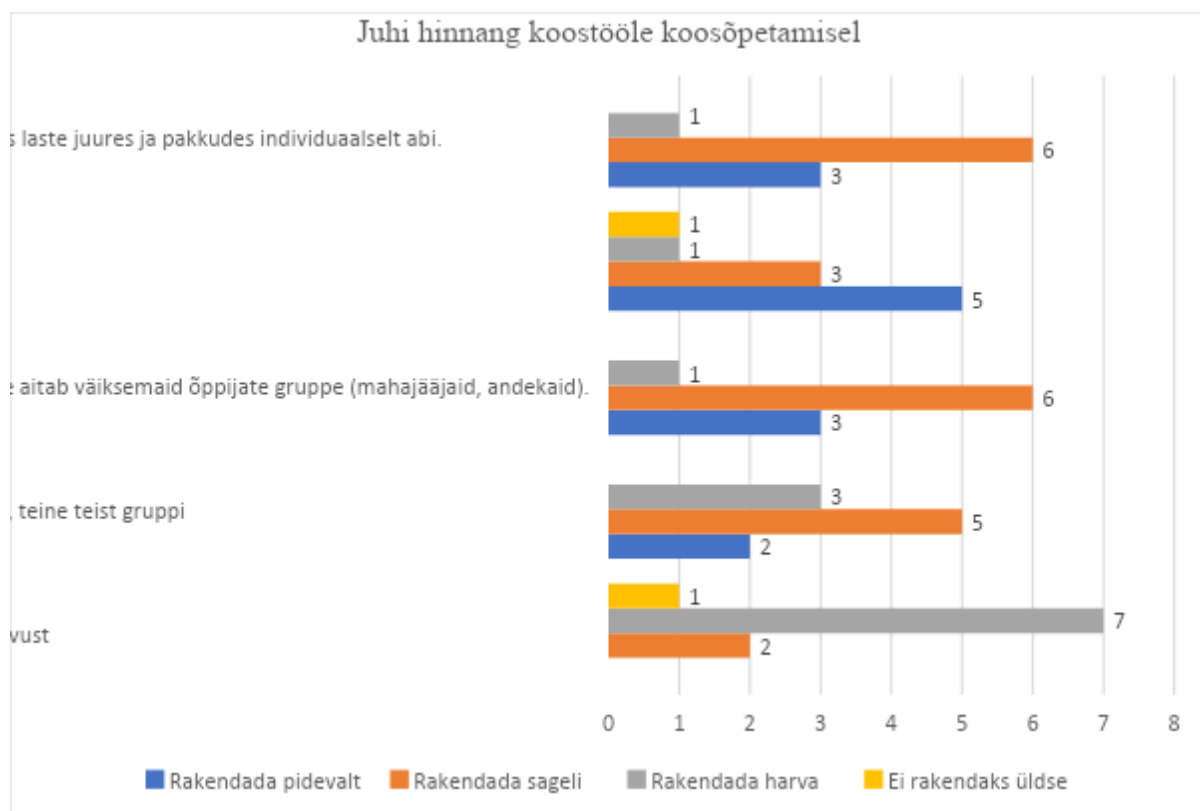
Hoiakud keelelise mitmekesisuse osas

Uuriti juhtide erinevaid hoiakuid keelelise mitmekesisuse hindamiseks vastavalt väidetele *Jah* ja *Ei* skaalal. Esmalt uuriti juhtide hinnanguid olukorra kohta, kus *koolis on erineva keele oskusega lapsi, siis on see kasulik kõikide ainete õppimisele*. Kolm juhti olid nõus selle väitega, et see on see õppimisele kasulik. Seitse vastajat vastasid eitavalt. Järgnevalt uuriti arvamusi mõju kohta sotsiaalsetele suhetele. Kõik juhid vastasid jaatavalt väitele, et erineva kultuurilise ja keelelise arengu mõju klassikaaslaste sotsiaalsetele oskustele on positiivne. Kõik uuringus osalevad juhid olid nõus väitega, et kui lapsed oskavad mitut keelt, siis sellel on positiivne mõju õpilaste tulevasele akadeemilisele edukusele. Väitega, et *erineva kodukeelega õpilase ja õpetajate vahel põhjustab olukord sagedamini olukordi, mis viivad arusaamatuste tekkimiseni osapoolte vahel*, oli nõus kolm juhti, seitse juhti ei olnud nõus. Kõik uuringus osalenud juhid olid nõus väitega, et õpetajate hoiakute ja käitumisviiside valikul tuleks pigem kultuurilistele sarnasustele keskenduda kui erinevusi rõhutada. Üheksa juhti 10-st oli nõus väitega, et mida varasemas eas mitte-eesti kodukeelega laps puutub kokku eesti kultuuriga, seda paremad on tal võimalus tulevikus nii koolis kui ka elus üldisemalt hakkama saada.

Väitega, et erineva keeletasemega lapsi peaks õpetama koos samaaegselt teiste lastega olid nõus pooled vastanutest. Juhtidelt küsiti nende arvamust väitele *laste edukas kohanemine koolis ei ole seotud lapse kultuurilise või keelelise taustaga*. Seitse juhti oli väitega nõus, kolm ei nõustunud. Kui mitte-eesti kodukeelega laps tuleb kooli, siis tema akadeemiline edukus on seotud kõige suuremal määral koduse toetusega. 8 juhti 10-st oli selle seisukohaga nõus, kaks mitte. Kõik juhid olid nõus väitega, et mitte-eesti kodukeelega laste puhul tuleb säilitada nende oma kodune keel ja seda edasi arendada ning iga laps peab uhke olema oma keele ja kultuuri üle. Kuue juhi arvates on erinevate keelte samaaegne kasutamine klassis lapsi segadusse ajav. Neli juhti seda arvamust ei toetanud. Juhid olid nõus väitega, et õpetajad peavad klassis reguleerima erinevate keelte kasutamist ja väärtustama kasutatavaid keeli võrdselt. Juhtide arvates on võtmeroll õpetajal, et tema õpilased õpiksid võrdselt väärtustama erinevaid keeli. Üheksa juhti oli nõus väitega, et erinevate keelte rääkimine on lastele kasulik ja seda peaks julgustama nii koolis kui ka väljaspool seda. Üks juht nii ei arvanud. Neli juhti 10-st oli nõus väitega, et Eestis peaks eesti keel olema ainus õppekeel koolis. Kuus juhti nii ei arvanud. Ükski juhtidest ei olnud nõus väitega, et erinevate keelte kasutamine põhjustab laste vahel ka rohkem konflikte. Üheksa juhti olid nõus, et mängudes ja vabategevustes kasutavad lapsed neile sobivat keelt, üks juht ei nõustunud. Väitega oskuslik hakkamasaamine kultuuriliste ja keeleliste erinevustega klassis on üks tähtsamaid õpetaja professionaalsuse näitajaid, oli nõus 8 juhti, kaks jäid teistsugusele arvamusele.

Juhtide hinnangud koosõpetamise võimaluste rakendamisele koolis

Uuringus küsiti juhtide arvamust, kui sageli peaksid klasside meeskonnad koostöös õpetama, kui need võimalused oleksid olemas või on olemas. Hinnanguid said juhid anda etteantud koosõpetamise viisidele hinnanguteskaalal rakendada pidevalt - ei rakendaks üldse.

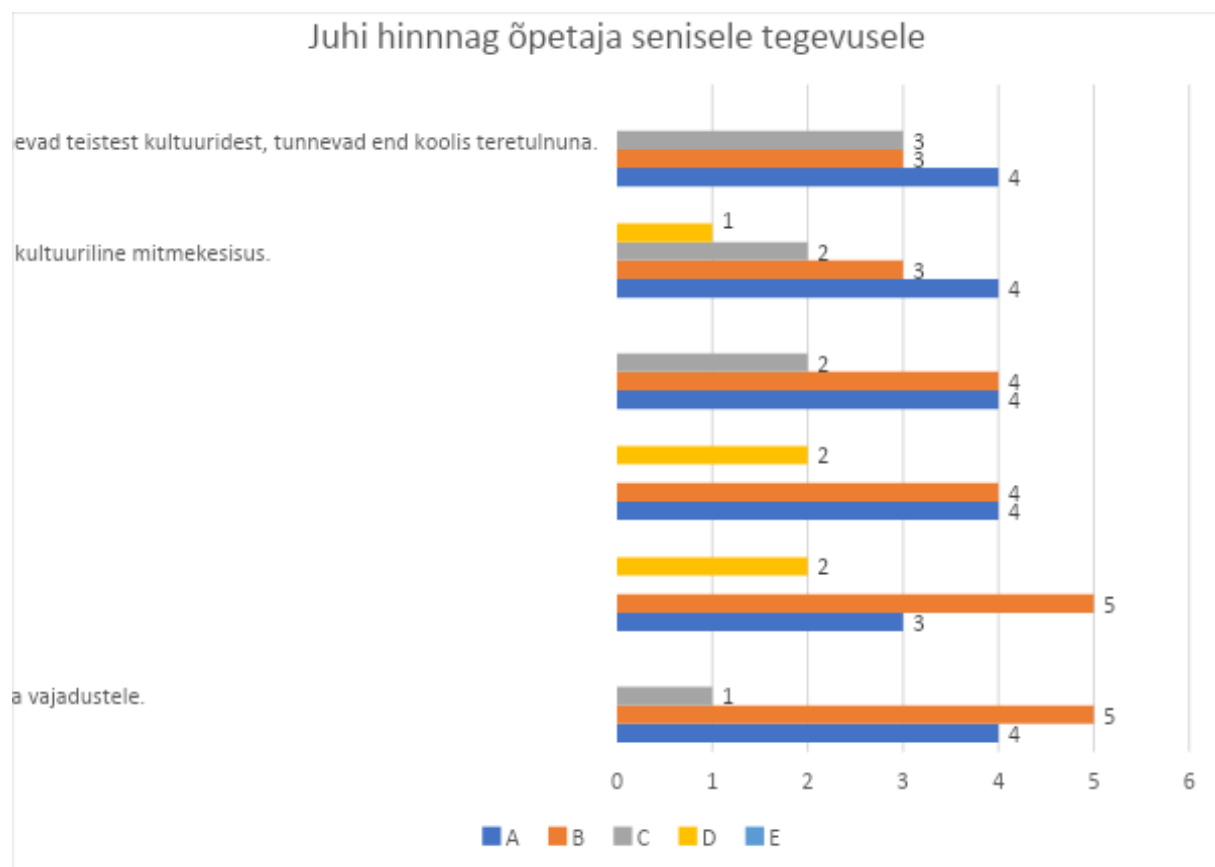

Joonis 8. Juhi hinnang õpetajate koostööle koosõpetamisel

Üldiselt on juhid koosõpetamise võimaluste rakendamisest väga erinevatel seisukohtadel ning erinevate õpetamisviiside rakendamise kogemust tajutakse erinevalt. Koosõpetamise viis *Üks õpetaja õpetab ja juhib kogu klassi tööd ja teine õpetaja vaatlleb tegevust* kinnitas suurem osa juhte (7 arvamust), et selline õpetamisviis leiab nende arvates rakendamist harva ja kahe juhi kinnitusel sageli. Juhtide (5/6 juhti) kinnitusel leiavad sageli nende koolides rakendamist koosõpetamise viisidest *Paralleelne õpetamine – õpetajad õpetavad samaaegselt üks ühte gruppi, teine teist gruppi, Alternatiivne õpetamine, kus üks õpetaja töötab enamuse lastega ja teine aitab väiksemaid õppijate gruppe (mahajääjaid, andekaid)* ning ka *Üks õpetaja õpetab, selgitab tegevust kogu klassile, teine assisteerib käies laste juures ja pakkudes individuaalselt abi*. Juhtide hinnangul on nende koolis pidevalt (5 juhti) ja sageli (3 juhti) rakendust leidnud koosõpetamise viis, kus õpetajad on õpetavad samaaegselt kahekesi koos, mis on õpetajate ja õppijate seisukohalt suurepärane. Osalenud juhtidest oli kõhkleva seisukohal paar vastajat iga kirjeldatud koosõpetamise viisi puhul. Kahel juhul ütlesid juhid, et nende hinnangul ei peaks rakendama koosõpetamise viisina *Üks õpetaja õpetab ja juhib kogu klassi tööd ja teine õpetaja vaatlleb tegevust* ning *Koosõpetamine, kus õpetajad õpetavad samaaegselt kahekesi koos*.

Hinnang eestikeelse õpetaja tegevusele

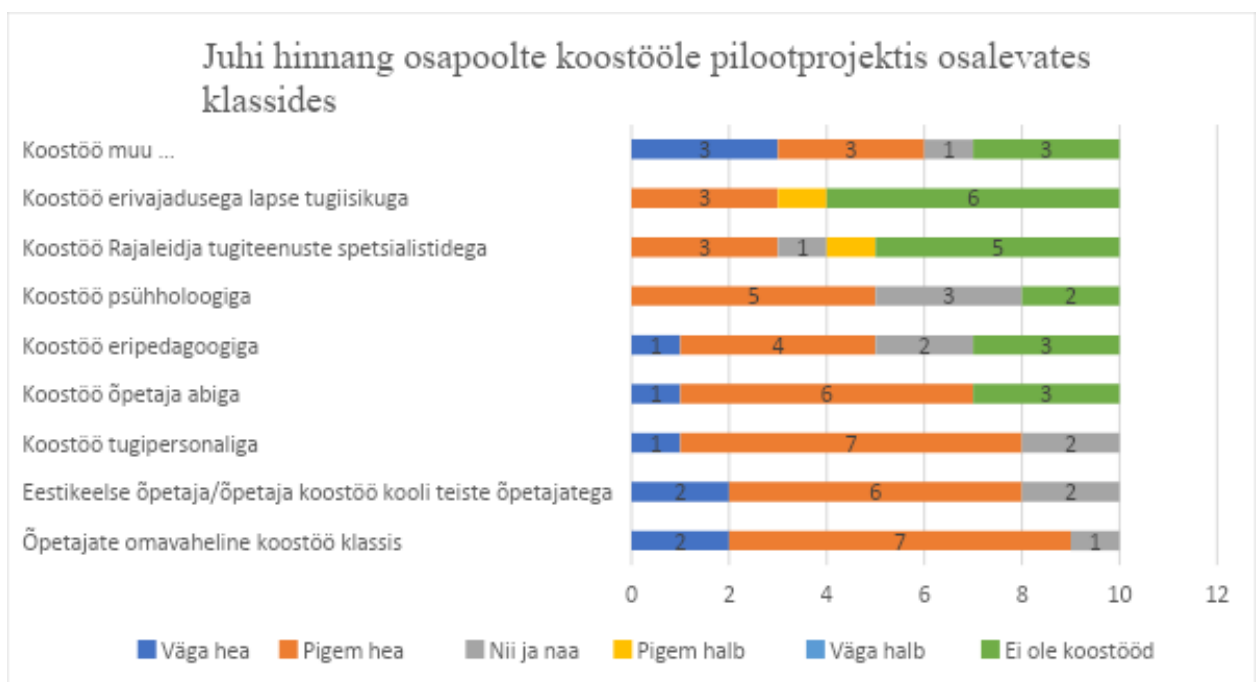
Juhtidel paluti uuringus anda hinnang etteantud kriteeriumite alusel eestikeelsete õpetajate senisele tegevusele klassis sõltumata õppekeelest. Juhid hindasid ette antud väiteid järgmiselt: *A – õpetajad oskavad seda üsna hästi, B – õpetajad on teinud edusamme, kuid peavad veel õppima, C – õpetajad on selle üle mõelnud ja proovinud omandada teavet, kuid neil on küsimusi, D – õpetajad ei ole kindlad, kuidas seda täpselt teha, E – nad peavad veel palju õppima.*

Joonis 9. Juhi hinnang õpetajate senisele tegevusele

Väidetele *Õpetajad oskavad öelda, kas nende keelekasutus on kohandatud selle vanusegrupi laste võimetele ja vajadustele ning Õpetajad oskavad reageerida tõhusalt, kui tundub, et lapsed ei saa aru kõigest, mida neile öeldakse* andsid pooled juhtidest (5) õpetajate varasemale tööle hinnangu *õpetajad on teinud edusamme, kuid peavad veel õppima*, mis näitab, et nad juhina usaldavad oma õpetajate kompetentsi ja omandatud oskusi. Lisaks sellele hindavad juhid õpetajate puhul samu pädevusi üsna hästi omandatuks. Neli juhti hindasid kõikide väidete puhul oma kooli õpetajate pädevusi väga heaks või heaks ja vajavad vaid veidi omandatud oskusi juurde õppimist, mis on tänases õppivas ühiskonnas väga hea tulemus. Õpetajad on neile andmetele tuginedes edasipüüdlikud ja õpihimulised, st valmis oma olemasolevaid oskusi täiendama ja lihvima. Kolme väite (*Õpetajad oskavad reageerida tõhusalt, kui tundub, et lapsed ei saa aru kõigest, mida neile öeldakse, Õpetajad oskavad kaasata/ julgustada igat last arutellu ja Õpetajad suudavad reageerida positiivselt, kui laste väljendus- või käitumisviisis avaldub keeleline ja kultuuriline mitmekesisus*) puhul nimetasid juhid, et *õpetajad ei ole kindlad, kuidas seda täpselt teha*. Kokkuvõtteks võib öelda, et juhid hindavad oma õpetajate pädevusi ning nende toimetulekut on üldjoontes heaks.

Juhid hindasid pilootprojektis eestikeelse õpetaja/õpetaja senist koostööd oma kooli osalevates klassides, nad andsid hinnanguid seitsme kriteeriumi alusel vahemikus *väga hea* kuni *ei ole koostööd*. Üldiselt hindasid õpetajate koostöö sihtgruppidega väga heaks või *heaks* kõigi uuritud osapooltega. Kõrgeimaid hinnanguid anti õpetajate omavahelisele koostööle, eestikeelse õpetaja ja õpetaja omavahelisele koostööle, samuti hinnati heaks õpetajate koostööd õpetaja abi ja tugipersonaliga. Juhtidelt sai madalama hinnangu õpetajate koostöö eripedagoogi ja psühholoogiga.

Joonis 10. Juhi osapoolte koostööle projektis osalevate osapoolte vahel

Valdaval osal juhtidel puudus võimalus hinnata koostöö olemasolu Rajaleidja spetsialistidega või erivajadustega laste tugisikutega.

KOKKUVÕTE

2020. aastal liitusid pilootprojektiga “Professionaalne eestikeelne õpetaja vene õppekeele klassis” 15 kooli. Projekti eestikeelsete õpetajate küsitlusest selgus, et viis õpetajat (26,3%) omavad kokkupuudet õpetamisega mitmekeelses klassis, teistel osalejatel puudub varasem kogemus. Uuringus osalejatel on olnud vähe võimalusi omandada kogemusi koosõpetamisest mitmekeelses klassis. Kõige tõhusam on olnud projektis osalejate koostöö teiste õpetajatega, sh liikumis- ja muusikaõpetajaga. Mõtlemapanev on tulemus, et mitmel õpetajal puudub koostöökogemus õpetaja abidega. Mitmed osalejad hindasid oma koostöökogemusi madala hinnanguga ja põhjendasid oma seisukohta töökohustuste lisandumisega projektis osaledes või puudusid koolis vastavad spetsialistid. Pilootprojektis osalevad õpetajad on kõik huvitatud oma teadmiste täiendamisest uute keeleõpetamise meetoditega ning samuti on osalejad väga huvitatud tandemõppe tundmaõppimisest.

Õpetajate ootused projektis osalemiseks on seotud professionaalse enesearenguga (uued teadmised, oskused), sooviga saada uusi kogemusi uutest õpetamispraktikatest (meetodid) ja ollakse valmis omalt poolt panustama, et positiivseid tulemusi saavutada. Loodetakse ise õpetajana õppida ning saada rohkelt uusi teadmisi ja kogemusi. Projektis osalevad õpetajad ootavad kooli juhtkonnalt igakülget tuge, sh ka kriitikat, huvitundmist, koostöö toetamist mitmel tasandil. Osalejate jaoks on oluline, et direktor/juht oleks kursis projekti tegevustega ning toetaks nende realiseerumist, pakuks tuge õppevahendite soetamisel. Mitmel juhul nimetati, et on tähtis juhtkonna toetus isiklike vajaduste arvestamisel. Lisati, et oluline on ka erinevate kokkulepete järgimine, töökorralduse stabiilsus, lisaressursside leidmine projekti eesmärkide täitmiseks.

Projektis osalejad on kogenud lapsevanemate poolt mõningast vastumeelsust, hoolimatust ja vähest tuge oma lapse edasijõudmisele. Valdavalt on lapsevanemate suhtumine positiivne ja toetav. Õpetajad hindavad oma igapäevase keelealase õppetöö tulemuslikkust üldiselt heaks ning nad on oma tegemistega rahul. On osalejaid, kes hindasid oma töö raskeks, sest õppijate vähene huvi ja motivatsioon ei ole kaasa aidanud nende tegevuse tulemuslikkusele. Igapäevatöö teevad õpetajate arvates keerulisemaks ka erinevad klassi koosseisud, kus on lapsi erineva keeletaustaga, erineva õpikogemuse või õpivajadusega ning esineb raskusi keele omandamisega. Negatiivne mõju on ka laste eitaval hoiakul eesti keele suhtes.

Kõik pilootprojektis osalevad õpetajad olid seisukohal, et kui klassis õpib erineva kultuurilise ja keelelise taustaga lapsi, on see kogemus pigem rikastav ja kasulik klassikaaslaste sotsiaalsele arengule. Samuti olid kõik vastajad nõus, et kui laps oskab mitut keelt, siis on sellel positiivne mõju laste tulevasele akadeemilisele edukusele. Õpetajad olid seisukohal, et kui koolis on erineva kodukeeleaga lapsi, siis on see rikastav kogemus ja ei põhjusta arusaamatusi õpetajate ja laste vahel. Keel ei ole õpetajate hinnangul klassis ilmnevate konfliktide aluseks või põhjuseks. Ka ei põhjusta lastes segadust erinevate keelte samaaegne kasutamine. Õpetajad olid valdavalt seisukohal, et mida varasemas eas puutuvad mitte-eesti kodukeeleaga lapsed kokku eesti kultuuriga, seda paremad on nende võimalused hakkama saada koolis ja elus ning enamus vastajatest arvasid, et lapse kohanemine ei sõltu tema keelelisest ega kultuurilisest taustast. Õpetajad olid nõus, et lapse nii akadeemilist edukust kui ka kohanemist parandab kodune tugi ning hariduse olulisuse rõhutamine ja õppimise väärtustamine, et õpetaja oskuslik hakkamasaamine kultuuriliste ja keeleliste erinevustega klassis on üks tähtsamaid õpetaja professionaalsuse näitajaid.

Kui erinevate keelte praktiseerimise osas on projektis osalejad üksmeelel, siis Eesti riigikeelele koolis ainuõiguse andmisel õppekeelena mitte. Seisukohale, et Eesti koolis oleks vaid üks õppekeel, oli toetajad vähemuses. 13 vastajat 19-st olid seisukohal, et Eesti koolis ei peaks olema eesti keel ainus õppekeel. Enamus õpetajaid toetasid laste valikut kasutada ükskõik millist keelt vabategevustes ja -mängudes. Suurem osa projektis osalenud õpetajatest olid seisukohal, et teatud kindlad õpetamismetoodikad sobivad teatud keele või kultuuriga laste õpetamiseks paremini kui teised. Pooled vastajatest olid kindlad, et ühe kindla keele tarbeks on teatud metoodika, mis teise õpitava keele õpetamiseks ei sobi. Suurem osa vastajaid on seisukohal, et laste keeleline ja kultuuriline taust ei mõjuta õpetamise meetodite valikut ning vastajad pooldasid seisukohta, et kuna laste keele õppimise ja kasutamise kogemused on erinevad, peaks neid vastavalt sellele ka õppegruppidesse jagama.

Oma teadmisi ja oskusi toime tulla õpi- ja õpetamistegevuste kavandamisega hindasid õpetajad heaks. Suurem osa osalejaid olid pigem nõus, et nad oskavad koostada töökava ning oskavad valida ka vastavalt planeerimisele sobivat õppevara. Oma oskusele toetada ja kujundada keeleõppeks sobiv keskkond nii füüsilise kui ka sotsiaalse keskkonnana hinnati üldjoontes väga heaks. Uuringus osalevatel õpetajatel on suhteliselt suur pagas LAK-õppe põhimõtetest. Õpetajad on nõus, et nad oskavad klassis kujundada ühtset kollektiivi, oskavad toetada laste õppimist ja arengut keeleõppeks sobivate meetoditega. Projektis osalejad tunnevad, et neil on head või väga head meeskonnatöö oskused ning nad on abivalmid toetama oma kooli õpetajaid eesti keele õppimisel. Pooled uuringus osalejad tunnistasid, et nad oskavad klassi kui tervikut juhtida ja hinnata laste keelelist arengut. Nende enda hinnangul oskavad nad hinnata laste keeleliste erivajaduste ilmnemist. Enesekindlusest jääb puudu, kui nad peavad andma tagasisidet lapsevanematele laste õppimise, eriti just laste keelelise arengu kohta.

Projektis osalevad õpetajad hindasid oma oskust lapsevanemaid kooli tegevustesse kaasata pigem keskpäraseks kui suurepäraseks. Lapsevanema keeleõppe toetamisele hinnangu andmisel jäid mitmed õpetajad kahtlevaks. Madala hinnangu andsid õpetajad oma oskustele lapsevanemaid toetada kui ka neid keeleõppe küsimustes nõustada. Pooled vastanutest hindavad, et oskavad vajadusel koostada lapsele keelelise arengu individuaalse arenduskava. Õpetajad saavad laste gruppi sulandamise ja nende kohanemisprotsessiga enda hinnangul hästi hakkama. Õpetajad on alati lisaõppeks, et parimal moel toetada teistsuguse keelelise ja kultuuritaustaga õpilasi, kui neid endid toetatakse ning neile võimaldatakse vajadusel abi ja enesetäiendamist. Koosõpetamise puhul osalejad kasutaksid nii õpetamist keskustes, paralleelset õpetamist, alternatiivset õpetamist.

Projektiga liitunud koolide juhtkonna liikmete tagasisidest selgus, et viies koolis on õppekeeleks eesti keel ja ülejäänud juhtudel olid keeled kombineeritud ja seotud kooliastmetega. Pooltes koolides on loodud lisavõimalused kultuuri ja keeleõppeks lastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel. Levinum toetamisviis on huviringides keele- ja kultuuriõppe pakkumine.

Õppevara hankimine juhtide hinnangul toimub vastavalt õpetajate vajadustele ja rahalistele võimalustele. Lähtutakse ka lastele sobiva materjali eakohasusest, raskusastmest, süsteemsusest, riikliku õppekava nõuetest, aineühenduse soovist. Üldiselt toetavad juhid õpetajate õppevara koolitusi.

Partneritega tehakse juhtide sõnul koostööd keeleõppe toetamiseks järgmistes vormides: erinevad konkursid, eestikeelset õpet toetavad projektid, õppekäigud, olümpiaadid, teemapäevad, huviringid, linnalaagrid, väliskülaliste loengud ja töötoad jne. Juhtide sõnul kaasatakse lapsevanemaid järgmistes koostöövormides: perepäevad, ühisüritused, lastevanemate kool, töövarjupäev, külalisõpetajad, koolitused vanematele, ümarlaud,

traditsioonilised kontserdid ja ühisüritused, lastevanemate konverents, laadad, koosolekud, vanemate võistlused. Juhtide hinnangul on kaasatud vanemaid, kes räägivad muid keeli või pärinevad teistest kultuuridest, hoolekogusse, kutsunud esinema ja oma kultuuri tutvustama, perepäevadele ja vajadusel pakutud individuaalset nõustamist.

Üldiselt juhid leiavad, et erinevate keelte oskus on õppimisele kasulik. Kõik juhid vastanud jaatavalt erineva kultuurilise ja keelelise arengu positiivsest mõjust klassikaaslaste sotsiaalsetele oskustele. Juhid on nõus, et mida varasemas eas mitte-eesti kodukeelega laps puutub kokku eesti kultuuriga, seda parem on tal võimalus tulevikus nii koolis kui ka elus üldisemalt hakkama saada. Pooled juhid nõustuvad, et erineva keelelasemega lapsi peaks õpetama koos samaaegselt teiste lastega. Kõik juhid toetavad mitte-eesti kodukeelega laste puhul nende oma kodukeele säilitamist ja arendamist ning seisukohta, et iga laps peab uhke olema oma keele ja kultuuri üle. Samas poolte juhtide arvates on erinevate keelte samaaegne kasutamine klassis lapsi segadusse ajav. Juhid on nõus, et õpetajad peavad klassis reguleerima erinevate keelte kasutamist ja võrdselt väärtustama kasutatavaid keeli.

Juhtide kinnitusel leiavad sageli nende koolides rakendamist koosõpetamise viisidest paralleelne õpetamine, alternatiivne õpetamine ning ka üks õpetaja õpetab, selgitab tegevust kogu klassile, teine assisteerib käies laste juures ja pakkudes individuaalselt abi.

Uuringus osalenud juhid usaldavad oma õpetajate kompetentse ja omandatud oskusi ning nende hinnangul on õpetajad edasipüüdlikud ja õpihimulised, sh valmis oma olemasolevaid oskusi täiendama ja lihvima. Juhid hindasid kõrgelt õpetajate omavahelist koostööd, eestikeelse õpetaja ja õpetaja omavahelist koostööd, heaks hinnati õpetaja, õpetaja abi ja tugipersonali koostööd. Madalama hinnangu juhtidelt sai õpetajate koostöö eripedagoogi ja psühholoogiga.

Kooli eestikeelsete õpetajate hinnangud laste keelelisele arengule

Koostajad: Piret Baird, Reili Argus

KOOLI EESTIKEELSETE ÕPETAJATE HINNANGUD LASTE KEELELISELE ARENGULE

Projekti raames saadi mitmekeelsete klasside eestikeelsetelt õpetajatelt andmed 423 lapse kohta ning käesolev kokkuvõte on koostatud 1.02.2021 seisuga. Õpetajatel tuli kõikide laste keelelist arengut ja kodust keelekeskkonda hinnata etteantud küsitlusvormi põhjal. Sama küsimustikuga hindasid laste keeleoskust ja kodust keelekeskkonda nii venekeelse kooli kui ka eestikeelse kooli mitmekeelse klassi õpetajad. Koduse keelekeskkonna tegurite väljaselgitamiseks enamasti õpetajad vestlesid vanematega või suhtlesid nendega kirja teel.

Laste kodune keelekeskkond

Vanemate poolt kodus räägitava keele kohta olid andmed olemas 400 lapse puhul. Nendest 239 juhul rääkis vanem 1 kodus ainult vene keelt, 111 juhul ainult eesti keelt. Vanem 2 rääkis 246 juhul vene keelt ning 99 juhul eesti keelt. Kodusid, kus mõlemad vanemad rääkisid lapsega ainult vene keeles, oli 209 ehk üle poolte. Ainult eestikeelseid kodusid oli 87 ehk peaaegu üks neljandik. 45 juhul rääkis vanem 1 eesti ja vene keeles ning 19 juhul tegi seda vanem 2. Kodusid, kus mõlemad vanemad rääkisid lapsega nii eesti kui vene keeles oli 13.

Ülejäänud kodudes oli keelekeskkonna pilt kirjum. Vähemalt ühe vanema kodus kõneldavatest keeltest olid lisaks eesti ja vene keelele mainitud järgmised: inglise (14), ukraina (7), aserbaidžaaani (4), poola (2), urdu (2), joruba (2), soome (2), tatari (1), läti (1), ungari (1), armeenia (1), bulgaaria (1), hollandi (1), hispaania (1), türki (1), araabia (1). Kokku oli 27 peres kasutuses mõni kolmas keel kas siis eesti ja/või vene keelele lisaks või kasutati ainult seda kolmandat keelt. Nendest 27 perest, kus vanemad rääkisid ka mõnda muud keelt peale eesti ja vene keele, rääkis laps ainult 11 juhul kõiki keeli, milles vanemad temaga kodus suhtlesid. Nende seas olid neli perekonda, kus laps rääkis kolme erinevat keelt. Näiteks ühes peres rääkis vanem 1 lapsega eesti keeles ja vanem kaks inglise ning hollandi keeles. Lapse puhul oli märgitud, et ta räägib kodus nii eesti, inglise kui hollandi keeles.

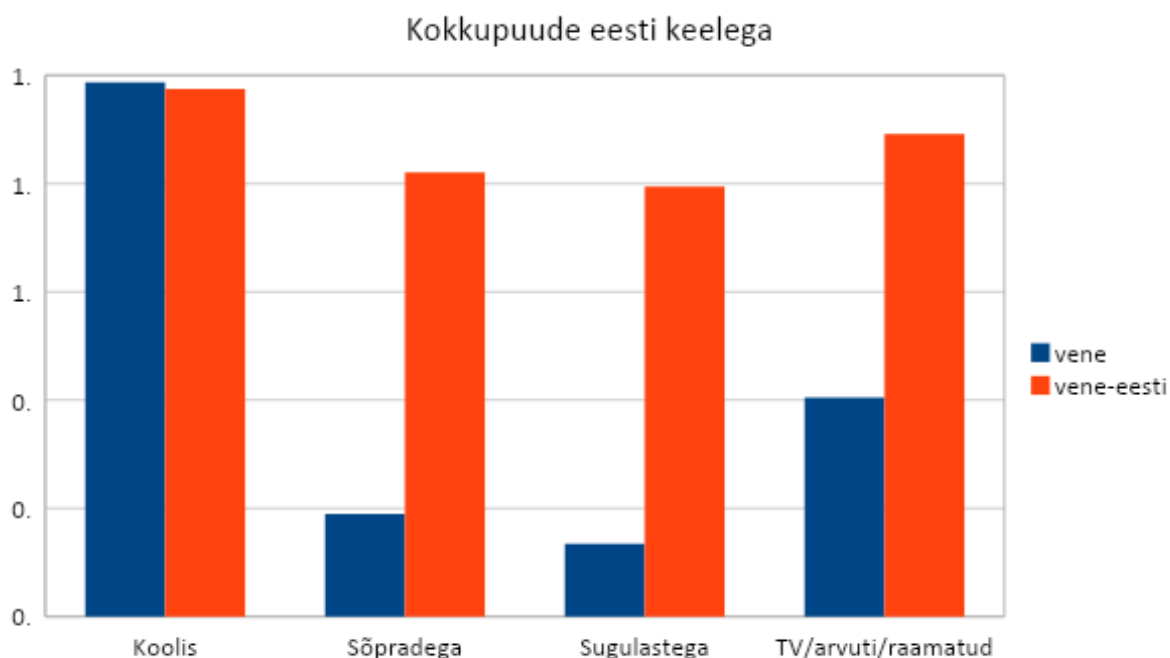
255 last rääkisid kodus ainult vene keelt. See viitab sellele, et isegi juhul kui üks vanem rääkis lisaks vene keelele lapsega ka eesti keeles, siis laps ei pruukinud eesti keelt siiski ise kodus kasutada. 93 last kasutasid kodus ainult eesti keelt ning 40 last kasutasid kodus nii eesti kui ka vene keelt. Andmetest nähtub, et oli lapsi, kes kasutasid kodus ainult mõnda kolmandat keelt. Neid lapsi oli siiski vähe, neli, ning nad rääkisid kodus aserbaidžaaani, poola, inglise ja urdu keeles. Seega enamasti osati ka lisaks kas vene või eesti keelt. Mainiti järgmisi keelekombinatsioone: vene-ukraina, vene-tatari, eesti-aserbaidžaaani, eesti-inglise (3), eesti-ungari, eesti-soome, vene-armeenia, eesti-bulgaaria, eesti-inglise-vene, eesti-ungari-inglise, eesti-inglise-hollandi, eesti-türki, eesti-inglise-araabia.

Seega võib öelda, et üldiselt rääkis peaaegu 1/4 vanematest lastega ainult eesti keeles, natukene üle poolte ainult vene keeles ja natuke vähem kui 1/4 puhul oli tegemist mõne muu keele või keelekombinatsiooniga. Lapsed ise rääkisid rohkem kui pooltel kordadel ainult vene keeles ja 1/4 lastest rääkis ainult eesti keeles. 1/8 lastest kasutasid kodus nii eesti kui vene keelt ja ülejäänud kasutasid kas mõnda kolmandat keelt või oli kodus kasutuses keelekombinatsioon, mis sisaldas ühe keelena ka kas eesti või vene keelt. Küsitluses uuriti ka, milliste teiste keeltega on lastel veel kokkupuuteid. Kuna sellele küsimusele ei olnud kõik õpetajad vastanud, ei pruugi allesitatud andmed kehtida kogu valimi kohta. Kodus ainult eesti keelt kõnelevate laste puhul

mainiti 42 korral vene keelt (45% vastanutest). Kõikidest küsitluses osalenud lastest (välja arvatud need, kes rääkisid juba ise kodus inglise keelt) on 170 lapsel (45% vastanutest) kokkupuude inglise keelega. Lisaks toodi välja veel soome (6), itaalia (2), ukraina (2), hispaania (2), bulgaaria (1), saksa (1), joruba (1) keel. Enamasti oli lastel kokkupuude võõrkeelega koolis või TV/arvuti/raamatute kaudu. Umbes samal hulgal lastel oli kokkupuude võõrkeelega kas sõpradega mängides või õdede-vendade, vanemate või teiste sugulastega koos olles.

Kokkupuude eesti keelega oli kõikidel vene kodukeelega vastanud lastel koolis ning veidi vähem kui ühel viiendikul venekeelsetel vastanutest ka sõpradega mängides. Kodus eesti keelt mitteköneleval lastel oli kool ainsaks eesti keele sisendi saamise kohaks 41% lastest. 13% kodus ainult vene keelt kõnelevatest lastest oli kokkupuude eesti keelega ka õdede-vendade, vanemate või teiste sugulastega suheldes. Alla poolte kodus ainult vene keelt kõnelevatest lastest oli kokkupuude eesti keelega TV, arvuti või raamatute kaudu. Üks kolmandik vastanutest ütles, et neil oli kokkupuude ka muul viisil ning enamasti täpsustati vastust lasteaia või huviringi näol.

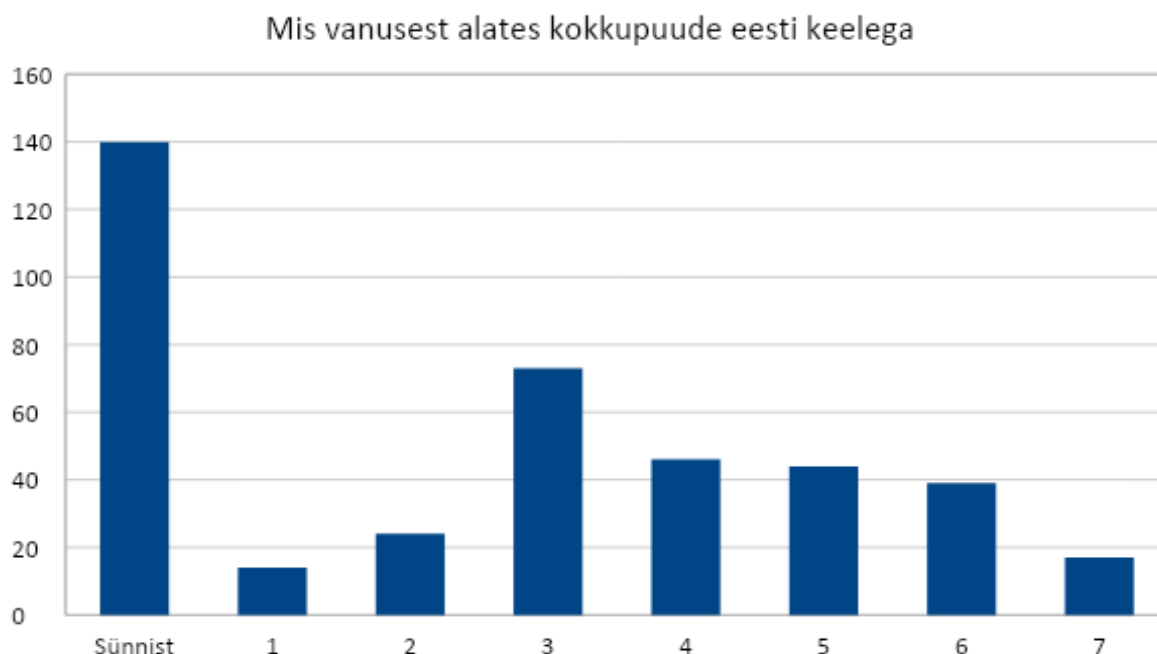
Kui võrrelda kodus ainult vene keelt kõneleva ja kodus nii eesti kui vene keelt kõneleva grupi kokkupuudet eesti keelega (Joonis 1), siis mõlemad grupid puutuvad eesti keelega võrdselt kokku koolis. Ülejäänud vastusevariantide vahel on aga suured käärid. Kuigi kodus ainult vene keelt kõnelevad lapsed puutuvad kõik koolis kokku eesti keelega, siis vaid 19% on neist on kokkupuude eesti keelega ka sõprade näol. Vene-eesti grupi puhul on selliseid lapsi aga pea neli korda rohkem ehk 82%. Vene-eesti kodukeelega lastest on 79% kokkupuude eesti keelega ka sugulaste kaudu, kuid venekeelsetel lastel on selleks 13%. TV, arvutist ja raamatutest saab eesti keelset sisu venekeelsete laste puhul alla poole ehk 40%, samas vene-eesti kakskeelsete laste puhul tarbivad eestikeelset meediat või loevad raamatuid 89%.

Joonis 1. Kodus vene või vene ja eesti keelt kõnelevate laste kokkupuude eesti keelega

Küsitluses uuriti ka, mis vanusest alates on lapsel olnud kokkupuude eesti keelega. Kõikide küsimusele vastanute seast märgiti 140 korral selleks sünnist alates. Enamasti oli sellisel juhul

tegemist eestikeelsetest või vene-eesti peredest pärit lastega. Üheaastasest alates oli kokkupuude 14 lapsel, kaheaastasest alates 24 lapsel, kolmeaastasest alates 73 lapsel, nelja-aastasest alates 46 lapsel, viieaastasest alates 44 lapsel, kuueaastasest alates 39 lapsel ja seitsmeaastasest alates 17 lapsel. Seega hakkavad vene- ja muukeelsetest kodudest pärit lapsed enamasti eesti keelega kokku puutuma lasteaias (Joonis 2).

Joonis 2. Vanuseline jaotus, millal kõikidel vastanutel algas kokkupuude eesti keelega

Laste keeleline areng

Parema ülevaate saamiseks on laste keelelist arengut vaadeldud grupiti: kõigepealt eestikeelne grupp, seejärel venekeelne ja eesti-vene kakskeelne grupp ning kõige lõpus eesti keelt ning kolmandat keelt rääkivad lapsed ja seejärel muud keelekooslused (vastav analüüs esialgu puudub). Venekeelse grupi puhul tuleb ära märkida, et vaatluse all on nende eesti keele ehk mitte nende emakeele oskus. Selle grupi puhul on tegemist suksessiivsete kakskeelsete lastega, kelle teise keele omandamine on alles toimumas. Eesti-vene kakskeelse grupi puhul on samuti vaatluse all ainult üks nende kahest kodusest keelest ehk andmeid koguti vaid nende eesti keele oskuse kohta.

Küsimustiku keelelise arengu osa oli jagatud nelja ossa. Esimeses osas uuriti laste üldise suhtlemisoskuse ja suulise kõne kohta. Selles osas pidi õpetaja vastusena märkima, kas lapsel on see oskus omandatud, see on kujunemisel või puudulik. Küsimused varieerusid sellest, et laps ei oska veel eesti keeles rääkida kuni oskuseni jutustada lühikesi lugusid. Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne oli omakorda jagatud kolme ossa. Kõigepealt puudutasid küsimused räägitu mõistmist ja mida laps oskab kõnelemisel (näiteks mõistab lihtsalt ja seotud juttu, oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust). Seejärel tuli õpetajal hinnata lapse oskust kirjeldada ning lõpuks lapse oskust end väljendada.

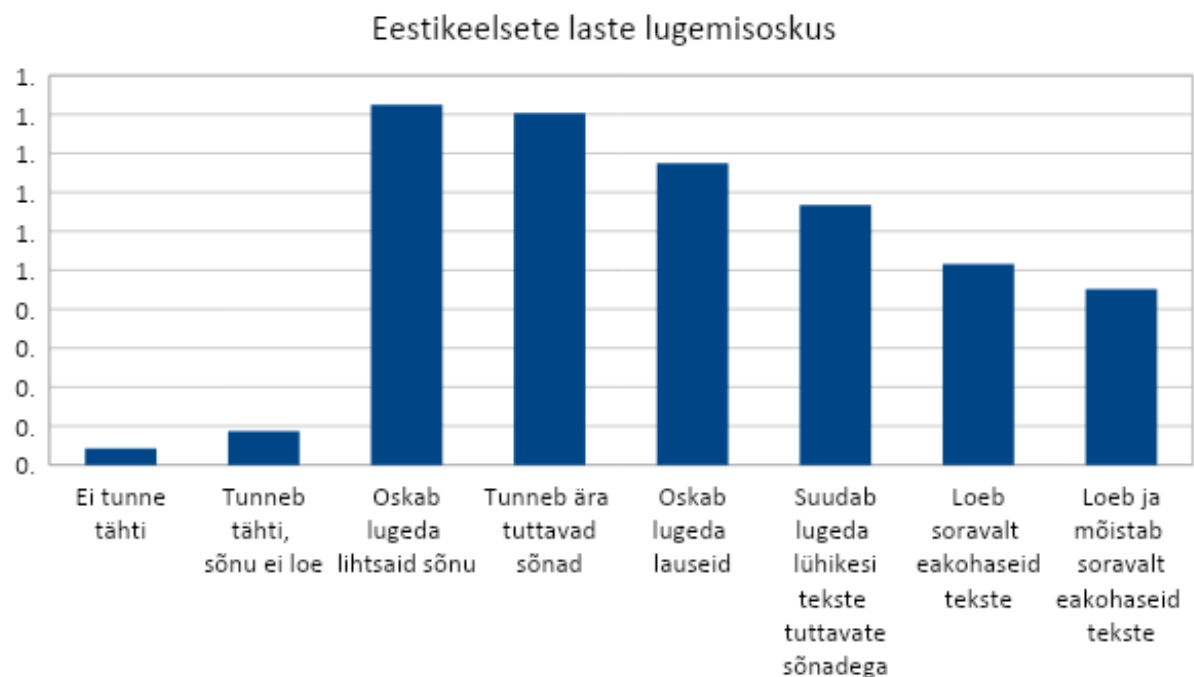
Küsimustiku keelelise arengu teises osas märkis õpetaja vastusena, kas lapsel oli see oskus omandatud või omandamata. Selles osas pidi õpetaja hindama lapse hääldust (kas on probleeme mõne häälikuga, kõne on aksenditu, jne). Samuti tuli hinnata kirjutamis- ja lugemisoskust.

Lugemisoskuse hindamine varieerus sellest, et laps ei tunne tähti kuni selleni, et ta loeb ja mõistab soravalt eakohaseid tekste. Kirjutamisoskuse hindamine jäi vahemikku üksikute tähtede kirjutamise oskusest kuni oskuseni kirjutada lihtne ja lühikene kiri või teade.

Eestikeelne grupp

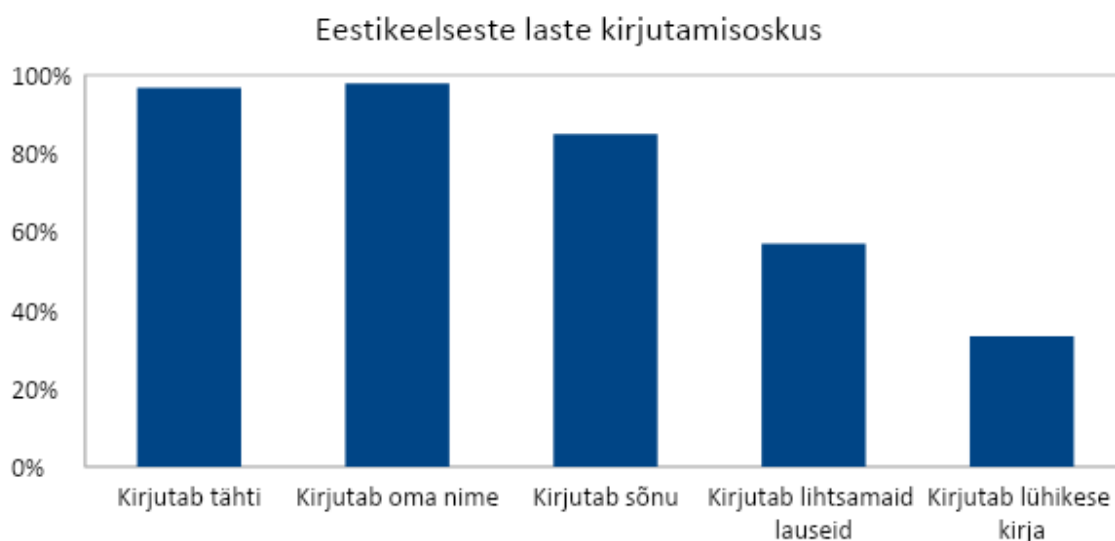
Peaaegu kõik eestikeelsed lapsed olid omandanud suurema osa küsitud oskustest. Kõige rohkem valmistas probleeme aja väljendamine ning lihtsamate lugude jutustamine. Selle oskuse oli omandanud 3/4 lastest. Aja puhul oli ülejäänutel lastel see oskus kujunemisel ning lugude jutustamise oskus oli kujunemisel 15% lastest ja ülejäänutel see oskus puudus. Vastavalt Parmi (2013) tehtud katsetele toimub eesti keele puhul ajakategooria omandamine aktiivselt 4.-7. aastastel lastel ehk osadel 7-aastastel võibki see olla veel kujunemisjärgus. Veel valmistasid raskusi viisi kirjeldamine ning pildi järgi isikute, kohtade, olukordade, olendite, esemete ja silmatorkavamate detailide kirjeldamine. Need oskused olid omandatud umbes 80% eestikeelsetest lastest, ülejäänutel oli see kujunemisel. Väiksemale osale lastest (umbes 13%) valmistas raskusi ka inimese, looma, eseme välimuse väljendamine lihtsate lausetega ning piiratud hulgast sõnadest lihtsamate lausete moodustamine.

Andmetest nähtus ka, et vaid 4% eestikeelsetest lastest ei tunne tähti. 8% tunneb tähti, kuid ei oska veel sõnu kokku lugeda. 9/10 lastest oskab kokku lugeda 1- kuni 2-silbilisi sõnu ning tunnevad tekstis ära tuttavad sõnad. Natuke rohkem kui 3/4 lastest oskab lugeda lauseid. 66% lastest said hakkama lühikese teksti lugemisega, mis sisaldas tuttavaid sõnu. Pooled lapsed loevad soravalt eakohaseid tekste ja 45% lastest ka mõistab neid eakohaseid tekste (Joonis 3).

Joonis 3. Eestikeelsete laste lugemisoskus

Vastavat 96% ja 97% lastest oskavad kirjutada tähti ja oma nime. 85% oskab kirjutada ka sõnu. Üle poolte (57%) saavad hakkama tuttavaid sõnu sisaldavate lihtsamate lausete kirjutamisega. 1/3 oskavad kirjutada lihtsa kirja või teate (Joonis 4).

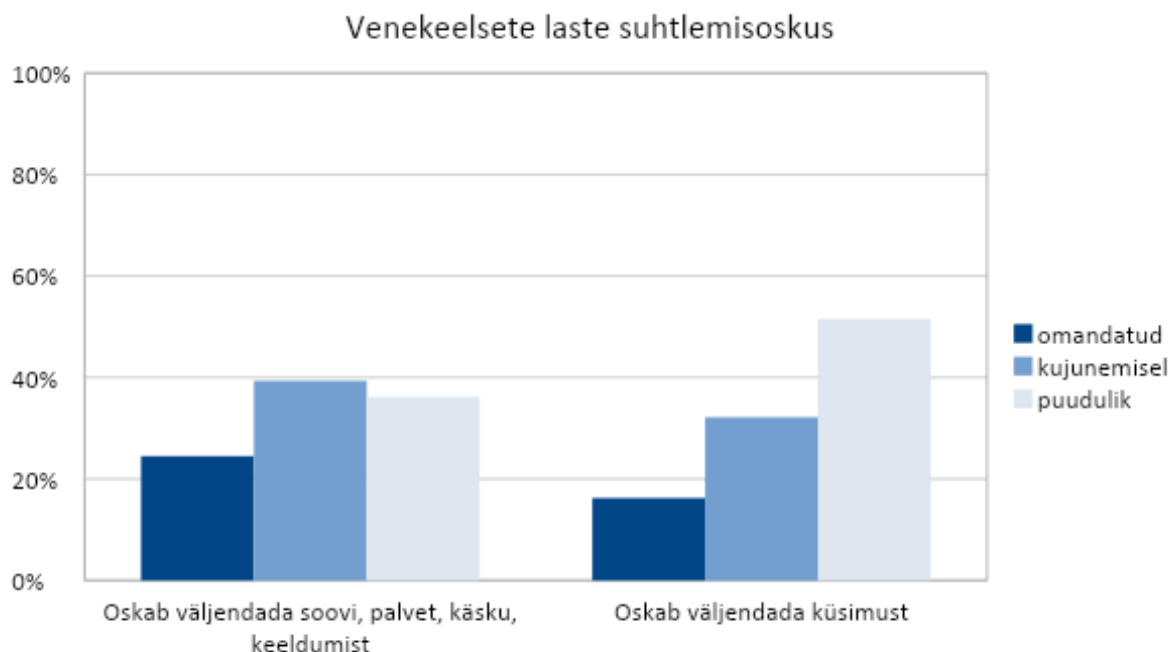
Joonis 4. Eestikeelsete laste kirjutamisoskus

Venekeelne grupp

Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Natuke vähem kui pooled kodus vene keelt kõnelevatest lastest lapsed ei räägi eesti keeles ise või saavad öeldust aru ainult siis, kui see on öeldud väga aeglaselt ja selgelt. Nendest poolte puhul on see oskus kujunemisel ja teisel poolel puudub täiesti (29%). Pea sama palju (ehk umbes pooled) oli neid, kes ei räägi, kuid saavad aru. Samas oli nende seas rohkem neid (40%), kellel on see oskus juba kujunemas, 12% puudus see. Natukene alla poolte venekeelsetest lastest oskas ka viisakusväljendeid ja 47% oli see oskus kujunemisel. Lisaks saavad paljud selle grupi lastest hakkama lihtsamate väljendite või sõnade kordamisega (38% omandatud, 57% kujunemisel).

Ülejäänud oskused olid omandatud vähem kui kolmandikul kodus vene keelt kõnelevatest lastest. Veerandi laste puhul (25%) oli märgitud, et nad mõistavad lühikest ja lihtsat seotud juttu ning natukene üle kolmandiku puhul oli see oskus kujunemisel (34%). Samuti oskab veerand lastest väljendada lihtsal viisil soovi, palvet, käsku, keeldumist (25%) ja 39% on see omandamisel (joonis 5). Viiendik lastest oskab väljendada lihtsate lausetega väidet (21%), 32% on see kujunemisel, aga pea pooltel (47%) see oskus puudub.

Joonis 5. Vene keelt kõnelevate laste suhtlemisoskus

Teised oskused on omandatud alla viiendiku uuritud lastest. Küsimust oskab moodustada 16% lastest, 32% on see oskus kujunemisel (joonis 5). Lihtsamaid lauseid oskab moodustada 15% lastest, see on kujunemisel 38% ja puudub 47%. Samuti oskavad 15% selle grupi lastest väljendada kohta ja 35% on see oskus kujunemisel. 13% oskab kirjeldada ennast ja oma peret ning vastavalt 51% on see oskus kujunemisel ja puudub 36%. 12% saavad hakkama aja ja viisi väljendamisega (kujunemisel on see vastavalt 37% ja 35% lastest). 11% oskab kirjeldada oma vahetut kogemust ja 31% on see oskus kujunemisel.

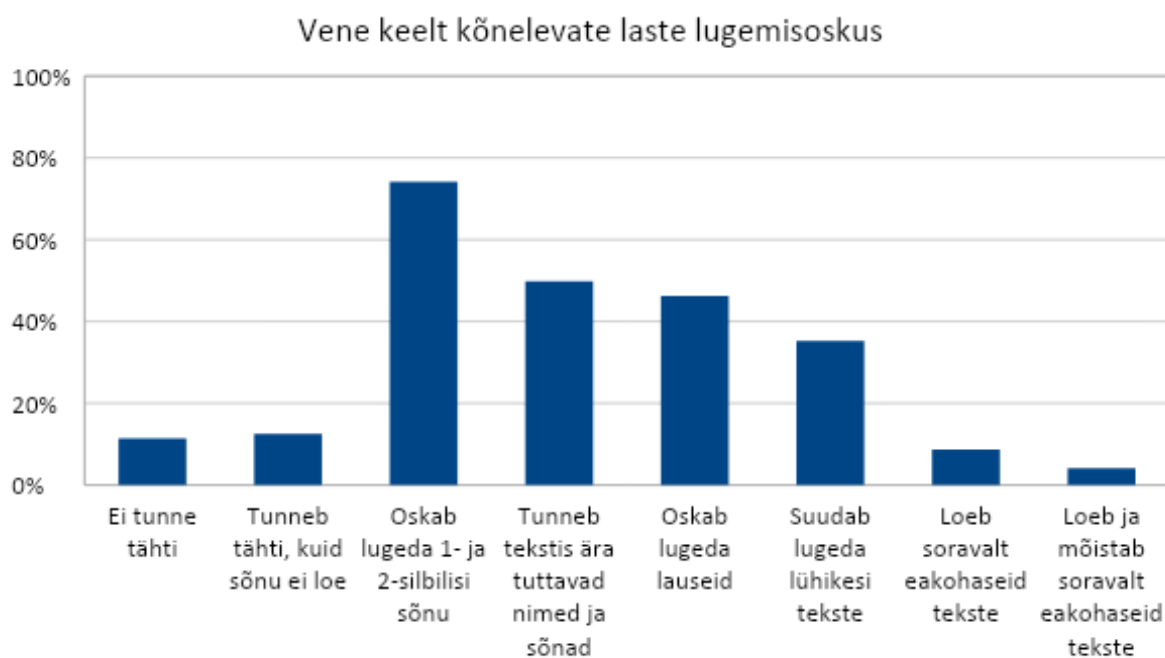
Kõige suuremaid raskusi valmistasid selle grupi lastele pildi järgi isikute, kohtade, olukordade, olendite, esemete ja silmatorkavamate detailide kirjeldamine ning lihtsamate lugude jutustamine. Need oskused olid omandatud vastavalt 6% ja 5% lastest. Kujunemisel oli see vastavalt 47% ja 17% lastest.

Hääldus

Õigesti hääldas kõiki häälikuid 34% vene kodukeelega lastest. 65% hääldavalt selgelt, kuid vajavad tuge mõne hääliku puhul. Ilma märgatava aktsendita rääkis 33% lastest ja täiesti ilma aktsendita 2%.

Lugemine

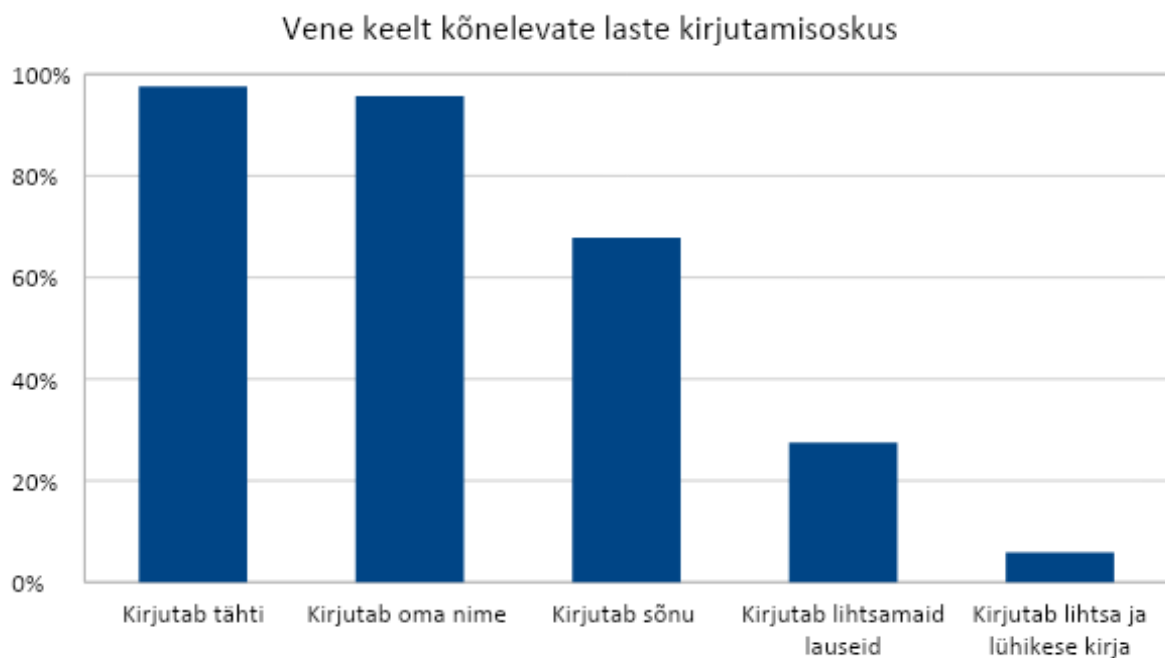
Küsitluse tulemustest ilmnas, et 11% vene kodukeelega lastest ei tunne eesti tähti ja 13% tunnevad kõiki tähti, kuid sõnu ei loe. Seega on venekeelsete laste hulgas pea kolm korda rohkem lapsi, kes ei tunne eesti tähti ja mõnevõrra rohkem lapsi, kes tunnevad küll eesti tähti, kuid sõnu veel ei loe (13% vs 9%). 74% lastest oskavad lugeda lihtsaid 1-2-silbilisi sõnu. Pooled vene kodukeelega lastest tunnevad ära tuttavad nimed ja sõnad (50%) ja pea pooled oskavad lugeda lauseid (46%). 35% lastest suudavad lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad nende jaoks tuttavaid sõnu. Eakohaste tekstide lugemine soravalt ja nende mõistmine olid suurema osa laste jaoks üle jõu käivad. Vaid 9% venekeelsetest lastest oskavad neid lugeda ning vaid 4% mõistavad loetut.

Joonis 5. Venekeelsete laste lugemisoskus

Kirjutamine

Tähti ja oma nime oskavad eesti keeles kirjutada 97% lastest. Sõnade kirjutamine on selge 67% kodus vene keelt kõnelevatest lastest. Tuttavate sõnadega lihtsamaid lauseid oskavad kirjutada 32% lastest. Vaid 7% saab hakkama lühikese ja lihtsa kirja või teate kirjutamisega (joonis 7).

Joonis 6. Venekeelsete laste kirjutamisoskus eesti keeles

Vene-eesti kakskeelne grupp

Üldine suhtlemisoskus ja suuline kõne

Vene-eesti kakskeelsete laste grupis puudusid need lapsed, kes ise ei räägi eesti keelt, kuid väikesel osal (12%) oli see oskus kujunemisel. Samas oli siiski paar last (5%), kes ei räägi, kuid saavad öeldust aru ning väikesel osal oli see oskus kujunemisel (10%). Suurem osa vene-eesti lastest saavad hakkama viisakusväljenditega (90%), kordavad järele lihtsamaid ja lühemaid sõnu (87,5%), oskavad väljendada lihtsamate lausetega palvet, soovi, käsku või keeldumist (79%), mõistavad lühikest juttu (78%) ning oskavad väljendada lihtsate lausetega väidet (78%).

Üle poolte lastest oskab moodustada lihtsamaid lauseid ja küsimust (60%), oskab väljendada kohta (62%) ja kirjeldada ennast ning oma peret (57%). Ligikaudu pooled lastest oskavad eesti keelt piisavalt, et tulla toime igapäevasuhtluses ja kirjeldada oma vahetut kogemust (52%). Vastavalt 32% ja 37% on need oskused veel kujunemisel. Natukese alla poolte kodus vene ja eesti keelt kõnelevatest lastest oskab kirjeldada inimese, looma või eseme välimust (47%) ja 40% on see oskus kujunemisel. 45% selle grupi lastest oskab väljendada kohta (35% kujunemisel). 42% lastest oskab väljendada viisi (47% kujunemisel) ja oskab pildi järgi kirjeldada isikuid, kohti, olukordi, olendeid, esemeid ja silmatorkavaid detaile (40% kujunemisel). Lihtsamate lugude jutustamisega saab hakkama 37% lastest (45% kujunemisel).

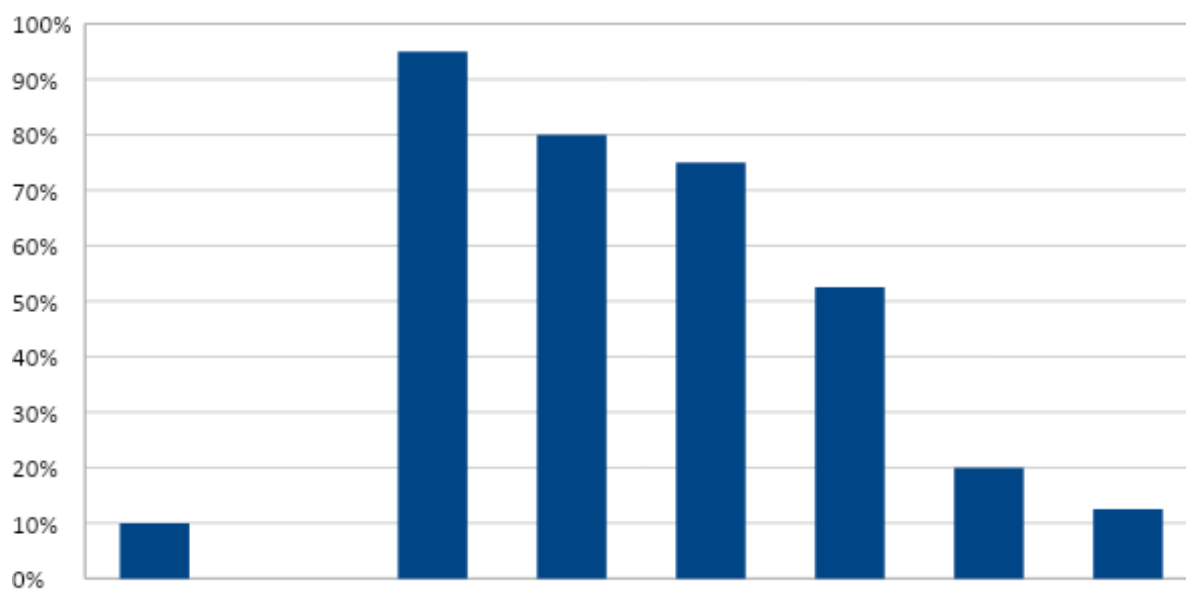
Häälalus

Kodus vene ja eesti keelt kõnelevatest lastest 62% häälavad õigesti kõiki häälikuid ja 42% häälavad üldiselt selgelt, kuid vajavad tuge mõne hääliku puhul. Täiesti ilma aktsendita räägib 22% lastest ja märgatava aktsendiga räägib 30%.

Lugemine

Pea kõik lapsed oskavad eesti keeles lugeda lihtsaid 1-2-silbilisi sõnu (95%). 80% tunneb tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad ning 75% oskab lugeda lauseid. Pooled lapsed (52%) suudavad lugeda eesti keeles lühikesi tekste, mis sisaldavad lapse jaoks tuttavaid sõnu. 20% lastest loeb soravalt eakohaseid tekste ja veel vähem neist ka mõistab neid tekste (12%) (joonis 8).

Vene-eesti laste lugemisoskus

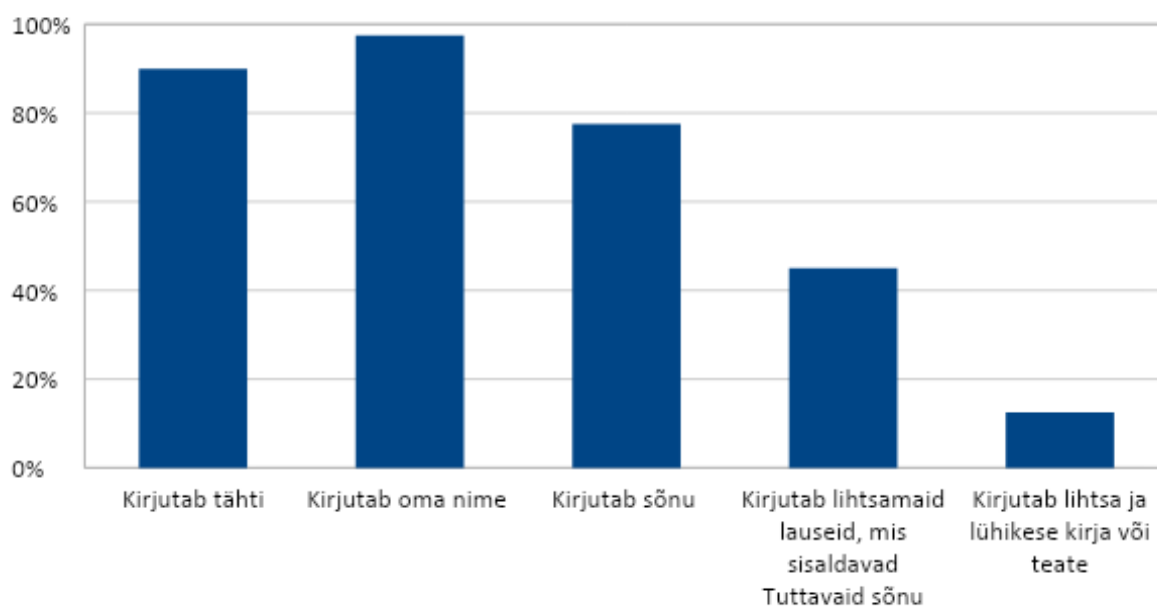

Joonis 7. Kodus vene ja eesti keelt kõnelevate laste lugemisoskus

Kirjutamine

Suurem osa lastest oskab kirjutada eesti keeles tähti (90%) ja oma nime (97%). 77% kirjutab sõnu ja 45% lihtsamaid lauseid, mis sisaldavad tuttavaid sõnu. Vaid vähesed lapsed (12%) saavad hakkama lihtsama kirja või teate kirjutamisega (joonis 9).

Vene-eesti laste kirjutamisoskus

Joonis 8. Kodus vene ja eesti keelt kõnelevate laste lugemisoskus

KOKKUVÕTE

Pilootprojektiga 2020. aastal liitunud koolide eestikeelsete õpetajate hinnangutest laste keeleoskuse kohta selgus, et mitmekeelsetes klassides õppivate laste koduse keelelise kasvukeskkonna järgi võib kogu valimis eristada kolme suuremat rühma lapsi: poolte lastega räägitakse ainult vene keelt, vähem kui neljandik on lapsi, kellega räägitakse kodus ainult eesti keelt (need lapsed, kes käivad samas klassis mitme muukeelse lapsega), neid lapsi, kes kuulevad kodus nii eesti kui ka vene keelt, oli samuti alla neljandiku ning väikese osa moodustasid kirjuma keelepildiga perekonnad. Kokku mainiti keeltena, mida lastega kodus räägitakse, eesti ja vene keelele lisaks veel 16 eri keelt.

Need lapsed, kellega kodus eesti keelt ei räägita, puutuvad eesti keelega kokku peamiselt ainult koolis: kodus eesti keelt mitte kõnelenud lastest oli kool ainsaks eesti keele sisendi saamise kohaks 41% lastest. Seega on koolis saadav keeleline sisend nende laste jaoks äärmiselt oluline. Peaaegu kõik eestikeelsed lapsed olid omandanud suurema osa küsitud keelelistest oskustest: kõige rohkem valmistas probleeme aja väljendamine ning lihtsamate lugude jutustamine (mõlema oskuse oli õpetajate hinnangul omandanud 3/4 lastest).

Kui vaadelda neid lapsi, kes kõnelevad kodus ainult vene keelt, siis selgub, et natuke vähem kui pooled lastest ei räägi eesti keeles ise või saavad öeldust aru ainult siis, kui see on öeldud väga aeglaselt ja selgelt. Umbes pooled lapsed, kes ei räägi eesti keelt, saavad ometi eestikeelset lihtsamast jutust aru. Umbes veerand kodus ainult vene keelt kõnelevatest lastest oskab eesti keeles väljendada lihtsal viisil soovi, palvet, käsku, keeldumist.

Vene-eesti kakskeelsete laste grupis peaaegu puudusid need lapsed, kes ise ei räägi eesti keelt. Samas oli siiski paar last, kes ei rääkinud eesti keelt, kuid sai öeldust aru, ning väikesel osal oli see oskus kujunemisel (10%). Suurem osa vene-eesti kakskeelsetest lastest sai hakkama viisakusväljenditega, oskas korrata järele lihtsamaid ja lühemaid sõnu, väljendada lihtsamate lausetega palvet, soovi, käsku või keeldumist, mõistis lühikest juttu ning oskas väljendada lihtsate lausetega väidet. Lihtsamate lugude jutustamisega sai eesti keeles hakkama 37% eesti-vene kakskeelsetest lastest. Seega oli projektis osalevatest lastest umbes 100 sellist last, kes alustas 2020. aasta sügisel eesti keele õppimist täiesti algusest.

**Lasteaiarühmade laste keeleoskuse hindamine
(2018. aastal alustanud rühm)**

Koostajad: Saskia Kesipaik, Piia Varik, Tiia Õun

ÕPETAJATE HINNANGUD LASTE KEELEOSKUSELE

Üldinfo

Pilootprojekti „Professionaalne eestikeelne õpetaja vene õppekeelelega rühmas“ raames viidi 2020. aastal läbi projektis osalenud lasteaiarühmade laste keeleoskuse hindamine. Laste keeleoskust hindasid pilootprojekti eestikeelsed õpetajad. Käesolev kokkuvõte põhineb selle uurimuse käigus kogutud andmetel. Uurimuses osales kokku 461 last 23-st lasteaiarühmast. Keskmiselt oli igas rühmas 20 last. Uurimuses osalenud lastest on 242 (52,5%) poisid ning 219 (47,5%) tüdrukud (Joonis 1). Õpetajad hindasid, et 10,2%-l lastest on erivajadus.

Hindamise hetkel oli laste keskmiseks vanuseks 66,6 kuud (Tabel 1). Kõige nooremad lapsed olid 43-kuused ning kõige vanemad 93-kuused. Lapsed olid hindamise hetkel projektis osalenud keskmiselt 15,8 kuud ning lapsed olid hindamise hetkel keskmiselt 66,6-kuused. Kokkuvõttes õpetajat epoolt hinnatud lastest oli 3-aastaseid 23, 4-aastaseid 98, 5-aastaseid 131, 6-aastaseid 101 ja 7-aastaseid 35.

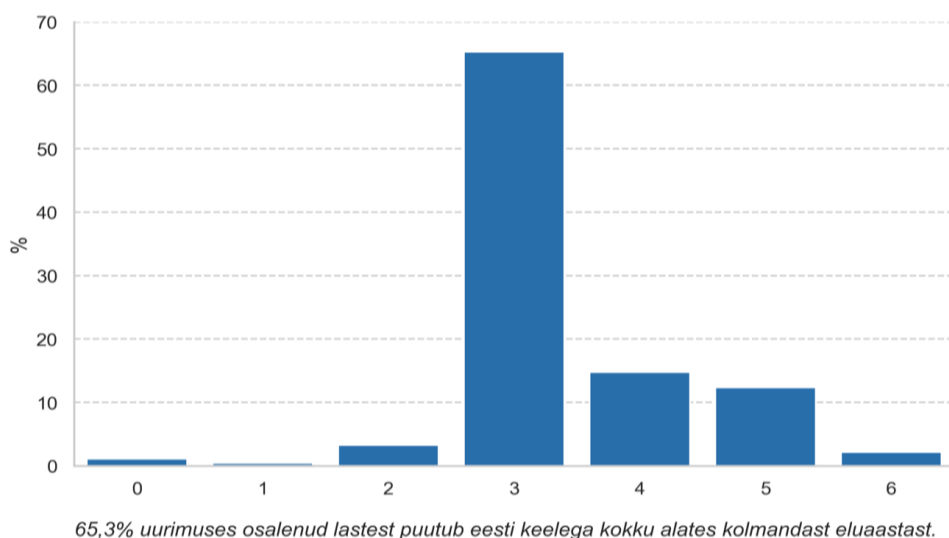
Tabel 1 Lapse vanus hindamisel ning projektis osalemise aeg

	Lapse vanus kuudes hindamise hetkel	Lapse projektis osalemise aeg kuudes
N	388	437
Keskmine	66,6	15,8
Standardhälve	12,0	6,0
Miinimum	43	0
Alumine kvartiil (25%)	58	10
Mediaan (50%)	68	18
Ülemine kvartiil (75%)	75	21
Maksimum	93	26

Keeletaust

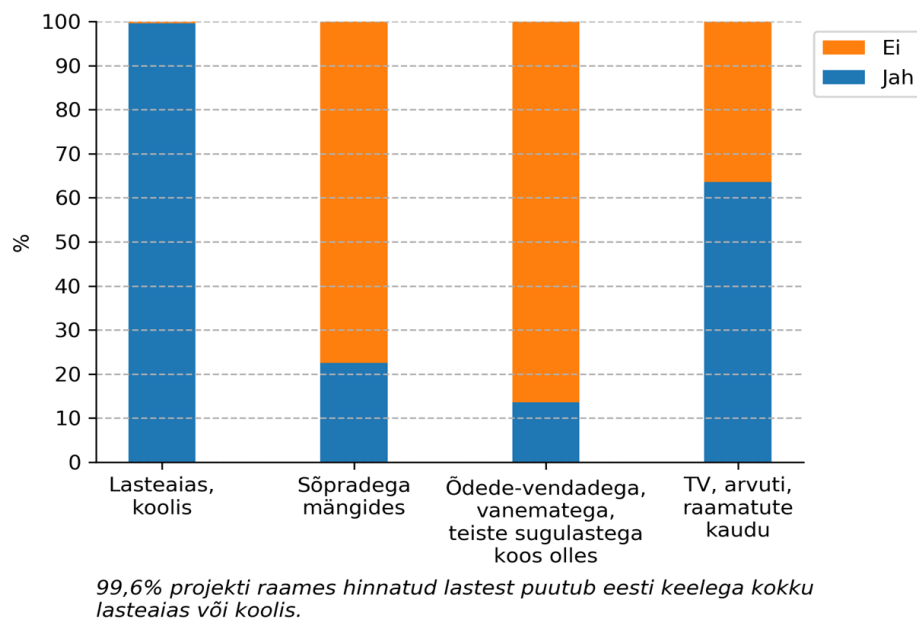
Valdavalt on laste kodukeeleks vene keel. Enam kui 97% laste puhul märgiti, et nende ema või isa suhtleb nendega vene keeles, ning 99,3% lastest räägib ise kodus vene keelt.

Eesti keelega puutub enamus (65,3%) uurimuses osalenud lastest kokku alatest kolmandast eluaastast (Joonis 2). 14,8% lastest puutub eesti keelega kokku alatest neljandast ning 12,4% lastest alates viiendast eluaastast.

Joonis 2. Vanus, millest alates on lapsel kokkupuude eesti keelega

Peaaegu kõik projekti raames hinnatud lastest (99,6%) puutuvad eesti keelega kokku lasteaias või koolis (Joonis 3). 63,5% lastest puutub eesti keelega kokku TV, arvuti ja/või raamatute kaudu, 22,5% sõpradega mängides ning 13,5% pereliikmete või sugulastega koos olles.

Joonis 3. Kokkupuude eesti keelega

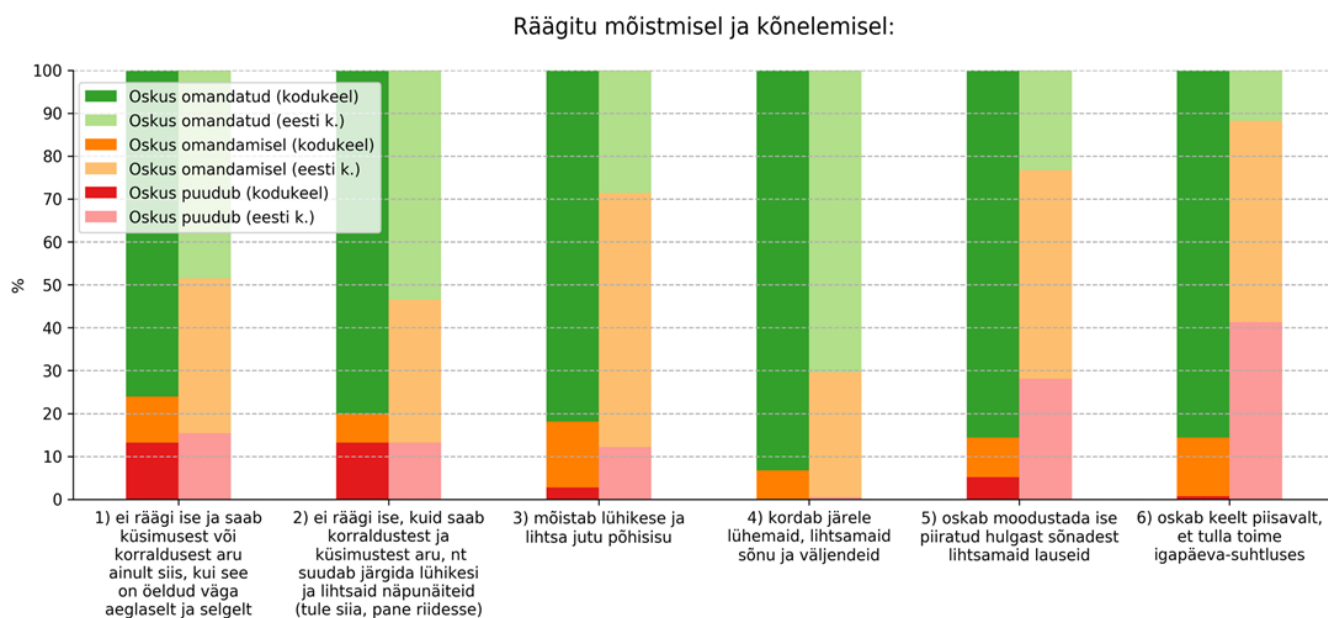
Keeleoskus kodukeeles/emakeeles ning eesti keeles

Uurimuses osalenud laste keeleoskuse hindamisel kasutati hindamislehte, mis sisaldab 32 küsimust. Laste keeleoskust hinnati nende kodukeeles/emakeeles ning eesti keeles. Hindamisel

kasutati 3-pallist hindamisskaalat: 0 – oskus puudub, 1 – oskus kujunemisel, 2 – oskus omandatud. Puuduvad väärtused on järgnevatest analüüsides välja jäetud.

Üldine suhtlusoskus ja suuline kõne

Hindamisleht sisaldab 18 küsimust laste üldise suhtlusoskuse ja suulise kõne kohta. 81,9% projekti raames hinnatud lastest mõistab kodukeeles/emakeeles lühikese ja lihtsa jutu põhisisu (Joonis 4). 28,6% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 93,2% lastest oskab kodukeeles/emakeeles korrata järele lühemaid, lihtsamaid sõnu ja väljendeid. Eesti keeles on sama oskuse omandanud 70,3% lastest. 85,6% lastest oskab kodukeeles/emakeeles moodustada piiratud hulgast sõnadest lihtsamaid lauseid. 23,3% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 85,6% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeelt/emakeelt piisavalt, et tulla toime igapäeva-suhtluses. 11,8% neist on omandanud selle oskuse eesti keeles.

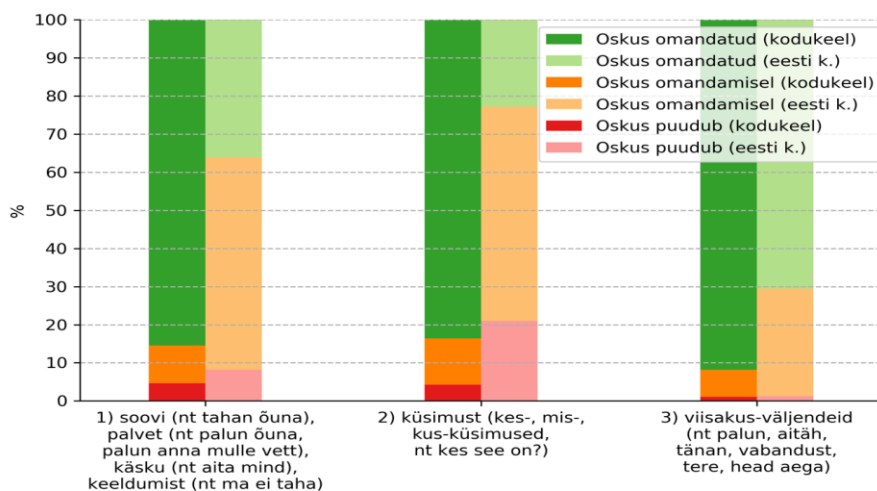

85,6% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeelt/emakeelt piisavalt, et tulla toime igapäeva-suhtluses. 11,8% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Joonis 4. Üldine suhtlusoskus ja suuline kõne (1)

85,4% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles väljendada lihtsate lausetega soovi, palvet, käsku, keeldumist (Joonis). 36,1% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 83,6% lastest oskab kodukeeles/emakeeles väljendada küsimust (kes-, mis-, kus-küsimused, nt kes see on?). Eesti keeles on sama oskuse omandanud 22,8% lastest. 91,8% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles väljendada viisakus-väljendeid (nt palun, aitäh, tänan, vabandust, tere, head aega). 70,6 % neist on omandanud selle oskuse eesti keeles.

Räägitu mõistmisel ja kõnelemisel oskab väljendada lihtsate lausetega:

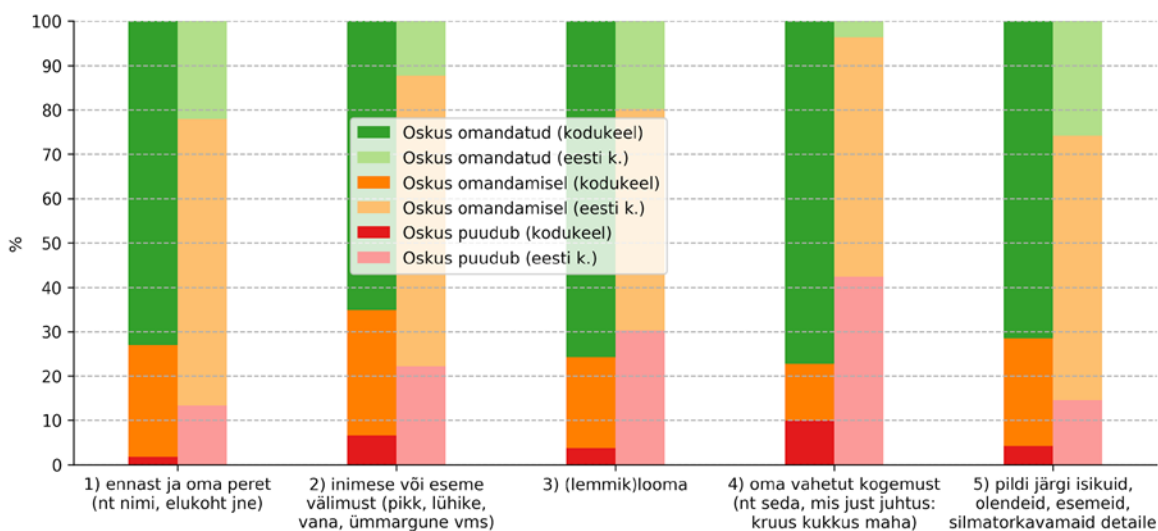

85,4% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles väljendada soovi, palvet, käsku, keeldumist. 36,1% lastest on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Joonis 5. Üldine suhtlusoskus ja suuline kõne (2)

73,1% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjeldada ennast ja oma peret (Joonis 6). 22,1% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 65,1% lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjeldada inimese või eseme välimust (pikk, lühike, vana, ümmargune vms). Eesti keeles on sama oskuse omandanud 12,3% lastest. 75,7% lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjeldada (lemmik)looma. 19,7% neist on omandanud oskuse eesti keeles. 77,3% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjeldada oma vahetut kogemust. 3,6% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 71,5% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjeldada pildi järgi isikuid, olendeid, esemeid, silmatorkavaid detaile. 25,8% neist on omandanud selle oskuse eesti keeles.

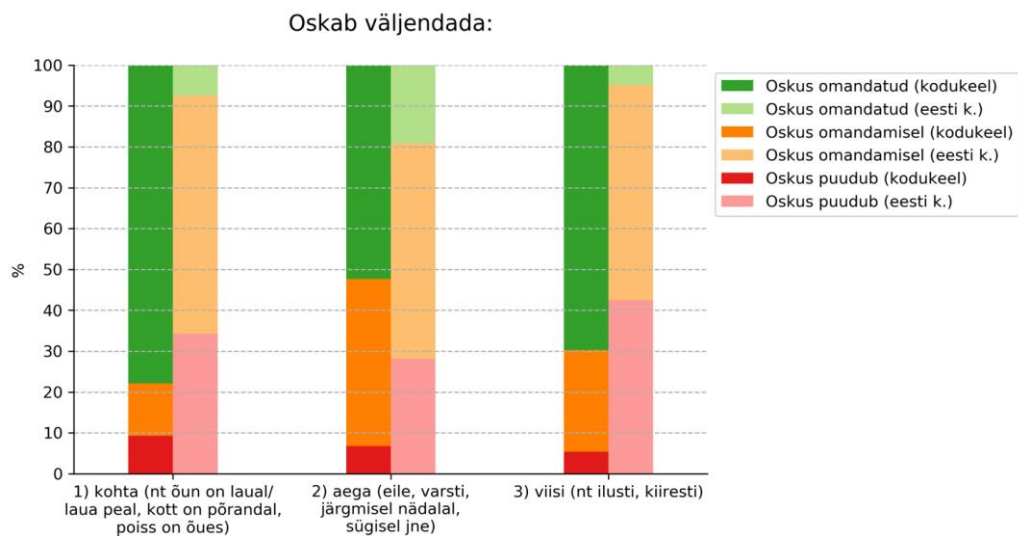
Oskab kirjeldada:

73,1% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjeldada ennast ja oma peret. 22,1% lastest on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Joonis 6. Üldine suhtlusoskus ja suuline kõne (3)

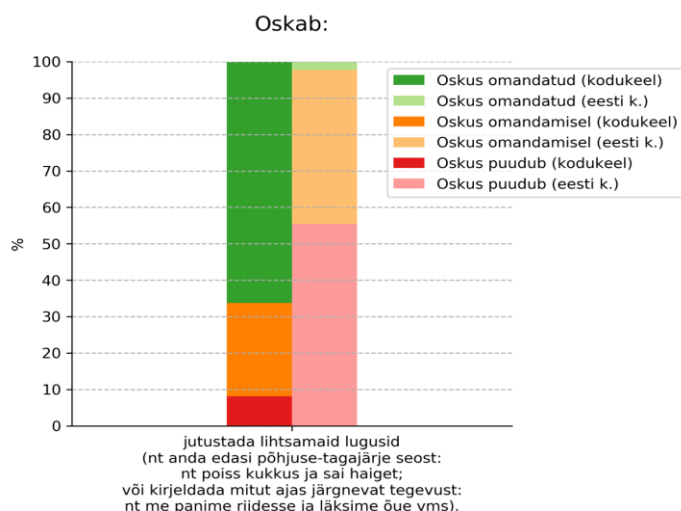
77,9% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles väljendada kohta (Joonis 7). 7,4% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 52,3% lastest oskab kodukeeles väljendada aega (eile, varsti, järgmisel nädalal, sügisel jne). Eesti keeles on sama oskuse omandanud 19,2% lastest. 69,8% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles väljendada viisi (nt ilusti, kiiresti). 4,9% neist on omandanud selle oskuse eesti keeles.

77,9% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles väljendada kohta.
7,4% lastest on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Joonis 7. Üldine suhtlusoskus ja suuline kõne (4)

66,2% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles jutustada lihtsamaid lugusid (nt anda edasi põhjuse-tagajärje seost: poiss kukkus ja sai haiget; või kirjeldada mitut ajas järgnevat tegevust: me panime riidesse ja läksime õue vms) (Joonis 8). 2,3% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles.

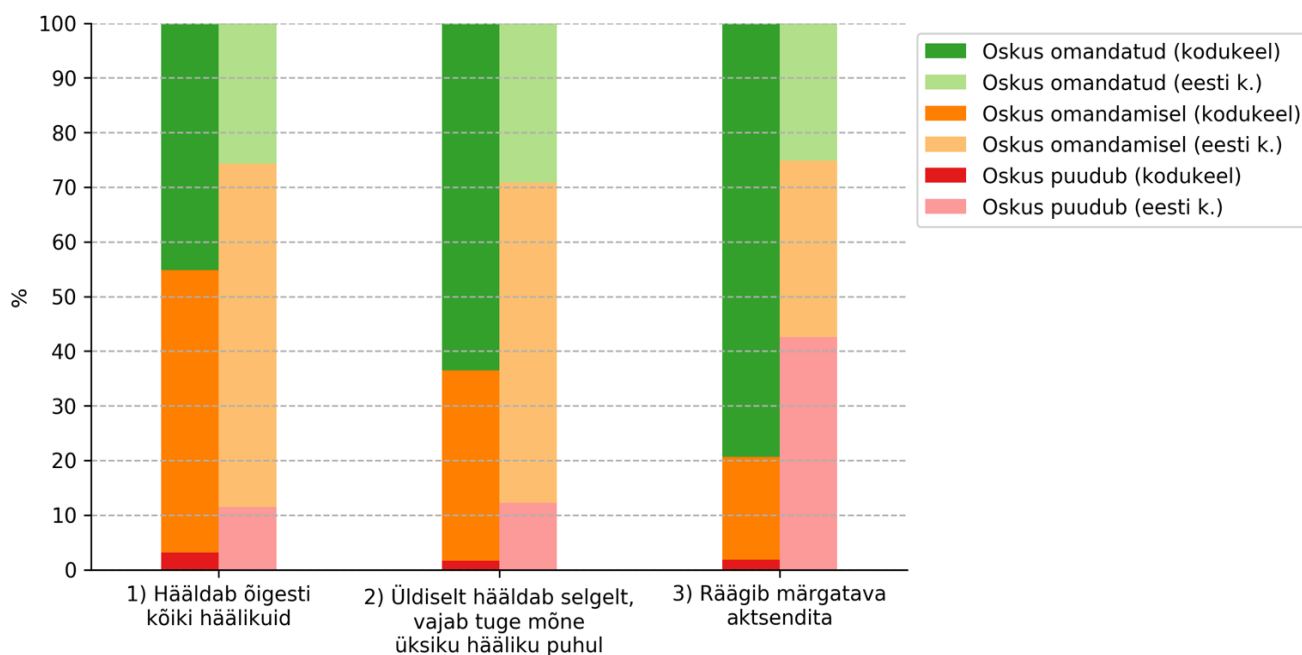

66,2% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles jutustada lihtsamaid lugusid. 2,3% lastest on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Joonis 8. Üldine suhtlusoskus ja suuline kõne (5)

Häädus

Hindamisleht sisaldas 3 küsimust laste häädusoskuse kohta. 45,1% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles häädada õigesti kõiki häälikuid (Joonis 10). 25,7% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 63,5% projekti raames hinnatud laste puhul märgiti, et nad on kodukeeles/emakeeles omandanud oskuse „Üldiselt häädab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul“. Eesti keeles on selle oskuse omandanud 29,2% lastest. 79,4% projekti raames hinnatud lastest räägib kodukeeles/emakeeles märgatava aktsendita. 25,1% lastest on omandanud selle oskuse eesti keeles.

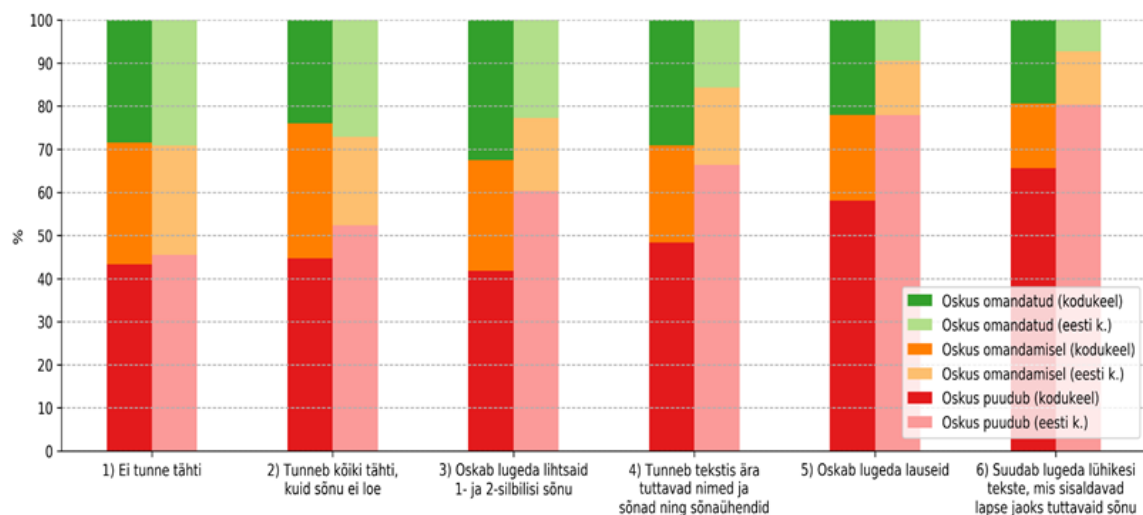

45,1% projekti raames hinnatud lastest oskab häädada õigesti kõiki häälikuid.
25,7% lastest on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Joonis 10. Häädus

Lugemine

Hindamisleht sisaldab 6 küsimust laste lugemisoskuse kohta. 32,5% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu (Joonis 11). 22,8% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 29,1% projekti raames hinnatud lastest tunneb kodukeeles/emakeeles tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad ning sõnaühendid. 15,7% lastest on omandanud selle oskuse eesti keeles. 22% lastest oskab kodukeeles/emakeeles lugeda lauseid. 9,5% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 19,4% projekti raames hinnatud lastest suudab kodukeeles/emakeeles lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad nende jaoks tuttavaid sõnu. 7,3% lastest on omandanud selle oskuse eesti keeles.

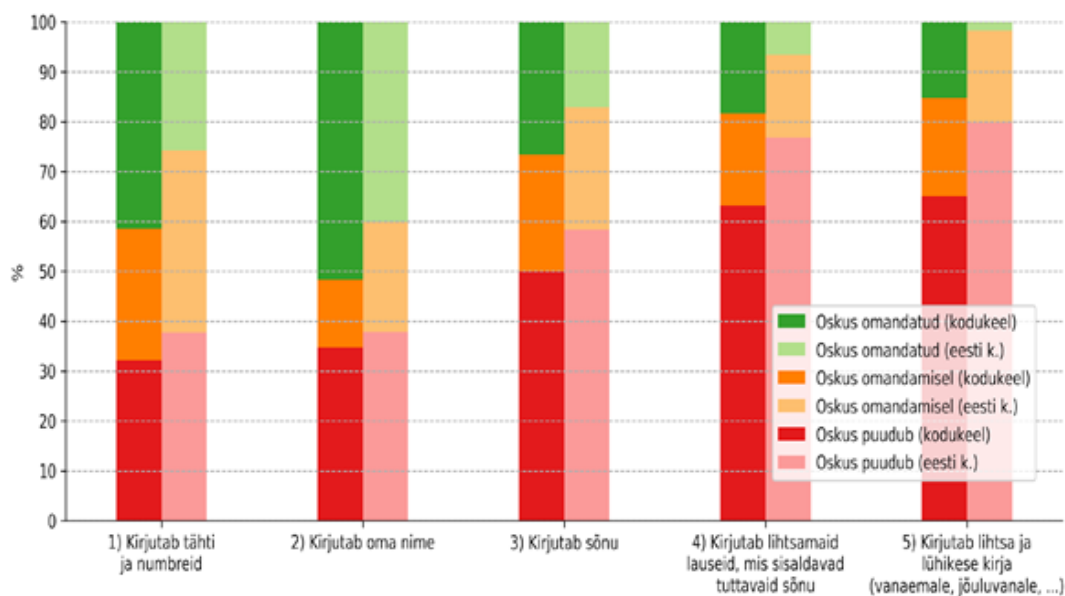

22% projekti raames hinnatud lastest oskab lugeda lauseid. 9,5% lastest on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Joonis 11. Lugemine

Kirjutamine

Hindamisleht sisaldab 5 küsimust laste kirjutamisoskuse kohta. 41,4% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjutada tähti ja numbreid (Joonis 12). 25,8% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 51,6% lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjutada oma nime. Eesti keeles on sama oskuse omandanud 40,1% lastest. 26,6% lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjutada sõnu. 17,1% neist on omandanud sama oskuse eesti keeles. 18,4% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjutada lihtsamaid lauseid, mis sisaldavad tuttavaid sõnu. 6,6% lastest on omandanud selle oskuse eesti keeles. 15,3% projekti raames hinnatud lastest oskab kodukeeles/emakeeles kirjutada lihtsa ja lühikese kirja. 1,7% lastest on omandanud selle oskuse eesti keeles.

41,4% projekti raames hinnatud lastest oskab kirjutada tähti ja numbreid. 25,8% lastest on omandanud sama oskuse eesti keeles.

Keskmine hinnang kodukeele ja eesti keele oskusele

Laste üldise keeleoskuse analüüsimiseks on arvatud kodukeele oskuse ning eesti keele oskuse keskmised hinnangud. Keskmised hinnangud on arvatud ainult nende laste lõikes, kelle kohta on hindamisleht täidetud vähemalt 25 küsimuse/oskuse osas. Kodukeele/emakeele oskuse keskmine hinnang on arvatud 429 lapse puhul (93% valimist). Eesti keele oskuse keskmine hinnang on arvatud 391 lapse puhul (85%). Lisaks on iga hindamislehel oleva küsimuse puhul arvatud erinevus kodukeele hinnangu ning eesti keele hinnangu vahel. Keskmine erinevus on arvatud nende laste lõikes, kelle puhul on teada vähemalt 25 hinnangute paari kodukeel-eesti keel (388 last, 84% valimist). Keskmine erinevus on positiivne juhul, kui lapse kodukeele/emakeele oskust hinnati paremaks tema eesti keele oskusest. Erinevus on negatiivne, kui lapse eesti keele oskust hinnati paremaks, ning erinevus on null kui lapse kodukeele/emakeele oskust hinnati samaväärselt tema eesti keele oskusega.

Keskmine hinnang laste kodukeele/emakeele oskusele on 1,4 punkti (Tabel 2). Laste eesti keele oskust hinnati keskmiselt 0,8 punktiga. Keskmiselt hinnati laste kodukeele oskust 0,6 punkti võrra kõrgemalt kui nende eesti keele oskust.

Tabel 2. Keskmised hinnangud kodukeel/eestikeel

	Keskmine hinnang kodukeel/emakeel	Keskmine hinnang eesti keel	Keskmine hinnangute erinevus (kodukeel-eesti keel)
N	429	391	388
Keskmine	1,4	0,8	0,6
Standardhälve	0,4	0,4	0,3
Miinumum	0,1	0	-0,3
Alumine kvartiil (25%)	1,2	0,6	0,4
Mediaan (50%)	1,4	0,8	0,6
Ülemine kvartiil (75%)	1,8	1,1	0,8
Maksimum	2	1,9	1,5

Projekti raames hinnatud laste eesti keele oskust hinnati keskmiselt 0,8 punktiga.

Keeleoskuse seos taustatunnustega

Järgnevalt on analüüsitud keskmisi hinnanguid laste taustatunnuste lõikes. Keskmiste hinnangute analüüsimisel on kasutatud t-testi ning Spearmani korrelatsiooni.

Soo ning keskmiste hinnangute vahel statistiliselt olulist seost ei ilmnenud (Tabel 3). Samuti puudub statistiliselt oluline erinevus erivajadusega ning erivajaduseta lastele antud keskmiste hinnangute vahel.

Tabel 3. Keskmised hinnangud soo ja erivajaduse lõikes

		Keskmine hinnang kodukeel/emakeel			Keskmine hinnang eesti keel			Keskmine erinevus (kodukeel-eesti k.)		
		N	Keskmine	Stand. hälve	N	Keskmine	Stand. hälve	N	Keskmine	Stand. hälve
Sugu	Poisid	215	1,50	0,39	195	0,85	0,47	193	0,61	0,32
	Tüdrukud	187	1,45	0,37	169	0,82	0,41	168	0,61	0,25
	t-väärtus	1,264			0,669			0,267		
	p-väärtus	0,207			0,504			0,789		
Erivajadus	Ei	317	1,48	0,38	284	0,83	0,46	282	0,62	0,31
	Jah	46	1,43	0,50	40	0,86	0,51	40	0,54	0,23
	t-väärtus	0,652			-0,424			1,579		
	p-väärtus	0,517			0,672			0,115		

Keskmiselt on nii poiste kui tüdrukute kodukeele/emakeele oskust hinnatud 0,61 punkti võrra kõrgemalt kui nende eesti keele oskust.

Kokkupuutel eesti keelega ilmnes statistiliselt oluline seos kõikide keskmiste näitajatega. Laste seas, kes puutuvad eesti keelega kokku sõpradega mängides, on nii keskmine hinnang eesti keele oskusele (1,17 punkti) kui ka keskmine hinnang kodukeele/emakeele oskusele (1,69 punkti) kõrgem kui nende laste seas, kes ei puutu sõpradega mängides eesti keelega kokku (vastavalt 0,75 ja 1,43 punkti) (Tabel 4). Erinevus kodukeele ja eesti keele oskuse vahel on väiksem (seega mõlema keele tase ühtlasem) laste seas, kes puutuvad sõpradega mängides eesti keelega kokku, kui nende seas, kes ei puutu eesti keelega sel moel kokku (0,49 punkti vs 0,64 punkti).

Laste seas, kes puutuvad eesti keelega kokku õdede-vendadega, vanematega või teiste sugulastega koos olles, on samuti keskmine hinnang eesti keele oskusele (1,14 punkti) ja keskmine hinnang kodukeele/emakeele oskusele (1,68 punkti) kõrgem ning erinevus kodukeele ja eesti keele oskuse vahel väiksem (0,51 punkti) kui laste seas, kes ei puutu eesti keelega pere kaudu kokku (vastavalt 0,79, 1,45 ja 0,63 punkti).

Ka laste seas, kes puutuvad eesti keelega kokku TV, arvuti ja/või raamatute kaudu, on keskmine hinnang eesti keele oskusele (0,93 punkti) ja keskmine hinnang kodukeele/emakeele oskusele (1,52 punkti) kõrgem kui nende seas, kes ei puutu eesti keelega sel moel kokku (vastavalt 0,71 ja 1,42 punkti). Erinevus kodukeele ja eesti keele oskuse vahel on esimeste seas taas väiksem kui nende seas, kes ei puutu TV, arvuti ja/või raamatute kaudu eesti keelega kokku (0,56 punkti vs 0,68 punkti).

Tabel 4. Keskmiste hinnangute seos kokkupuutega eesti keelega

Kokkupuude eesti keelega:		Keskmine hinnang kodukeel/emakeel			Keskmine hinnang eesti keel			Keskmine hinnangute erinevus (kodukeel-eesti k.)		
		N	Keskmine	Stand. hälve	N	Keskmine	Stand. hälve	N	Keskmine	Stand. hälve
sõpradega mängides	Ei	327	1,43	0,37	289	0,75	0,42	288	0,64	0,29
	Jah	75	1,69	0,37	75	1,17	0,39	73	0,49	0,22
	t-väärtus	-5,443			-7,898			4,966		
	p-väärtus	0,000			0,000			0,000		
õdede-vendadega/ vanematega/teiste sugulastega koos olles	Ei	349	1,45	0,37	313	0,79	0,43	310	0,63	0,29
	Jah	53	1,68	0,38	51	1,14	0,42	51	0,51	0,24
	t-väärtus	-4,240			-5,481			2,596		
	p-väärtus	0,000			0,000			0,010		
TV/arvuti/raamatute kaudu	Ei	165	1,42	0,31	146	0,71	0,31	145	0,68	0,30
	Jah	237	1,52	0,42	216	0,93	0,50	216	0,56	0,27
	t-väärtus	-2,741			-5,242			3,712		
	p-väärtus	0,006			0,000			0,000		

Keskmiselt on laste, kes puutuvad eesti keelega kokku sõpradega mängides, kodukeele oskust hinnatud 0,49 punkti võrra kõrgemalt kui nende eesti keele oskust. Kodukeele ja eesti keele oskuse hinnangute erinevus on nende hulgas statistiliselt olulisel määral ($p < 0,001$) väiksem kui laste seas, kes sel moel eesti keelega kokku ei puutu (0,64 punkti).

Seega on kokkupuude eesti keelega eesti keele oskusega positiivselt seotud. Samuti on kokkupuude eesti keelega positiivselt seotud laste kodukeele/emakeele oskusega.

⊕ Tabel 5: Korrelatsioonid taustatunnuste vahel

	Vanus, millest alates puutub laps eesti keelega kokku		Lapse vanus kuudes hindamise hetkel		Lapse projektis osalemise aeg kuudes		Sugu (poiss=0, tüdruk=1)		Erivajadus (ei=0, jah=1)		Kokkupuude eesti keelega: sõpradega mängides (ei=0, jah=1)		Kokkupuude eesti keelega: perega koos olles (ei=0, jah=1)		Kokkupuude e. k.: TV/arvuti/raamatute kaudu (ei=0, jah=1)	
	N	p	N	p	N	p	N	p	N	p	N	p	N	p	N	p
Vanus, millest alates puutub laps eesti keelega kokku	43 1	1														
Lapse vanus kuudes hindamise hetkel	36 1	0,531**	36 4	1												
Lapse projektis osalemise aeg kuudes	40 7	-0,02	36 4	0,287**	41 0	1										
Sugu (poiss=0, tüdruk=1)	43 1	-0,075	36 4	-0,121**	41 0	-0,04	434 1									
Erivajadus (ei=0, jah=1)	39 1	-0,05	32 4	0,066	37 0	0,088	394 -0,025	39 4	1							
Kokkupuude eesti k.: sõpradega mängides (ei=0, jah=1)	43 0	-0,036	36 1	0,264**	40 7	0,326**	431 0,067	39 1	0,223**	43 1	1					
Kokkupuude eesti k.: perega koos olles (ei=0, jah=1)	43 0	-0,106**	36 1	0,13**	40 7	0,168**	431 -0,027	39 1	0,235**	43 1	0,382**	43 1	1			
Kokkupuude eesti k.: TV/arvuti/raamatute kaudu (ei=0, jah=1)	42 7	0,039	35 8	-0,001	40 4	-0,12**	428 0,023	38 8	0,14***	42 8	0,169**	42 8	0,241**	428 1		

p = Spearmani korrelatsioonikordaja

p<0,05; *p<0,01

Kokkupuude eesti keelega sõpradega mängides ning lapse vanus hindamise hetkel on omavahel positiivses korrelatsioonis (Spearmani korrelatsioonikordaja=0,264; olulisustõenäosus<0,01).

Tabelis 5 on välja toodud korrelatsioonid erinevate taustatunnuste vahel. Tabelist nähtub, et kokkupuude eesti keelega sõprade või pere kaudu on positiivselt seotud lapse vanusega hindamise hetkel (kuigi korrelatsioon on suhteliselt nõrk, on see statistiliselt oluline). Seega, mida vanem laps, seda suurem on tõenäosus, et ta puutub kokku eesti keelega pere või sõpradega koos olles.

Statistiliselt oluline positiivne seos ilmnes ka eesti keelega sõprade või pere kaudu kokkupuutumise ning lapse projektis osalemise aja vahel. Lapsed, kes on projektis osalenud kauem, puutuvad enam eesti keelega kokku pere või sõpradega koos olles kui lapsed, kes on projektis osalenud vähem aega. Siinkohal tuleb märkida, et lapse vanus hindamise hetkel ning lapse projektis osalemise aeg on omavahel positiivses korrelatsioonis, mistõttu välja toodud seose taga võib taas peituda vanuse mõju. Samuti on vanusega hindamise hetkel seotud sugu ning vanus, millest alates puutub laps eesti keelega kokku: projekti raames hinnatud tüdrukud on nooremad kui poisid ning mida vanem laps, seda hilisemas eas on ta eesti keelega kokku puutunud.

See-eest ilmnes nõrk, kuid statistiliselt oluline negatiivne seos kokkupuude eesti keelega TV, arvuti ja/või raamatute kaudu ning projektis osalemise aja vahel. Lapsed, kes on projektis osalenud kauem, on vähemal määral sel moel eesti keelega kokku puutunud kui lapsed, kes on projektis osalenud lühemat aega. See on mõnevõrra üllatav tulemus ning viitab võimalikule varjatud tunnuste mõjule. Keskmine hinnang eesti keele oskusele on positiivselt seotud lapse vanusega, lapse projektis osalemise ajaga ning vanusega, millest alates puutub laps eesti keelega kokku. Mida vanem laps, mida kauem on laps projektis osalenud ning mida hilisemas eas on laps eesti keelega kokku puutunud, seda kõrgemalt on tema eesti keele oskust hinnatud (Tabel 6). Samuti on vastavad näitajad positiivselt seotud lapse kodukeele oskusega. Tabelist 6 nähtub ühtlasi, et mida kõrgem on hinnang kodukeele/emakeele oskusele, seda kõrgem on hinnang eesti keele oskusele.

✚ Tabel 6: Korrelatsioonid keskmiste hinnangute ning taustatunnuste vahel

	Vanus, millest alates puutub laps eesti keelega kokku		Lapse vanus kuudes hindamise hetkel		Lapse projektis osalemise aeg kuudes		Keskmine hinnang kodukeel/emakeel		Keskmine hinnang eesti keel		Keskmine hinnangute erinevus (kodukeel-eesti keel)	
	N	p	N	p	N	p	N	p	N	p	N	p
Vanus, millest alates puutub laps eesti keelega kokku	43 1	1										
Lapse vanus kuudes hindamise hetkel	36 1	0,531***	36 4	1								
Lapse projektis osalemise aeg kuudes	40 7	-0,02	36 4	0,287***	41 0	1						
Keskmine hinnang kodukeel/emakeel	40 1	0,399***	35 6	0,666***	40 2	0,32***	402 1					
Keskmine hinnang eesti keel	36 3	0,471***	33 8	0,75***	36 4	0,297***	361 0,762***	36 4	1			
Keskmine hinnangute erinevus (kodukeel-eesti k.)	36 0	-0,184***	33 5	-0,369***	36 1	-0,028	361 0,036	36 1	-0,549***	361 1		

p = Spearmani korrelatsioonikordaja

p<0,05; *p<0,01

Lapse vanus hindamise hetkel ning keskmine hinnang eesti keele oskusele on omavahel tugevas positiivses korrelatsioonis (Spearmani korrelatsioonikordaja=0.75. olulisustõenäosus<0.01).

Keskmine hinnangute erinevus kodukeele ja eesti keele oskuse vahel on negatiivselt seotud nii vanusega kui ka hinnanguga eesti keele oskusele. Seega, mida vanem laps ning mida kõrgem on keskmine hinnang lapse eesti keele oskusele, seda sarnasem on tema keeleoskuse tase kodukeeles ning eesti keeles.

Mõnevõrra nõrgem negatiivne seos ilmnes ka hinnangute erinevuse ning vanuse vahel, millest alates laps eesti keelega kokku puutub - laste puhul, kes puutuvad eesti keelega kokku hilisemas eas, on kodukeele oskus ning eesti keele oskus ühtlasema tasemega kui nende seas, kes puutuvad eesti keelega kokku varasemas eas.

Laste keeleoskuse võrdlus vanusegrupiti

Järgnevalt esitatakse laste vanusegruppide lõikes laste keeleoskuse tulemused, kus õpetajad hindasid lapse oskusi hindamislehe alusel nii lapse kodukeeles kui eesti keeles kui teises keeles.

3-aastased lapsed

Õpetajate hinnangud laste oskustele on esitatud Lisas 5 oskuste võrdlusena kodukeele ja eesti keele kui teise keele osas. Kodukeele oskuste osas hindasid õpetajad omandatuks enam teksti mõistmise ja rääkimisega ja eneseväljendusega seotud oskusi, näiteks on õpetajate hinnangul enamus lastest omandanud järgnevad oskused - *oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust* (87,0%), *oskab väljendada lihtsate lausetega viisakusväljendeid* (87,0%), *kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid* (82,6%), räägib märgatava aktsendita (82,6%). Puudu olevateks hinnati lugemise ja kirjutamisega seotud oskusi. Eesti keele oskuse puhul hindasid õpetajad, et laste enamus keeleoskusi on omandamisel. Omandatuks peeti üksikuid oskusi alla poolte laste puhul, näiteks 47,8% laste puhul hinnati omandatuks oskust *kordab järele lühemaid sõnu ja väljendeid*, 39,1% lastest *ei räägi ise, kuid saab aru korraldustest*, 26%

lastest oskab väljendada end lihtsate lausetega. Enamusele lugemise ja kirjutamisega seotud oskustele andsid õpetajad hinnangu „oskus puudub“.

4-aastased lapsed

Õpetajate hinnangud laste oskustele on esitatud Lisas 6 oskuste võrdlusena kodukeele ja eesti keele kui teise keele osas. Kodukeele oskuste osas hindasid õpetajad omandatuks üle pooltel lastel räägitu mõistmise ja kõnelemisega seotud oskusi. Õpetajate hinnangul on enamus lastest omandanud oskused - *oskab väljendada lihtsate lausetega viisakusväljendeid* (86,7%), *ei räägi ise, kuid saab korraldustest ja küsimustest aru* (81,6%), *kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid* 86,7%, *oskab väljendada kohta* 77,6%. Enamus lastel hindasid õpetajad kodukeeles puuduvaks kirjutamise ja lugemisega seonduvaid oskusi. Eesti keele kui teise keele puhul hinnati ligi pooltel lastel omandatuks järgnevad oskused - *oskab väljendada lihtsate lausetega viisaku-väljendeid* 56,1%, *ei räägi ise, kuid saab korraldustest ja küsimustest aru, nt suudab järgida lühikesi ja lihtsaid näpunäiteid* 56,1%, *kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid* 54,1%. Enamus räägitu mõistmise ja kõnelemisega ning hääldamisega seotud oskustele anti hinnang „oskus omandamisel“ nt *oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust* (55,1%), *oskab väljendada lihtsate lausetega* (58,2%), *üldiselt hääldab selgelt* (69,4%), *hääldab õigesti kõiki häälikuid* (69,4%). Enamus lastel hinnati puuduvaks lugemise ja kirjutamisega seotud oskusi.

5-aastased lapsed

Õpetajate hinnangud laste oskustele on esitatud Lisas 7 oskuste võrdlusena kodukeele ja eesti keele kui teise keele osas. Kodukeele oskuste osas hindasid õpetajad enamus lastel räägitu mõistmise ja kõnelemisega seotud oskusi omandatuks, mõnevõrra madalamad olid hinnangud hääldamise osas (*hääldab õigesti kõiki häälikuid* 42,7%). Kirjutamise ja lugemisega seotud hinnati valdavalt omandamisel olevateks. Puuduvateks oskusteks hinnati ligi pooltel lastel *tähtede tundmist* (43,5%), *oskust kirjutada lauseid* (67,2%), *kirjutada sõnu* (55,7%), *oskust lugeda lauseid* (63,4%), *oskust tunda teksti sära tuttavad nimed* (49,6%). Eesti keele oskuse osas hindasid õpetajad kõrgemalt omandatud oskusteks - *oskab moodustada piiratud hulgst sõnadest lihtsamaid lauseid* (71,8%), *saab küsimusest aru kui see on öeldud aeglaselt* (69,5%), mõnevõrra vähem hinnati, et lapsed *oskavad korrata järele lühemaid sõnu ja väljendeid* (38,9%), *oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust* (32,8%), *oskab väljendada viisakusväljendeid* (27,5%). Enamus räägitud mõistmise ja kõnelemisega seotud oskusi hinnati lastel omandamisel olevateks. Häälduse osas hinnati, et 43,5% lastest räägib aktsendiga. Kirjutamise ja lugemise osas hinnati enamus lastel puuduvateks oskusi – *oskab lugeda lauseid* (92,4%), *kirjutab lihtsamaid lauseid* (88,5%), *suudab lugeda lühikesi tekste* (93,1%), *tunneb ära tekstis tuttavad nimed, sõnad ja sõnaühendid* (72,5%), *ei tunne tähti* (44,3%).

6-aastased lapsed

Õpetajate hinnangud laste oskustele on esitatud Lisas 8 oskuste võrdlusena kodukeele ja eesti keele kui teise keele osas. Kodukeele oskuste osas on õpetajad hinnanud enamus lastel omandatuks räägitu mõistmise ja kõnelemisega seotud oskused. Hääldamisega, kirjutamisega ja lugemisega seotud oskused on pigem omandamisel. Kodukeele osas on õpetajad hinnanud puuduva oskusena 51,5%-l lastest *suudab lugeda lühikesi tekste*, 40,6%-l lastest *oskab lugeda lauseid* ja 21,8%-l lastest *kirjutab sõnu*. Eesti keele oskuse osas on hinnatud peamisi räägitu mõistmise ja kõnelemisega seotud oskusi ligi pooltel lastel omandatuks ja pooltel lastel omandamisel olevateks. Puuduvaid oskusi on nimetatud peamisel keerukamate eneseväljenduse oskuste osas (*oskab kirjeldada oma vahetut kogemust* 20,8%, *oskab väljendada viisi* 28,7%, *tuleb toime igapäeva suhtluses* 16,8%) ja lugemise ning kirjutamise puhul osadel lastel (*oskab jutustada lihtsamaid lugusid* 31,7%, *oskab lugeda lauseid* 56,4%,

suudab lugeda lühikesi tekste 64,4%, kirjutab lihtsamaid lauseid 60,4%, tunneb tähti 27,7%, tunneb ära tekstis tuttavd nimed ja sõnad 41,6%).

7- aastased lapsed

Õpetajate hinnangud laste oskustele on esitatud Lisas 9 oskuste võrdlusena kodukeele ja eesti keele kui teise keele osas. Kodukeele oskuste osas on õpetajad hinnanud enamus lastel omandatuks räägitu mõistmise ja kõnelemisega seotud oskusi. Üksikute oskuste lugemise ja kirjutamise osas anti hinnang „oskus omandamisel“ – *kirjutab sõnu* (14,3%), *suudab lugeda lühikesi tekste* (20%), *kirjutab lihtsamaid lauseid* (37,1%), *kirjutab lihtsa kirja* (48,6%), *vajab tuge mõne hääliku puhul* (38,6%). Eesti keele oskuste puhul on räägitu mõistmise ja kõnelemise osas enamus lastel õpetajad hinnanud oskused omandatuks ja veerand laste puhul antud hinnang „oskus omandamisel“. Lausete moodustamise ja hääldamise puhul on hinnanud õpetajad vastavalt pooltel lastel oskused omandatuks ja pooltel omandamisel. Puuduvaid oskusi on hinnatud lugemise ja kirjutamise osas – oskab jutustada lugusid (22,9), kirjutab lihtsa ja lühikese kirja (20%), oskab lugeda lauseid (20%).

KOKKUVÕTE

Pilootprojekti “Eestikeelne õpetaja vene õppekeele rühmas” 2018. aastal alustanud eestikeelsed õpetajad viisid 2020. aastal läbi oma rühmades laste keeleoskuse hindamise. Hinnati laste oskusi nii kodukeeles kui ka eesti keeles. Tulemustest selgus, et eesti keelega puutub enamus (65,3%) uurimuses osalenud lastest kokku alatest kolmandast eluaastast. Peamiselt (99,6%) puututakse eesti keelega kokku lasteaias või koolis. Samuti toimub suuresti eesti keelega kokkupuude läbi TV, arvuti ja/või raamatute (63,5%) ning vähesemal määral ka sõpradega mängides (22,5%) ja pereliikmete või sugulastega koos olles (13,5%).

Projektis osalenud laste kodukeeleks on valdavalt vene keel (99,3%). Projekti raames hinnatud lastest mõistab ja oskab ennast väljendada kodukeeles suurem osa lastest. Projektis osalenutest oskavad kodukeelt piisavalt enamus lastest (85,6%), et tulla toime igapäeva-suhtluses. Ligikaudu veerand lastest saab aru eesti keelest ja oskavad end läbi selle väljendada. Igapäeva-suhtlusega suudab eesti keeles toime tulla 11,8% lastest. Tähti ja numbreid kirjutada oskavad osalenud lastest kodukeeles ligikaudu alla poole (41,4%) ning sama oskuse on omandanud eesti keeles veerand lastest (25,8%). Sõnade ja lausete kirjutamise oskus kodukeeles jääb veerandi ja alla selle juurde ning eesti keeles on protsent veelgi väiksem.

Seitsmenda eluaastaks on enamus lapsi nii kodukeeles kui ka eesti keeles omandanud räägitu mõistmise ja kõnelemisega seotud oskused. Eesti keeles on veerand laste puhul need teadmised omandamisel. Selleks vanuseks valdavad enamus lastest lugemist ja kirjutamist kodukeeles. Eesti keeles on lausete moodustamise ja hääldamise puhul pooltel lastel oskused omandatud ja pooltel omandamisel. Puuduvaid oskusi esineb eesti keeles lugemise ja kirjutamise osas – oskab jutustada lugusid (22,9%), kirjutab lihtsa ja lühikese kirja (20%), oskab lugeda lauseid (20%). Keele oskus keskmisel tasemel on kodukeeles 429 lapsel (93%). Eesti keele oskuse keskmine tase on 391 lapsel (85%). Soo ning keskmiste hinnangute vahel statistiliselt olulisi seoseid ei ilmnenud.

Laste seas, kes puutuvad eesti keelega kokku nii sõpradega mängides, õdede-vendadega, vanematega või teiste sugulastega koos olles, TV, arvuti ja/või raamatute kaudu on nii keskmine hinnang eesti keele oskusele kui ka keskmine hinnang kodukeele oskusele kõrgem kui nende laste seas, kes ei puutu eesti keelega kokku läbi eelnimetatud tegevuste. Samuti on erinevus kodukeele ja eesti keele oskuse vahel väiksem ning seega mõlema keele tase ühtlasem. Statistiliselt oluline positiivne seos ilmnes ka eesti keelega sõprade või pere kaudu kokkupuutumise ning lapse projektis osalemise aja vahel. Lapsed, kes on projektis osalenud kauem, puutuvad enam eesti keelega kokku pere või sõpradega koos olles kui lapsed, kes on projektis osalenud vähem aega.

LISAD

LISA 1

Eestikeelsete õpetajate hoiakud keelelise mitmekesisuse osas

Väited keelelise mitmekesisuse kohta	Keskmine	S.D.
Igal lapsel on õigus tunda uhkust oma keele ja kultuuri üle	4,89	0,363
Õpetaja peab õpetama erinevate keelte võrdset väärtustamist	4,86	0,350
Kui lapsed oskavad mitut keelt, siis sellel on positiivne mõju nende tulevasele akadeemilisele edukusele	4,74	0,483
Kõik õpetajad peavad saama koolitust teemal, kuidas arvestada mitte-eesti kodukeelega laste vajadusi õppimisel	4,72	0,559
Oskuslik õpetaja oskab laste erinevusi tunnustada ja esile tõsta	4,70	0,626
Erinevate keelte rääkimine on lastele kasulik ja seda peaks julgustama nii lasteaia rühmas kui ka väljaspool rühma	4,68	0,540
Kui laste rühmakaaslased on erineva kultuurilise ja keelelise taustaga, siis see on kasulik laste sotsiaalsele arengule	4,60	0,623
On tähtis, et mitte-eesti kodukeelega lapsed säilitavad oma koduse keele ja arendavad keelt	4,58	0,778
Mida rutem mitte-eesti kodukeelega lapsed puutuvad kokku eesti kultuuriga, seda paremad võimalused neil on hakkama saada lasteaia ja koolis	4,56	0,567
Lastel peaks olema lubatud vabategevustes ja mängudes rääkida ükskõik millises keeles	4,47	0,782
Oskuslik hakkamasaamine kultuuriliste ja keeleliste erinevustega rühmas on üks tähtsamaid õpetaja professionaalsuse näitajaid	4,30	0,706
Kui rühmas on erineva eesti keele oskusega lapsi, siis see on kasulik õppimisele	3,98	0,834
Mitte-eesti kodukeelega laste õpetamise kogemuste uurimine, rakendamine ja jagamine peaks olema prioriteediks haridusuuringutes ja seadusandluses	3,96	0,873
Ma eelistan oma rühma laste puhul rõhutada sarnasusi, mitte erinevusi	3,86	1,109
Mõnede laste akadeemiline edukus tuleneb nende kultuuritaustast, kus rõhutatakse hariduse tähtsust	3,84	0,941
Oskuslik õpetaja paneb rühmas paika aja, mil räägitakse õppekeeles ja aja, mil lapsed võivad rääkida vabalt valitud keeles 34	3,84	1,293
Kui mitte-eesti kodukeelega laps läheb eesti kooli, siis tema akadeemiline edukus koolis on seotud kõige enam tema koduse toetusega	3,81	1,008
Ma arvan, et edukas kohanemine lasteaia ei ole seotud lapse kultuurilise või keelelise taustaga,	3,74	1,218
Kui mitte-eesti kodukeelega lapsed õpivad eesti keelt, siis tuleks erineva keeletasemega lapsi koos õpetada	3,59	0,930
Minu jaoks on lihtne suhelda mitte-eesti kodukeelega lastega, kellel on vähene eesti keele oskus	3,50	1,307
Kui ma vaatan oma rühma lapsi, siis ma ei näe mingeid kultuurilisi ega keelelisi erinevusi, ma näen ainult lapsida 6	3,50	1,221

Mitte-eesti kodukeelega laste vanemad peaksid rääkima oma lastega eesti keeles nii palju kui võimalik, et aidata neil eesti keelt kiiremini õppida	3,12	1,283
Teatud kindlad õpetamismetoodikad sobivad teatud keele või kultuuriga laste õpetamiseks paremini kui teised,	3,07	1,178
Õpetamise meetodeid ei tohiks muuta lähtuvalt laste kultuurilisest või keelelisest taustast	3,00	1,307
Minu õppetegevustes peaksid lapsed rääkima ainult eesti keeles, eriti vähese eesti keele oskusega lapsed	2,89	1,080
Teatud keele- või kultuuritaustaga lapsed saavad koolis paremaid tulemusi kui teised	2,86	1,315
Kui kasutada rühmas eesti keele õppimisel laste kodust keelt (mis ei ole eesti keel), siis see aitab lapsel õppida eesti keelt	2,72	1,206
Ma arvan, et eesti keeles on raske õpetada kui rühmas on vähe eesti keelt oskavaid lapsi	2,48	1,250
Kui rühmas on erineva kodukeelega lapsi, siis see viib sageli arusaamatusteni õpetajate ja laste vahel	2,40	0,923
Eestis peaks eesti keel olema lasteaias ainuke õppekeel	2,39	1,236
Erinevate keelte samaaegne kasutamine lasteaiarühmas ajab lapsi segadusse	2,12	0,908
Kui rühmas õpetatakse eesti keeles, siis vähesema keeleoskusega lapsed avaldavad halba mõju parema keeleoskusega laste õppimisele	1,95	0,953
Kui rühmas kasutavad lapsed erinevaid keeli, siis esineb laste vahel rohkem konflikte	1,88	0,946
Kui mitte-eesti kodukeelega laps ei oska üldse eesti keelt, siis ma ei saa eriti midagi teha, et teda õpetada	1,40	0,704

LISA 2

Venekeelsete õpetajate hoiakud keelelise mitmekesisuse osas

Väited keelelise mitmekesisuse kohta	Keskmine	S.D.
Igal lapsel on õigus tunda uhkust oma keele ja kultuuri üle	4,82	0,419
Lastel peaks olema lubatud vabategevustes ja mängudes rääkida ükskõik millises keeles	4,70	0,515
Erinevate keelte rääkimine on lastele kasulik ja seda peaks julgustama nii lasteaia rühmas kui ka väljaspool rühma.	4,68	0,611
Kui lapsed oskavad mitut keelt, siis sellel on positiivne mõju nende tulevasele akadeemilisele edukusele	4,67	0,548
On tähtis, et mitte-eesti kodukeelega lapsed säilitavad oma koduse keele ja arendavad keelt	4,67	0,674
Kõik õpetajad peavad saama koolitust teemal, kuidas arvestada mitte-eesti kodukeelega laste vajadusi õppimisel.	4,63	0,626
Oskuslik õpetaja oskab laste erinevusi tunnustada ja esile tõsta	4,62	0,685
Õpetaja peab õpetama erinevate keelte võrdset väärtustamist	4,55	0,863
Kui laste rühmakaaslased on erineva kultuurilise ja keelelise taustaga, siis see on kasulik laste sotsiaalsele arengule	4,53	0,596
Oskuslik hakkamasaamine kultuuriliste ja keeleliste erinevustega rühmas on üks tähtsamaid õpetaja professionaalsuse näitajaid	4,52	0,782
Mida rutem mitte-eesti kodukeelega lapsed puutuvad kokku eesti kultuuriga, seda paremad võimalused neil on hakkama saada lasteaias ja koolis	4,38	0,837
Kui ma vaatan oma rühma lapsi, siis ma ei näe mingeid kultuurilisi ega keelelisi erinevusi, ma näen ainult lapsida 6	4,13	1,085
Kui mitte-eesti kodukeelega laps läheb eesti kooli, siis tema akadeemiline edukus koolis on seotud kõige enam tema koduse toetusega	4,11	0,947
Ma eelistan oma rühma laste puhul rõhutada sarnasusi, mitte erinevusi	4,01	1,104
Kui rühmas on erineva eesti keele oskusega lapsi, siis see on kasulik õppimisele	4,01	0,927
Oskuslik õpetaja paneb rühmas paika aja, mil räägitakse õppekeeles ja aja, mil lapsed võivad rääkida vabalt valitud keeles 34	3,95	1,120
Ma arvan, et edukas kohanemine lasteaias ei ole seotud lapse kultuurilise või keelelise taustaga.	3,90	1,202
Mõnede laste akadeemiline edukus tuleneb nende kultuuritaustast, kus rõhutatakse hariduse tähtsust	3,90	1,046
Kui mitte-eesti kodukeelega lapsed õpivad eesti keelt, siis tuleks erineva keelelasemega lapsi koos õpetada	3,85	0,927
Mitte-eesti kodukeelega laste õpetamise kogemuste uurimine, rakendamine ja jagamine peaks olema prioriteediks haridusuuringutes ja seadusandluses	3,82	0,984
Kui kasutada rühmas eesti keele õppimisel laste kodust keelt (mis ei ole eesti keel), siis see aitab lapsel õppida eesti keelt	3,73	1,258

Teatud kindlad õpetamismetoodikad sobivad teatud keele või kultuuriga laste õpetamiseks paremini kui teised.	3,54	1,077
Eesti keele õpetaja õppetegevustes peaksid lapsed rääkima ainult eesti keeles, eriti vähese eesti keele oskusega lapsed	3,49	1,339
Mitte-eesti kodukeelega laste vanemad peaksid rääkima oma lastega eesti keeles nii palju kui võimalik, et aidata neil eesti keelt kiiremini õppida.	3,44	1,238
Õpetamise meetodeid ei tohiks muuta lähtuvalt laste kultuurilisest või keelelisest taustast.	3,23	1,290
Teatud keele- või kultuuritaustaga lapsed saavad koolis paremaid tulemusi kui teised	3,21	1,427
Kui rühmas on erineva kodukeelega lapsi, siis see viib sageli arusaamatusteni õpetajate ja laste vahel	3,13	1,055
Ma arvan, et eesti keeles on raske õpetada kui rühmas on vähe eesti keelt oskavaid lapsi	3,06	1,254
Erinevate keelte samaaegne kasutamine lasteaiarühmas ajab lapsi segadusse	2,49	1,249
Kui rühmas õpetatakse eesti keeles, siis vähesema keeleoskusega lapsed avaldavad halba mõju parema keeleoskusega laste õppimisele	2,28	1,172
Kui mitte-eesti kodukeelega laps ei oska üldse eesti keelt, siis eestikeelne õpetaja ei saa eriti midagi teha, et teda õpetada	2,10	1,212
Kui rühmas kasutavad lapsed erinevaid keeli, siis esineb laste vahel rohkem konflikte	2,04	1,137
Eestis peaks eesti keel olema lasteaias ainuke õppekeel	1,92	1,130

LISA 3

Venekeelsete õpetajate hinnangud oma oskustele töötamaks lastega mitmekeelse õppega rühmas

	Keskmine	SD
Oskan hinnata laste arengut	4,81	0,428
Oskan osaleda rühma meeskonnatöös	4,81	0,488
Oskan õpetaja töökavasid koostada	4,78	0,501
Oskan kujundada rühmas turvalise vaimse ja sotsiaalse õpikeskkonna	4,77	0,481
Oskan kujundada rühmas turvalise füüsilise õpikeskkonna	4,76	0,488
Oskan toetada laste õppimist ja arengut sobivate õppemeetoditega	4,76	0,514
Oskan kavandada õpi- ja õpetamistegevusi laste rühmas	4,74	0,591
Oskan laste individuaalseid arengu- ja õpivajadusi välja selgitada	4,74	0,495
Oskan anda lapsevanematele laste arengust tagasisidet	4,74	0,497
Oskan õpetamiseks sobivat õppevara valida	4,69	0,591
Oskan anda lastele nende õppimisest tagasisidet	4,69	0,568
Oskan analüüsida enda töö tulemuslikkust	4,64	0,605
Oskan nõustada lapsevanemaid õppe- ja kasvatustegevust puudutavates küsimustes	4,63	0,584
Oskan juhtida rühma tegevust tervikuna	4,62	0,649
Oskan kaasata lapsevanemaid rühma töösse	4,60	0,631
Oskan kavandada enda professionaalset arengut	4,58	0,614
Oskan kujundada organisatsiooni kultuuri	4,58	0,712
Oskan õpetamistegevustes raskusastet diferentseerida sõltuvalt lapse arengu tasemest	4,53	0,697
Oskan vajadusel koostada lapsele individuaalse arenduskava	4,49	0,716
Oskan nõustada vanemaid erineva võimekusega laste arengu toetamisel	4,45	0,677
Oskan vajadusel konsulteerida lasteaia tugispetsialistidega	4,42	0,908
Oskan hinnata laste keelelist arengut	4,22	0,989
Oskan vajadusel koostada lapsele käitumise tugikava	4,16	1,014
Oskan toetada mitte-eesti kodukeelega lapse eesti keele oskuse kujunemist	3,90	0,961
Oskan toetada oma rühma õpetajaid eesti keele oskuse täiendamisel	3,77	1,268
Oskan toetada lapsevanemate eesti keele oskust	3,31	1,389

LISA 4

Lastevanemate hoiakud keelelise mitmekesisuse osas

Väited keelelise mitmekesisuse kohta	Arv	Keskmine	S.D.
Lastel peaks olema lubatud vabategevustes ja mängudes rääkida ükskõik millises keeles.	146	4,80	0,493
Erinevate keelte rääkimine on lastele kasulik ja seda peaks julgustama nii lasteaia rühmas kui ka väljaspool rühma.	149	4,79	0,573
Igal lapsel on õigus tunda uhkust oma keele ja kultuuri üle.	147	4,77	0,713
Õpetaja peab õpetama erinevate keelte võrdset väärtustamist.	147	4,75	0,710
Kui lapsed oskavad mitut keelt, siis sellel on positiivne mõju nende tulevasele akadeemilisele edukusele	150	4,75	0,593
On tähtis, et mitte-eesti kodukeelega lapsed säilitavad ja arendavad oma kodust keelt	146	4,64	0,740
Kui laste rühmakaaslased on erineva kultuurilise ja keelelise taustaga, siis see on kasulik laste sotsiaalsele arengule	146	4,52	0,857
Mida rutem mitte-eesti kodukeelega lapsed puutuvad kokku eesti kultuuriga, seda paremad võimalused neil on hakkama saada lasteaia ja koolis	150	4,51	0,857
Oskuslik hakkamasaamine kultuuriliste ja keeleliste erinevustega rühmas on üks tähtsamaid õpetaja professionaalsuse näitajaid.	148	4,41	0,816
Oskuslik õpetaja paneb rühmas paika aja, mil räägitakse õppekeeles ja aja, mil lapsed võivad rääkida vabalt valitud keeles.	145	4,36	1,065
Edukas kohanemine lasteaia ei ole seotud lapse kultuurilise või keelelise taustaga.	146	4,33	0,997
Oskuslik õpetaja oskab laste erinevusi tunnustada ja esile tõsta.	146	4,27	1,105
Õpetaja eelistab rühma laste puhul rõhutada sarnasusi, mitte erinevusi.	142	4,15	1,067
Kui mitte-eesti kodukeelega laps läheb eesti kooli, siis tema akadeemiline edukus koolis on seotud kõige enam tema koduse toetusega	148	4,09	1,094
Kui rühmas on erineva eesti keele oskusega lapsi, siis see on kasulik õppimisele	147	4,02	1,063
Kui kasutada rühmas eesti keele õppimisel laste kodust keelt (mis ei ole eesti keel), siis see aitab lapsel õppida eesti keelt	147	4,00	1,098
Kui mitte-eesti kodukeelega lapsed õpivad eesti keelt, siis tuleks erineva keeletasemega lapsi koos õpetada	145	3,92	1,106
Õpetamise meetodeid ei tohiks muuta lähtuvalt laste kultuurilisest või keelelisest taustast.	143	3,71	1,221
Mitte-eesti kodukeelega laste vanemad peaksid rääkima oma lastega eesti keeles nii palju kui võimalik, et aidata neil eesti keelt kiiremini õppida.	147	3,30	1,445
Mõnede laste akadeemiline edukus tuleneb nende kultuuritaustast, kus rõhutatakse hariduse tähtsust.	143	3,20	1,490
Teatud keele- või kultuuritaustaga lapsed saavad koolis paremaid tulemusi kui teised.	144	3,09	1,404

Õppetegevustes peaksid lapsed rääkima ainult eesti keeles, eriti vähese eesti keele oskusega lapsed.	146	2,90	1,413
Kui rühmas on erineva kodukeelega lapsi, siis see viib sageli arusaamatusteni õpetajate ja laste vahel	145	2,81	1,282
Erinevate keelte samaaegne kasutamine lasteaiarühmas ajab lapsi segadusse	145	2,37	1,257
Kui rühmas õpetatakse eesti keeles, siis vähesema keeleoskusega lapsed avaldavad halba mõju parema keeleoskusega laste õppimisele	145	2,22	1,250
Kui rühmas kasutavad lapsed erinevaid keeli, siis esineb laste vahel rohkem konflikte.	145	2,18	1,211
Eestis peaks eesti keel olema lasteaias ainuke õppekeel.	146	1,86	1,292

LISA 5

3- aastaste laste keeleoskuse võrdlus kodukeel-eesti keel (%)

Oskus	Keel	Omandatud	Omandamisel	Puudu	Keel	Omandatud	Omandamisel	Puudu
Oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust (kes-, mis-, kus-küsimused, nt kes see on?)	kodukeel	87,0	13,0	0,0	eesti keel	21,7	52,2	26,1
Oskab väljendada lihtsate lausetega viisakus-väljendeid (nt palun, aitäh, tänan, vabandust, tere, head aega)	kodukeel	87,0	13,0	0,0	eesti keel	17,4	78,3	4,3
Ei räägi ise, kuid saab korraldustest ja küsimustest aru, nt suudab järgida lühikesi ja lihtsaid näpunäiteid	kodukeel	82,6	17,4	0,0	eesti keel	39,1	52,2	8,7
Kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid	kodukeel	82,6	17,4	0,0	eesti keel	47,8	52,2	0,0
Räägib märgatava aktsendita	kodukeel	82,6	13,0	4,3	eesti keel	4,3	21,7	73,9
Ei räägi ise ja saab küsimusest või korraldusest aru ainult siis, kui see on öeldud väga aeglaselt ja selgelt	kodukeel	73,9	21,7	0,0	eesti keel	26,1	56,5	13,0
Oskab väljendada kohta (nt õun on laual/laua peal, kott on põrandal, poiss on õues)	kodukeel	73,9	21,7	4,3	eesti keel	0,0	17,4	82,6
Oskab väljendada lihtsate lausetega: a) soovi (nt tahan õuna), palvet (nt palun õuna, palun anna mulle vett), käsku (nt aita mind), keeldumist (nt ma ei taha)	kodukeel	73,9	26,1	0,0	eesti keel	26,1	47,8	26,1
Oskab keelt piisavalt, et tulla toime igapäeva-suhtluses	kodukeel	65,2	30,4	4,3	eesti keel	0,0	21,7	78,3
Oskab kirjeldada oma vahetut kogemust (nt seda, mis just juhtus: kruus kukkus maha)	kodukeel	65,2	30,4	4,3	eesti keel	0,0	8,7	87,0
Üldiselt hääldab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul	kodukeel	65,2	34,8	0,0	eesti keel	4,3	78,3	17,4
Oskab moodustada ise piiratud hulgast sõnadest lihtsamaid lauseid	kodukeel	56,5	39,1	4,3	eesti keel	4,3	39,1	56,5
Oskab kirjeldada pildi järgi isikuid, olendeid, esemeid, silma-torkavaid detaile	kodukeel	43,5	47,8	8,7	eesti keel	4,3	34,8	60,9
Oskab väljendada viisi (nt ilusti, kiiresti)	kodukeel	43,5	52,2	4,3	eesti keel	0,0	21,7	78,3
Mõistab lühikese ja lihtsa jutu põhisisu	kodukeel	39,1	39,1	21,7	eesti keel	4,3	43,5	52,2
Oskab jutustada lihtsamaid lugusid	kodukeel	30,4	56,5	13,0	eesti keel	0,0	4,3	95,7
Oskab kirjeldada (lemmik)looma	kodukeel	30,4	56,5	13,0	eesti keel	0,0	17,4	82,6
Oskab kirjeldada ennast ja oma peret (nt nimi, elukoht jne)	kodukeel	30,4	60,9	8,7	eesti keel	0,0	43,5	56,5

Oskab kirjeldada inimese või eseme välimust (pikk, lühike, vana, ümmargune vms)	kodu- keel	26,1	65,2	8,7	eesti keel	0,0	39,1	60,9
Hääldeb õigesti kõiki häälikuid	kodu- keel	13,0	82,6	4,3	eesti keel	8,7	73,9	17,4
Oskab väljendada aega (eile, varsti, järgmisel nädalal, sügisel jne)	kodu- keel	4,3	82,6	13,0	eesti keel	0,0	4,3	95,7
Ei tunne tähti	kodu- keel	0,0	8,7	91,3	eesti keel	0,0	21,7	56,5
Kirjutab lihtsa ja lühikese kirja	kodu- keel	0,0	0,0	100,0	eesti keel	0,0	0,0	100,0
Kirjutab lihtsamaid lauseid, mis sisaldavad tuttavaid sõnu	kodu- keel	0,0	0,0	100,0	eesti keel	0,0	0,0	100,0
Kirjutab oma nime	kodu- keel	0,0	8,7	91,3	eesti keel	0,0	8,7	91,3
Kirjutab sõnu	kodu- keel	0,0	4,3	95,7	eesti keel	0,0	0,0	100,0
Kirjutab tähti ja numbreid	kodu- keel	0,0	26,1	73,9	eesti keel	0,0	26,1	73,9
Oskab lugeda lauseid	kodu- keel	0,0	0,0	95,7	eesti keel	0,0	0,0	100,0
Oskab lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu	kodu- keel	0,0	0,0	100,0	eesti keel	0,0	0,0	100,0
Suudab lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad lapse jaoks tuttavaid sõnu	kodu- keel	0,0	0,0	100,0	eesti keel	0,0	0,0	100,0
Tunneb kõiki tähti, kuid sõnu ei loe	kodu- keel	0,0	0,0	100,0	eesti keel	0,0	8,7	91,3
Tunneb tekstis ära tutavad nimed ja sõnad ning sõnaühendid	kodu- keel	0,0	0,0	100,0	eesti keel	0,0	0,0	100,0

LISA 6

4- aastaste laste keeleoskuse võrdlus kodukeel-eesti keel (%)

Oskus	Keel	Oman- datud	Omanda- misel	Puudu	Keel	Oskus oman- datud	Oskus omanda- misel	Oskus puudu
Oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust (kes-, mis-, kus- küsimused, nt kes see on?)	kodu- keel	76,5	16,3	4,1	eesti keel	9,2	55,1	28,6
Oskab väljendada lihtsate lausetega viisakus-väljendeid (nt palun, aitäh, tänan, vabandust, tere, head aega)	kodu- keel	86,7	9,2	1,0	eesti keel	56,1	38,8	2,0
Ei räägi ise, kuid saab korraldustest ja küsimustest aru, nt suudab järgida lühikesi ja lihtsaid näpunäiteid (nt tule siia, pane riidesse)	kodu- keel	81,6	11,2	4,1	eesti keel	56,1	32,7	8,2
Kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid	kodu- keel	86,7	10,2	0,0	eesti keel	54,1	40,8	2,0
Räägib märgatava aktsendita	kodu- keel	24,5	67,3	3,1	eesti keel	12,2	14,3	69,4
Ei räägi ise ja saab küsimusest või korraldusest aru ainult siis, kui see on öeldud väga aeglaselt ja selgelt	kodu- keel	78,6	14,3	5,1	eesti keel	55,1	30,6	9,2
Oskab väljendada kohta (nt õun on laual/laua peal, kott on põrandal, poiss on õues)	kodu- keel	77,6	8,2	11,2	eesti keel	1,0	33,7	58,2
Oskab väljendada lihtsate lausetega: a) soovi (nt tahan õuna), palvet (nt palun õuna, palun anna mulle vett), käsku (nt aita mind), keeldumist (nt ma ei taha)	kodu- keel	77,6	18,4	1,0	eesti keel	20,4	58,2	14,3
Oskab keelt piisavalt, et tulla toime igapäeva-suhtluses	kodu- keel	74,5	22,4	0,0	eesti keel	0,0	27,6	65,3
Oskab kirjeldada oma vahetut kogemust (nt seda, mis just juhtus: kruus kukkus maha)	kodu- keel	73,5	12,2	11,2	eesti keel	0,0	30,6	61,2
Üldiselt hääldab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul	kodu- keel	50,0	31,6	14,3	eesti keel	12,2	69,4	14,3
Oskab moodustada ise piiratud hulgast sõnadest lihtsamaid lauseid	kodu- keel	69,4	16,3	11,2	eesti keel	1,0	45,9	45,9
Oskab kirjeldada pildi järgi isikuid, olendeid, esemeid, silma- torkavaid detaile	kodu- keel	55,1	38,8	3,1	eesti keel	14,3	52,0	26,5
Oskab väljendada viisi (nt ilusti, kiiresti)	kodu- keel	59,2	25,5	12,2	eesti keel	1,0	29,6	62,2
Mõistab lühikese ja lihtsa jutu põhisisu	kodu- keel	66,3	25,5	5,1	eesti keel	8,2	63,3	22,4
Oskab jutustada lihtsamaid lugusid	kodu- keel	74,5	19,4	2,0	eesti keel	0,0	26,5	66,3
Oskab kirjeldada (lemmik)looma	kodu- keel	60,2	34,7	2,0	eesti keel	10,2	28,6	54,1

Oskab kirjeldada ennast ja oma peret (nt nimi, elukoht jne)	kodu- keel	55,1	39,8	2,0	eesti keel	3,1	68,4	21,4
Oskab kirjeldada inimese või eseme välimust (pikk, lühike, vana, ümmargune vms)	kodu- keel	48,0	36,7	12,2	eesti keel	4,1	56,1	32,7
Hääldab õigesti kõiki häälikuid	kodu- keel	58,2	35,7	2,0	eesti keel	13,3	69,4	13,3
Oskab väljendada aega (eile, varsti, järgmisel nädalal, sügisel jne)	kodu- keel	21,4	60,2	15,3	eesti keel	1,0	39,8	52,0
Ei tunne tähti	kodu- keel	18,4	21,4	56,1	eesti keel	24,5	16,3	43,9
Kirjutab lihtsa ja lühikese kirja	kodu- keel	1,0	8,2	86,7	eesti keel	0,0	0,0	96,9
Kirjutab lihtsamaid lauseid, mis sisaldavad tuttavaid sõnu	kodu- keel	1,0	8,2	86,7	eesti keel	0,0	1,0	95,9
Kirjutab oma nime	kodu- keel	2,0	12,2	81,6	eesti keel	6,1	13,3	77,6
Kirjutab sõnu	kodu- keel	2,0	7,1	86,7	eesti keel	0,0	5,1	91,8
Kirjutab tähti ja numbreid	kodu- keel	2,0	8,2	84,7	eesti keel	5,1	19,4	72,4
Oskab lugeda lauseid	kodu- keel	3,1	25,5	67,3	eesti keel	0,0	0,0	96,9
Oskab lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu	kodu- keel	10,2	12,2	73,5	eesti keel	0,0	7,1	89,8
Suudab lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad lapse jaoks tuttavaid sõnu	kodu- keel	3,1	9,2	83,7	eesti keel	0,0	0,0	96,9
Tunneb kõiki tähti, kuid sõnu ei loe	kodu- keel	11,2	18,4	66,3	eesti keel	5,1	12,2	78,6
Tunneb tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad ning sõnaühendid	kodu- keel	5,1	16,3	73,5	eesti keel	0,0	3,1	93,9

LISA 7

5- aastaste laste keeleoskuse võrdlus kodukeel-eesti keel (%)

Oskus	Keel	Oskus oman- datud	Oskus omanda- misel	Oskus puudu	Keel	Oskus oman- datud	Oskus omanda- misel	Oskus puudu
Oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust (kes-, mis-, kus- küsimused, nt kes see on?)	kodu- keel	85,5	11,5	0,8	eesti keel	32,8	51,9	6,9
Oskab väljendada lihtsate lausetega viisakus-väljendeid (nt palun, aitäh, tänan, vabandust, tere, head aega)	kodu- keel	89,3	8,4	0,0	eesti keel	27,5	61,8	6,1
Ei räägi ise, kuid saab korraldustest ja küsimustest aru, nt suudab järgida lühikesi ja lihtsaid näpunäiteid (nt tule siia, pane riidesse)	kodu- keel	58,8	6,9	20,6	eesti keel	16,0	55,7	19,8
Kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid	kodu- keel	91,6	5,3	0,0	eesti keel	38,9	30,5	19,8
Räägib märgatava aktsendita	kodu- keel	81,7	12,2	3,8	eesti keel	19,1	32,1	43,5
Ei räägi ise ja saab küsimusest või korraldusest aru ainult siis, kui see on öeldud väga aeglaselt ja selgelt	kodu- keel	58,0	7,6	20,6	eesti keel	69,5	28,2	0,8
Oskab väljendada kohta (nt õun on laual/laua peal, kott on põrandal, poiss on õues)	kodu- keel	79,4	11,5	6,9	eesti keel	6,9	58,0	26,7
Oskab väljendada lihtsate lausetega: a) soovi (nt tahan õuna), palvet (nt palun õuna, palun anna mulle vett), käsku (nt aita mind), keeldumist (nt ma ei taha)	kodu- keel	89,3	7,6	0,8	eesti keel	42,0	32,1	19,1
Oskab keelt piisavalt, et tulla toime igapäeva-suhtluses	kodu- keel	85,5	11,5	0,8	eesti keel	10,7	45,0	35,1
Oskab kirjeldada oma vahetut kogemust (nt seda, mis just juhtus: kruus kukkus maha)	kodu- keel	81,7	9,2	6,9	eesti keel	3,8	53,4	34,4
Üldiselt hääldab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul	kodu- keel	58,8	35,1	3,8	eesti keel	28,2	47,3	18,3
Oskab moodustada ise piiratud hulgast sõnadest lihtsamaid lauseid	kodu- keel	87,8	3,1	6,9	eesti keel	71,8	26,7	0,0
Oskab kirjeldada pildi järgi isikuid, olendeid, esemeid, silma- torkavaid detaile	kodu- keel	75,6	21,4	0,8	eesti keel	20,6	61,8	9,2
Oskab väljendada viisi (nt ilusti, kiiresti)	kodu- keel	71,0	19,8	6,9	eesti keel	4,6	48,1	37,4
Mõistab lühikese ja lihtsa jutu põhisisu	kodu- keel	86,3	11,5	0,0	eesti keel	23,7	45,0	22,9
Oskab jutustada lihtsamaid lugusid	kodu- keel	61,8	28,2	7,6	eesti keel	3,1	39,7	48,9
Oskab kirjeldada (lemmik)looma	kodu- keel	77,1	20,6	0,0	eesti keel	22,1	51,9	17,6

Oskab kirjeldada ennast ja oma peret (nt nimi, elukoht jne)	kodu- keel	72,5	24,4	0,8	eesti keel	19,1	63,4	7,6
Oskab kirjeldada inimese või eseme välimust (pikk, lühike, vana, ümmargune vms)	kodu- keel	70,2	20,6	6,9	eesti keel	11,5	61,1	19,1
Hääldeb õigesti kõiki häälikuid	kodu- keel	42,7	49,6	5,3	eesti keel	22,1	54,2	17,6
Oskab väljendada aega (eile, varsti, järgmisel nädalal, sügisel jne)	kodu- keel	51,5	39,7	6,9	eesti keel	14,5	61,1	16,0
Ei tunne tähti	kodu- keel	20,6	27,5	43,5	eesti keel	20,6	30,5	44,3
Kirjutab lihtsa ja lühikese kirja	kodu- keel	6,9	12,2	69,5	eesti keel	0,0	6,1	91,6
Kirjutab lihtsamaid lauseid, mis sisaldavad tuttavaid sõnu	kodu- keel	6,1	15,3	67,2	eesti keel	0,0	9,2	88,5
Kirjutab oma nime	kodu- keel	49,6	16,8	31,3	eesti keel	34,4	29,8	34,4
Kirjutab sõnu	kodu- keel	14,5	26,0	55,7	eesti keel	8,4	26,0	64,1
Kirjutab tähti ja numbreid	kodu- keel	34,4	33,6	29,0	eesti keel	16,8	45,0	36,6
Oskab lugeda lauseid	kodu- keel	13,7	20,6	63,4	eesti keel	0,8	5,3	92,4
Oskab lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu	kodu- keel	24,4	33,6	38,9	eesti keel	16,0	16,0	64,9
Suudab lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad lapse jaoks tuttavaid sõnu	kodu- keel	7,6	13,0	76,3	eesti keel	0,8	4,6	93,1
Tunneb kõiki tähti, kuid sõnu ei loe	kodu- keel	10,7	42,7	38,2	eesti keel	17,6	25,2	52,7
Tunneb tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad ning sõnaühendid	kodu- keel	17,6	30,5	49,6	eesti keel	3,8	19,8	72,5

LISA 8

6- aastaste laste keeleoskuse võrdlus kodukeel-eesti keel (%)

Oskus	Keel	Oskus oman- datud	Oskus omanda- misel	Oskus puudu	Keel	Oskus oman- datud	Oskus omanda- misel	Oskus puudu
Oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust (kes-, mis-, kus- küsimused, nt kes see on?)	kodu- keel	98,0	1,0	0,0	eesti keel	32,7	54,5	5,0
Oskab väljendada lihtsate lausetega viisakus-väljendeid (nt palun, aitäh, tänan, vabandust, tere, head aega)	kodu- keel	97,0	2,0	0,0	eesti keel	81,2	17,8	0,0
Ei räägi ise, kuid saab korraldustest ja küsimustest aru, nt suudab järgida lühikesi ja lihtsaid näpunäiteid (nt tule siia, pane riidesse)	kodu- keel	72,3	0,0	21,8	eesti keel	49,5	31,7	15,8
Kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid	kodu- keel	99,0	0,0	0,0	eesti keel	84,2	14,9	0,0
Räägib märgatava aktsendita	kodu- keel	92,1	7,9	0,0	eesti keel	42,6	35,6	17,8
Ei räägi ise ja saab küsimusest või korraldusest aru ainult siis, kui see on öeldud väga aeglaselt ja selgelt	kodu- keel	72,3	0,0	21,8	eesti keel	41,6	32,7	19,8
Oskab väljendada kohta (nt õun on laual/laua peal, kott on põrandal, poiss on õues)	kodu- keel	90,1	8,9	0,0	eesti keel	7,9	67,3	16,8
Oskab väljendada lihtsate lausetega: a) soovi (nt tahan õuna), palvet (nt palun õuna, palun anna mulle vett), käsku (nt aita mind), keeldumist (nt ma ei taha)	kodu- keel	99,0	1,0	0,0	eesti keel	35,6	55,4	1,0
Oskab keelt piisavalt, et tulla toime igapäeva-suhtluses	kodu- keel	98,0	2,0	0,0	eesti keel	21,8	53,5	16,8
Oskab kirjeldada oma vahetut kogemust (nt seda, mis just juhtus: kruus kukkus maha)	kodu- keel	88,1	11,9	0,0	eesti keel	3,0	68,3	20,8
Üldiselt hääldab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul	kodu- keel	67,3	32,7	0,0	eesti keel	39,6	53,5	3,0
Oskab moodustada ise piiratud hulga sõnadest lihtsamaid lauseid	kodu- keel	98,0	1,0	0,0	eesti keel	35,6	50,5	5,9
Oskab kirjeldada pildi järgi isikuid, olendeid, esemeid, silma- torkavaid detaile	kodu- keel	89,1	9,9	0,0	eesti keel	38,6	51,5	2,0
Oskab väljendada viisi (nt ilusti, kiiresti)	kodu- keel	74,3	24,8	0,0	eesti keel	5,9	57,4	28,7
Mõistab lühikese ja lihtsa jutu põhisisu	kodu- keel	99,0	0,0	0,0	eesti keel	39,6	55,4	2,0
Oskab jutustada lihtsamaid lugusid	kodu- keel	89,1	9,9	0,0	eesti keel	4,0	56,4	31,7
Oskab kirjeldada (lemmik)looma	kodu- keel	88,1	11,9	0,0	eesti keel	22,8	57,4	10,9
Oskab kirjeldada ennast ja oma peret (nt nimi, elukoht jne)	kodu- keel	86,1	13,9	0,0	eesti keel	36,6	51,5	4,0

Oskab kirjeldada inimese või eseme välimust (pikk, lühike, vana, ümmargune vms)	kodu-keel	83,2	16,8	0,0	eesti keel	16,8	64,4	10,9
Hääldeb õigesti kõiki häälikuid	kodu-keel	55,4	41,6	3,0	eesti keel	33,7	58,4	4,0
Oskab väljendada aega (eile, varsti, järgmisel nädalal, sügisel jne)	kodu-keel	75,2	22,8	1,0	eesti keel	36,6	44,6	10,9
Ei tunne tähti	kodu-keel	34,7	34,7	27,7	eesti keel	32,7	28,7	34,7
Kirjutab lihtsa ja lühikese kirja	kodu-keel	24,8	22,8	47,5	eesti keel	1,0	34,7	63,4
Kirjutab lihtsamaid lauseid, mis sisaldavad tuttavaid sõnu	kodu-keel	29,7	19,8	45,5	eesti keel	14,9	23,8	60,4
Kirjutab oma nime	kodu-keel	85,1	13,9	1,0	eesti keel	69,3	29,7	0,0
Kirjutab sõnu	kodu-keel	44,6	33,7	21,8	eesti keel	30,7	44,6	23,8
Kirjutab tähti ja numbreid	kodu-keel	59,4	39,6	1,0	eesti keel	42,6	55,4	1,0
Oskab lugeda lauseid	kodu-keel	31,7	26,7	40,6	eesti keel	20,8	21,8	56,4
Oskab lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu	kodu-keel	51,5	32,7	15,8	eesti keel	36,6	30,7	31,7
Suudab lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad lapse jaoks tuttavaid sõnu	kodu-keel	31,7	16,8	51,5	eesti keel	16,8	17,8	64,4
Tunneb kõiki tähti, kuid sõnu ei loe	kodu-keel	37,6	37,6	22,8	eesti keel	43,6	26,7	27,7
Tunneb tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad ning sõnaühendid	kodu-keel	47,5	31,7	20,8	eesti keel	30,7	26,7	41,6

LISA 9

7- aastaste laste keeleoskuse võrdlus kodukeel-eesti keel (%)

Oskus	Keel	Oskus oman-datud	Oskus omanda-misel	Oskus puudu	Keel	Oskus oman-datud	Oskus omanda-misel	Oskus puudu
Oskab väljendada lihtsate lausetega küsimust (kes-, mis-, kus-küsimused, nt kes see on?)	kodu-keel	97,1	0,0	2,9	eesti keel	60,0	34,3	5,7
Oskab väljendada lihtsate lausetega viisakus-väljendeid (nt palun, aitäh, tänan, vabandust, tere, head aega)	kodu-keel	97,1	0,0	2,9	eesti keel	94,3	2,9	2,9
Ei räägi ise, kuid saab korraldustest ja küsimustest aru, nt suudab järgida lühikesi ja lihtsaid näpunäiteid (nt tule siia, pane riidesse)	kodu-keel	97,1	0,0	2,9	eesti keel	71,4	28,6	0,0
Kordab järele lühemaid/ lihtsamaid sõnu ja väljendeid	kodu-keel	97,1	2,9	0,0	eesti keel	71,4	28,6	0,0
Räägib märgatava aktsendita	kodu-keel	94,3	5,7	0,0	eesti keel	54,3	25,7	20,0
Ei räägi ise ja saab küsimusest või korraldusest aru ainult siis, kui see on öeldud väga aeglaselt ja selgelt	kodu-keel	97,1	2,9	0,0	eesti keel	71,4	25,7	0,0
Oskab väljendada kohta (nt õun on laual/laua peal, kott on põrandal, poiss on õues)	kodu-keel	94,3	2,9	2,9	eesti keel	28,6	65,7	5,7
Oskab väljendada lihtsate lausetega: a) soovi (nt tahan õuna), palvet (nt palun õuna, palun anna mulle vett), käsku (nt äita mind), keeldumist (nt ma ei taha)	kodu-keel	97,1	0,0	2,9	eesti keel	65,7	28,6	5,7
Oskab keelt piisavalt, et tulla toime igapäeva-suhtluses	kodu-keel	97,1	2,9	0,0	eesti keel	28,6	54,3	17,1
Oskab kirjeldada oma vahetut kogemust (nt seda, mis just juhtus: kruus kukkus maha)	kodu-keel	94,3	2,9	2,9	eesti keel	14,3	80,0	5,7
Üldiselt hääldab selgelt, vajab tuge mõne üksiku hääliku puhul	kodu-keel	71,4	28,6	0,0	eesti keel	54,3	42,9	2,9
Oskab moodustada ise piiratud hulgast sõnadest lihtsamaid lauseid	kodu-keel	97,1	0,0	2,9	eesti keel	45,7	51,4	2,9
Oskab kirjeldada pildi järgi isikuid, olendeid, esemeid, silma-torkavamaid detaile	kodu-keel	94,3	2,9	2,9	eesti keel	48,6	51,4	0,0
Oskab väljendada viisi (nt ilusti, kiiresti)	kodu-keel	94,3	2,9	2,9	eesti keel	11,4	74,3	14,3
Mõistab lühikese ja lihtsa jutu põhisisu	kodu-keel	97,1	0,0	2,9	eesti keel	65,7	31,4	2,9
Oskab jutustada lihtsamaid lugusid	kodu-keel	94,3	2,9	2,9	eesti keel	2,9	74,3	22,9
Oskab kirjeldada (lemmik)looma	kodu-keel	94,3	2,9	2,9	eesti keel	42,9	51,4	5,7

<i>Oskab kirjeldada ennast ja oma peret (nt nimi, elukoht jne)</i>	<i>kodu- keel</i>	94,3	2,9	2,9	<i>eesti keel</i>	60,0	37,1	2,9
<i>Oskab kirjeldada inimese või eseme välimust (pikk, lühike, vana, ümmargune vms)</i>	<i>kodu- keel</i>	94,3	2,9	2,9	<i>eesti keel</i>	25,7	68,6	5,7
<i>Hääldab õigesti kõiki häälikuid</i>	<i>kodu- keel</i>	74,3	25,7	0,0	<i>eesti keel</i>	62,9	34,3	2,9
<i>Oskab väljendada aega (eile, varsti, järgmisel nädalal, sügisel jne)</i>	<i>kodu- keel</i>	94,3	2,9	2,9	<i>eesti keel</i>	45,7	48,6	5,7
<i>Ei tunne tähti</i>	<i>kodu- keel</i>	91,4	5,7	2,9	<i>eesti keel</i>	77,1	20,0	2,9
<i>Kirjutab lihtsa ja lühikese kirja</i>	<i>kodu- keel</i>	37,1	48,6	14,3	<i>eesti keel</i>	2,9	77,1	20,0
<i>Kirjutab lihtsamaid lauseid, mis sisaldavad tuttavaid sõnu</i>	<i>kodu- keel</i>	57,1	37,1	5,7	<i>eesti keel</i>	20,0	71,4	8,6
<i>Kirjutab oma nime</i>	<i>kodu- keel</i>	100,0	0,0	0,0	<i>eesti keel</i>	88,6	8,6	2,9
<i>Kirjutab sõnu</i>	<i>kodu- keel</i>	85,7	14,3	0,0	<i>eesti keel</i>	65,7	28,6	5,7
<i>Kirjutab tähti ja numbreid</i>	<i>kodu- keel</i>	91,4	8,6	0,0	<i>eesti keel</i>	88,6	8,6	2,9
<i>Oskab lugeda lauseid</i>	<i>kodu- keel</i>	74,3	20,0	5,7	<i>eesti keel</i>	34,4	45,7	20,0
<i>Oskab lugeda lihtsaid 1- ja 2-silbilisi sõnu</i>	<i>kodu- keel</i>	82,9	14,3	2,9	<i>eesti keel</i>	65,7	25,7	8,6
<i>Suudab lugeda lühikesi tekste, mis sisaldavad lapse jaoks tuttavaid sõnu</i>	<i>kodu- keel</i>	68,6	20,0	8,6	<i>eesti keel</i>	20,0	57,1	22,9
<i>Tunneb kõiki tähti, kuid sõnu ei loe</i>	<i>kodu- keel</i>	88,6	8,6	2,9	<i>eesti keel</i>	74,3	22,9	2,9
<i>Tunneb tekstis ära tuttavad nimed ja sõnad ning sõnaühendid</i>	<i>kodu- keel</i>	85,7	11,4	2,9	<i>eesti keel</i>	65,7	28,6	5,7

